

DET TEOLOGISKE
MENIGHETSFAKULTET

«Den kritiske diakonale stemmen i samfunnet»

En kvalitativ analyse av Kirkens Bymisjons stemme for papirløse migranter

Elisabeth Johnsen

Veileder

Forskningsjef Tormod Kleiven

Det teologiske menighetsfakultet, Høst 2013

AVH501: Masteravhandling (30 ECTS), Master i Diakoni.

Masteroppgaven er gjennomført som ledd i utdanningen ved

Det teologiske Menighetsfakultet og er godkjent som del av denne utdanningen.

Forord

Det er mange som har vært en del av denne skriveprosessen, og som jeg vil takke!

Først og fremst vil jeg takke mine informanter¹Solveig Holmedal Ottesen, Sturla Stålsett og Johannes Heggland fra Kirkens Bymisjon. Takk for viktige bidrag i intervju. Jeg har stor respekt for arbeidet dere står i!

Jeg skylder en stor takk til veileder Tormod Kleiven, for gode innspill og faglige diskurser, fleksibilitet og tilgjengelighet i skriveprosessen.

Olav Lægdene og Astrid Håland Wee vil jeg takke for stor inspirasjon rundt diakonal praksis i jobbsammenheng. Takk til Mari Kolbjørnsrud for gode innspill. Tusen takk til Anette Emilie Tøndel og Hildegunn Edløy Holstvold for uvurderlige støtte i innspurten gjennom korrekturlesing, inspirasjon og heiarop.

Tusen takk til øvrige venner og til familie for oppmuntring og tilbakemeldinger.

Elisabeth Johnsen

Oslo, 6.januar 2013

Bilde forside, privat foto fra Mari Kolbjørnsrud.

¹ Se vedlegg og ytterligere redegjørelse i metodedel for samtykke til offentliggjøring av navn på informanter.

Innholdsfortegnelse

<i>Forord</i>	2
1 INNLEDENDE KAPITTEL	7
1.1 Bakgrunn og motivasjon	7
1.2 Undersøkelse og problemstilling	8
1.3 Avklaring av begrep	8
1.3.1 Papirløse migranter	9
1.3.2 Hva det innebærer å være en kritisk diakonal stemme	9
1.3.3 Kritisk diakonal stemme	9
1.3.4 Sett i lys av Kirkens Bymisjon arbeid med papirløse migranter	10
1.4 Avgrensninger	10
1.5 Teoretisk tilnærming og forskningshorisont	11
1.5.1 Samfunnsvitenskapelig perspektiv	11
1.5.2 Diakonifaglig perspektiv	12
1.6 Avhandlingens struktur og oppbygning	13
2 METODE OG FORSKNINGSDESIGN	13
2.1 Kvalitativ metode	13
2.2 Forskningsdesign og fremgangsmåte	14
2.3 Forskningsintervjuene	14
2.3.1 Utvalgskriterier	15
2.3.2 Presentasjon av informantene	16
2.3.3 Fremgangsmåte og veivalg	17

2.3.4	<i>Forberedelser og gjennomføring</i>	17
2.3.5	<i>Etterarbeid og analyse av intervjuetekst</i>	18
2.4	Dokumentanalyse.....	19
2.4.1	<i>Utvalgsriterier</i>	19
2.4.2	<i>Fremgangsmåte og analyse</i>	21
2.5	Vurdering av undersøkelsens troverdighet	21
2.5.1	<i>Intervjuteknisk gjennomføring og forberedelser til intervju</i>	22
2.5.3	<i>Vurdering av funnenes troverdighet</i>	23
2.5.2	<i>Refleksjoner rundt egen rolle i forskning</i>	23
2.6	Etiske refleksjoner	24
3	TEORIPRESENTASJON	25
3.1	Samfunnsvitenskaplige perspektiv på papirløse migranter i Norge	25
3.1.1	<i>Demografisk perspektiv</i>	25
3.1.2	<i>Papirløse migranternes helse og livssituasjon</i>	26
3.1.3	<i>Den juridiske kontekst og rettigheter for papirløse migranter</i>	27
3.1.4	<i>Papirløses posisjon i samfunnet</i>	29
3.2	Diakonalt perspektiv på hva det innebærer å være en kritisk diakonal stemme.	30
3.2.2	<i>Profetisk og politisk diakoni</i>	32
3.2.3	<i>Sammenhengen mellom profetisk og politisk diakoni – en oppsummering</i>	35
3.2.4	<i>Perspektiv på det kristne menneskesyn og makt i lys av diakoni</i>	36
3.2.5	<i>Olav Helge Angell sine perspektiv på å være en kritisk diakonal stemme i velferdsstaten</i>	38

4 MATERIALE PRESENTASJON	39
4.1 Stiftelsen Kirkens Bymisjon og Helsesenter for papirløse migranter.....	40
4.2.1 Kirkens Bymisjons forståelse av å være en kritisk diakonal stemme i samfunnet	41
4.3 Kirkens Bymisjons offentlige stemme og dens reaksjonsstemmer	52
4.3.1 Ulik tolkning av papirløse migranternes situasjon i Norge	53
4.4.2 Rolleforvirring	55
4.4.3 Oppsummering av funn fra mediadebatten	58
4.5 Oppsummering og fortolkning av funn fra materialedelen	59
4.5.1 Forståelsen av det diakonale oppdraget.....	59
4.5.2 Rollene som politisk aktør, påvirkerrolle og profetisk rolle	60
4.5.3 Innholdet i Kirkens Bymisjons offentlige stemme	61
4.5.4 Forvaltning og utfordringer ved Kirkens Bymisjons roller i offentligheten	63
5 DRØFTING	64
5.1 Problemstilling og drøftingstema.....	64
5.2 Hva dreier det seg om å være en kritisk diakonal stemme i samfunnet?	65
5.2.1 Forståelsen av det diakonale oppdraget.....	65
5.2.2 Forståelsen av rollene i lys av politisk og profetisk diakoni.....	67
5.2.3 Hva formidler den diakonale stemmen til Kirkens Bymisjon og hvordan kommer den til uttrykk?	72
5.3 Hva innebærer det av utfordringer å være en kritisk diakonal stemme?	75
5.4 Hva er grenseoppgangene for hva som kan innebære å være en diakonal kritisk stemme i samfunnet?	77
5.4.1 Nærheten til de berørte	77

5.4.2 <i>Makten til å tjene</i>	78
5.4.3 <i>Hva er det diakonale oppdraget i tiden?</i>	79
5.5 Oppsummerende refleksjoner	79
5.5.1 <i>Utblick</i>	81
LITTERATUR OG NETTKILDER	83
VEDLEGG: Samtykker og intervjuguider	89

INNLEDENDE KAPITTEL

1.1 Bakgrunn og motivasjon

Mine første steg inn i det diakonale felt og utdanning, har skjedd parallelt med at «kamp for rettferdighet» ble definert som en del av det diakonale oppdraget². Med jobberfaring som sosionom innen ulike felt og velferdstjenester, har jeg erfart at til og med i velferdsstaten Norge finnes urettferdighet og ulikhet på mange plan i vårt samfunn. Har diakonien noen rolle i forhold til dette, og hvordan kan dette i tilfelle komme til uttrykk?

Mitt hovedengasjement gjennom diakonistudiet har vært å se etter hvordan kampen for rettferdighet kan komme til uttrykk i samfunnet. Jeg fattet interesse for papirløse migranters³ situasjon i Norge etter at Aftenposten satte dette på dagsorden gjennom en artikkelserie i 2007⁴. To år etter, i 2009 opprettet den diakonale stiftelsen Kirkens Bymisjon og den ideelle organisasjonen Røde Kors et helsesenter for papirløse migranter. Dette skjedde ikke ubemerket, og opprettelsen av tiltaket høstet både kritikk og støtte. Kirkens Bymisjon og Røde Kors har etter etableringen av senteret på ulike måter vært synlige i den offentlige debatten om papirløses situasjon og manglende rettigheter i det norske samfunnet. Helsesenter for papirløse mottok Amnestyprisen i 2011⁵. Tildelingen ble begrunnet med at Helsesenteret har kjempet en kamp for at grunnleggende menneskerettigheter skal gjelde for alle som oppholder seg i Norge. Gjennom debatten rundt opprettelsen av helsesenteret, har jeg blitt interessert og nysgjerrig på rollen og uttrykksformen Kirkens Bymisjon som diakonal organisasjon har hatt i forhold til papirløse migranter i den offentlige debatten, og har ønsket å undersøke sammenhengen mellom deres stemme og det diakonale oppdraget.

² Ny definisjonen ble til på Kirkemøtet i 2007. Definisjonen er: «*Diakoni er kirkens omsorgstjeneste*». I definisjonen presenteres diakoni som «*evangeliet i handling*». Det nevnes fire måter diakonien uttrykkes og ytres på: «*gjennom nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet*». Definisjonen gjelder for diakonalt arbeid innen ulike typer menighetsarbeid, og den spesialiserte diakonien som knyttes til diakonale organisasjoner og institusjoner. Kirken. no. 01.03.2011.

³ En kortfattet definisjon på papirløse migranter er mennesker som ikke har gyldig oppholdstillatelse for å oppholde seg i landet. Viser til ytterligere definering i begrepsavklaring i innledningskapittel og til videre nyansert redegjørelse i teoridel.

⁴ Aftenposten utga i november og desember 2007 en artikkelserie skrevet av journalistene Olga Stokke, Per Kristian Aale og Reidun J. Samuelsen. Artiklene synliggjorde papirløse migranter og deres situasjon i Norge. Bentzrød Sveinung Berge. Aftenposten 07.05. 2008. (Artikkel som omhandler artikkelserien).

⁵ Kirkensbymisjon.no, 12.01.2012. <http://www.bymisjon.no/Nyheter3/2011/Amnestyprisen-til-Helsesenteret-for-papirlose-migranter/>.

1.2 Undersøkelse og problemstilling

Mitt hovedformål med oppgaven er å sette søkelys på hva det kan innebære å være en kritisk diakonal stemme i Norge i dag. Hvordan den kan komme til uttrykk, hva som kjennetegner den, samt belyse hvilke utfordringer og kanskje dilemmaer denne uttrykksformen kan bestå av. For å belyse dette har jeg valgt å bruke en kvalitativ tilnærming til praksisfeltet og benyttet to typer kvalitativ metode⁶. Jeg analyserer skriftlig materiale fra mediadebatten, og jeg har intervjuet tre sentrale personer i Kirkens Bymisjon. Den nevnte mediadebatten ved opprettelsen av Helsesenter for papirløse, synliggjorde både Kirkens Bymisjons stemme og andres reaksjoner på selve stemmen og opprettelsen av tiltaket. Dette har gitt grunnlag for å analysere denne. I tillegg har jeg ønsket å undersøke Kirkens Bymisjons selvforståelse rundt Kirkens Bymisjon som en diakonal kritisk stemme. Med diakonifaglig teori og andre fagretninger som støtte, vil jeg normativt drøfte mine funn opp mot det som beskrives i litteraturen rundt å være en kritisk diakonal stemme.

Med dette som bakteppe har jeg valgt følgende problemstilling for oppgaven:

Hva kan det innebære å være en kritisk diakonal stemme i samfunnet, sett i lys av Kirkens Bymisjons arbeid for papirløse migranter?

Jeg håper at avhandlingen kan være et bidrag og en reflekterende stemme inn i det diakonale feltet, i forhold til hva det diakonale oppdraget kan bestå av i vår tid. Dette gjennom å koble sammen empiri fra diakonal praksis og relevante teoretiske perspektiv.

1.3 Avklaring av begrep

Jeg vil her presentere begrunnelser og refleksjoner bak valg av begrep i problemstillingen.

⁶ Se metodedel for detaljer rundt mine metodiske valg, forskningsdesign og fremgangsmåter.

1.3.1 Papirløse migranter

Jeg benytter i denne oppgaven betegnelsen papirløse migranter, på gruppen mennesker Kirkens Bymisjon jobber for ved Helsesenter for papirløse migranter. En kort definisjon av papirløse migranter, er at det er mennesker som enten oppholder seg i Norge uten å ha gyldige papirer for opphold, ikke har papir på oppholdsstatus i det hele tatt, eller ikke kan returnere til opprinnelsesland⁷. Andre betegnelser foreligger også for papirløse migranter. Jeg velger å benytte betegnelsen papirløse migranter, på bakgrunn av at den brukes ved Helsesenter for papirløse migranter og av Kirkens Bymisjon. Jeg viser til teoridelen for en mer nyansert og bred fremstilling av hvem papirløse migranter er, og deres situasjon i Norge. Jeg vil i avhandlingen også benytte betegnelsen papirløse, som en forkortelse for papirløse migranter.

1.3.2 Hva det innebærer å være en kritisk diakonal stemme

Jeg benytter begrepet *innebærer* i problemstillingen. Begrepet brukes med tanke på en todeling i hva jeg vil undersøke. På den ene siden vil jeg belyse hva det kan dreie seg om å være en kritisk diakonal stemme innholdsmessig, og på den andre siden hva det kan bestå av gjennom eventuelle utfordringer og kjennetegn.

1.3.3 Kritisk diakonal stemme

Betegnelsen «kritisk diakonal stemme» knytter jeg til politisk og profetisk diakoni, to dimensjoner innen diakonifaget. Jeg viser til ytterligere redegjørelse for disse begrepene i teoridelen.

Betegnelsen, «å være en kritisk stemme i samfunnet» tar utgangspunkt i samfunnsviter Olav Helge Angells uttrykk «diakoni som røyst»⁸, Angell benytter betegnelsen for kirkelige aktører som ytrer seg i det offentlige rommet og/eller deltar i det offentlige ordskiftet, i saker de engasjerer seg i. Jeg har valgt å bruke begrepet stemme, fremfor røst på bakgrunn av at jeg opplever at dette er et mer anvendelig begrep i dagligtalen. Angell benyttes som teoretiker i teoridelen og presenteres ytterligere der.

⁷ Holmedal Ottesen 2008. Viser til teoridelen for ytterligere definering.

⁸ Angell 2009

1.3.4 *Sett i lys av Kirkens Bymisjon arbeid med papirløse migranter*

Setningsdelen *sett i lys av* i problemstillingen, dreier seg om at jeg ønsker å se på Kirkens Bymisjons selvforståelse av stemmen de har hatt i forarbeidet, opprettelsen og gjennomføringen av Helsesenter for papirløse. Jeg undersøker om analysen av mediadebatten og intervju angående dette kan gi empiri til hva det innebærer generelt å være en diakonal kritisk stemme i samfunnet.

1.4 Avgrensninger

Helsesenter for papirløse er opprettet og drevet av både Kirkens Bymisjon og Røde Kors. Jeg har valgt i denne avhandlingen kun å fokusere på Kirkens Bymisjons perspektiv og stemme i forhold til opprettelsen av tiltaket. Det kunne også vært relevant og interessant å trekke inn Røde Kors sin stemme i forhold til å kunne sammenligne funn. Avgrensingen er gjort på bakgrunn av plasskapasitet, og oppgavens diakonifaglige perspektiv.

Fokus i oppgaven gjennom intervjuene begrenser seg til et overordnet ideologisk og ledernivå, ettersom alle tre informanter er ledere på ulike nivå innen Kirkens Bymisjon. Dette fordi jeg med utgangspunkt i problemstillingen er opptatt av begrunnelsene og refleksjonene bak arbeidet for papirløse. Jeg går ikke inn og vurderer det konkrete arbeidet som gjøres i direkte kontakt med papirløse migranter ved Helsesenteret. Mine informanter er likevel valgt ut med tanke på at de har nærhet og relevans til direkte arbeid med papirløse.

Helsesenter for papirløse har beliggenhet i Oslo. Likevel har min tilnærming i oppgaven betydning for papirløse migranter som oppholder seg andre steder i landet. Dette på bakgrunn av at diskusjoner rundt tematikken har vært i landsdekkende media.

Det har forekommet endel endringer rundt papirløse migranters situasjon i Norge siden oppstarten av dette masterarbeidet i 2010, og dets avslutning i januar 2014. Oppdatert informasjon vil fremkomme noen steder i fotnoter der det vurderes som relevant, men jeg tar utgangspunkt i situasjonen slik den forelå i tidsrommet jeg avgrensner til i metodedel.

1.5 Teoretisk tilnærming og forskningshorisont

For å belyse problemstillingen har jeg hentet teoretisk fundament og forskning fra to ulike fagretninger, hovedsakelig fra samfunnsvitenskapen og diakonifaglig retning. Min vinkling og problemstilling i oppgaven er ikke tidligere forsket på i sammenhengen jeg gjør, med både samfunnsvitenskapelig og diakonale øyne på migrasjonsfeltet. Jeg har ikke klart å oppdrive forskning som belyser akkurat det perspektivet jeg har valgt i oppgaven, med både diakonifaglig vinkling, materiale fra Kirkens Bymisjon og annen relevant litteratur fra grensefeltet.

Jeg tar utgangspunkt i to teoretiske hoved perspektiv som grunnlag for min drøfting. Det første perspektivet er et samfunnsvitenskapelig perspektiv. Her tar jeg inn teori fra ulike vitenskapelige retninger som belyser papirløse migranternes situasjon i Norge. Det neste teoretiske perspektivet er den diakonifaglige vinklingen jeg velger å legge til grunn i avhandlingen.

Jeg viser til innledning i teoridelen for ytterligere presentasjon av litteratur jeg benytter, samt innholdet som vil belyses. Videre vil jeg kort presentere de viktigste forskningsbidragene jeg benytter i avhandlingen i en tematisk oppdeling.

1.5.1 *Samfunnsvitenskapelig perspektiv*

Solveig Holmedal Ottesen⁹ har gjennomført et forskningsprosjekt på vegne av Kirkens Bymisjon. Forskningsrapporten omhandler papirløses situasjon i Norge, sammenlignet med en del andre europeiske land. Rapporten kartlegger hvordan de ulike landene forholder seg til papirløse migranter og hva slags hjelpetiltak de tilbys. Rapporten representerer den første forskningsbaserte kartleggingen av papirløse migranter i Norge¹⁰. Rapporten ble grunnlag for opprettelsen av Helsesenter for papirløse¹¹.

⁹ «Papirløse migranter» 2008. Forfatter er daglig leder ved Helsesenter for papirløse og benyttes som informant i undersøkelsen.

¹⁰ Det finnes noe annet relevant forskning på papirløse migranternes helse. For eksempel Svein Aarseth, Trygve Kongshavn og Olga Kristiansens sin forskning «Går papirløse innvandrere til fastlege?» Fra 2009. Forskningen presenteres i en artikkel på denne nettsiden:
<http://www.utposten.no/LinkClick.aspx?fileticket=1jgs58wvgho%3d&tabid=480&mid=1117> Søk.20.12.2013

¹¹ I rapporten beskrives det at den har humanitær fokus. Metoden i undersøkelsen dreide seg om å snakke med organisasjoner, institusjoner ulike offentlige tiltak og etater, og papirløse migranter. Med formålet å kartlegge hvem som møter papirløse, deres livssituasjon og utfordringer i møte med papirløse. Norge ble også sammenlignet med andre europeiske land med fokus på hvordan andre land møter papirløse i sitt land. Rapporten skulle også brukes som behovsutredning for å avgjøre om Kirkens Bymisjon skulle opprette ett tiltak.

Karin Harsløf Hjelde¹² publiserte i 2010 et forskningsprosjekt som omhandlet papirløse migranternes situasjon i Norge og deres helseproblemer. Forskningsprosjektet baserte seg på kvalitative intervju med mange papirløse migranter. Disse to nevnte forskere tilhører retningen sosialantropologien innen samfunnsvitenskapelig forskning¹³. Jeg benytter også noe forskning fra sosiologifeltet¹⁴ for å belyse papirløses situasjon og posisjon i samfunnet.¹⁵

1.5.2 Diakonifaglig perspektiv

I min diakonifaglige vinkling i oppgaven har jeg hovedfokus på diakonidimensjonene politisk og profetisk diakoni. På det diakonifaglige feltet er mye teori felles for de skandinaviske landene. Jeg har valgt den danske forfatteren Johannes Nissen¹⁶ og en svensk forfatter Erik Blennberger¹⁷ på bakgrunn av deres teoretiske fagfokus på profetisk og politisk diakoni. Jeg belyser også de samme diakonale perspektivene gjennom litteratur fra Luthersk Verdensforbund(LVF)¹⁸ og Kjell Nordstokke¹⁹. LVF er et verdensomfattende forbund for den Lutherske kirke i verden, og har dermed faglig tyngde.

Olav Helge Angell representerer et møtepunkt mellom diakonalt perspektiv og samfunnsvitenskapelige vinkling, og har sådan ikke et rent samfunnsvitenskapelig fokus i sine

¹² «Jeg er alltid bekymret. Udokumenterte migranter og deres forhold til helsetjenestene i Oslo» 2010. Karin Harsløf Hjelde er samfunnsviter og forsker. Forskningen handler om udokumenterte migranternes forhold til helsetjenester i Oslo. Rapporten utgjør sammen med rapporten fra Holmedal Ottesen noe av det første norske bidraget på feltet, forskningen har dermed stor relevans for denne avhandlingens tema. På bakgrunn av at Helsesenter for papirløse er et tiltak opprettet i Oslo, og de fleste papirløse migranter befinner seg i Oslo, vurderer jeg ikke rapporten for snever for tematiseringen.

¹³ Sosialantropolog og sosionom Karin Harsløf Hjelde er forsker ved Nasjonal kompetansesenter for minoritetshelse (NAMKI). Solveig Holmedal Ottesen er sosialantropolog og sosionom, samt leder ved Helsesenter for papirløse.

¹⁴ Jan- Paul Brekke er sosiolog og forsker ved Institutt for samfunnsforskning, Susanne Søholt er statsviter og forsker ved Norsk institutt for by og regionforskning.

¹⁵ Anniken Hagelund og Grete Brochmann er også sosiologer og forskere på migrasjon og innvandringspolitikk. De har også utført ny relevant forskning. Jeg har valgt å ikke benytte denne forskningen i besvarelsen da denne forskningen er mer rettet inn mot asyl, integrerings og innvandringspolitikk.

¹⁶ Jan- Paul Brekke er sosiolog og forsker ved Institutt for samfunnsforskning, Susanne Søholt er statsviter og forsker ved Norsk institutt for by og regionforskning.

¹⁷ Blennberger og Hansson 2008

¹⁸ LVF er en verdensomspennende sammenslutning for alle lutherske menigheter i verden.

¹⁹ Nordstokke 2011

konklusjoner. Han har forsket på forholdet mellom kirke og samfunn, og spesielt på diakonale institusjoners forhold til velferdsstaten gjennom det å være en diakonal offentlig stemme.

1.6 Avhandlingens struktur og oppbygning

Neste kapittel består av en redegjørelse for metodiske valg og forskningsdesign jeg har valgt til undersøkelsen i denne studien. Videre i kapittel tre følger en presentasjon av den relevante teorien. Materialet blir presentert i kapittel fire. Først kommer materialet fra intervjuene, så følger analysen av mediadebatten. Denne delen blir innledet av en kort presentasjon av Kirkens Bymisjon og tiltaket ved helsesenteret for papirløse. I slutten av kapittel fire kommer et sammendrag av funn fra materialet, som også utgjør en innledning og overgang til drøftingskapitlet i kapittel fem. I drøftingen vil jeg foreta en diskusjon av problemstillingens tema, etterfulgt av en oppsummerende konklusjon. Litteraturliste og vedlegg følger etter dette.

2 METODE OG FORSKNINGSDESIGN

2.1 Kvalitativ metode

Jeg vurderte at kvalitativ metode var mest hensiktsmessig å benytte for temaene jeg ønsket å undersøke²⁰, ettersom en som får tilgang på informasjon gjennom dybde med et lite forskningsutvalg. Innen motpolen, kvantitativ forskning er målet et målbart bredt materiale. Styrken ved kvalitativ tilnærming er at en får tilgang på fenomener fra menneskers hverdagsliv som en ikke får tilgang på innen kvantitativ forskning. Innen kvalitativ metode finnes fire ulike fremgangsmåter

²⁰ I både gjennomføringen av undersøkelsen og i denne presentasjonen har jeg benyttet forskningslitteratur fra Svend Brinkmann og Steinar Kvale (2009) og David Silverman (2006).

som ofte kombineres. Disse er: observasjon, tekst og dokumentanalyse, intervjuer og fokusgrupper og lyd og videoopptak²¹.

2.2 Forskningsdesign og fremgangsmåte

Jeg har valgt å kombinere forskningsintervju og dokumentanalyse for denne undersøkelsen. Begrunnelsen for kombinasjonen er at jeg har ønsket å belyse to perspektiver. For det første, har jeg gjennom forskningsintervju ønsket å få frem informantenes egne refleksjoner og selvforståelse rundt å være en kritisk diakonal stemme. For det andre har jeg ønsket å undersøke Kirkens Bymisjons stemme i media samt hvilke reaksjoner stemmen skapte i debatten rundt opprettelsen av Helsesenter for papirløse. For å undersøke dette perspektivet har jeg tatt utgangspunkt i dokumentanalyse og avisartikler. De to fremgangsmåtene har resultert i et skriftlig tekstmateriale fra muntlig intervju, og skriftlig materiale fra aviser, som jeg har analysert. Jeg har gjennomført tre intervjuer med sentrale personer i Kirkens Bymisjon, og har analysert et antall artikler fra ulike norske aviser. Jeg vil videre gjøre rede for metodiske valg, fremgangsmåte og etterarbeid. Jeg starter med forskningsintervjuene og fortsetter med dokumentanalysen.

2.3 Forskningsintervjuene

For å besvare problemstillingen for denne undersøkelsen vurderte jeg at intervju ville gi informasjon om tematikken jeg ville belyse. Brinkmann og Kvale sier at forskningsintervjuet *søker å forstå verden sett fra intervjupersonenes side*²². Jeg har vært interessert i å få frem informantenes selvforståelse og refleksjon rundt Kirkens Bymisjons rolle og funksjon i, under og etter opprettelsen av Helsesenter for papirløse. Ved intervju håpet jeg at informantene kunne bidra med informasjon sett fra to perspektiver. For det første perspektivet ved å se Kirkens Bymisjon innenfra som ansatt i organisasjonen, for det andre å se seg selv, som representant for Kirkens Bymisjon fra utsiden. Fra

²¹ Silverman 2006

²² Brinkmann og Kvale 2009:21

utsiden hadde jeg mest tilgang til mediadebatten som hadde foregått i det offentlige, men ønsket også å få innblikk i prosessen som foregikk innad i Kirkens Bymisjon. Jeg hadde en hypotese før prosjektet startet om at disse metodene tilsammen kunne gi informasjon om hva det kan innebære å være en kritisk diakonal stemme i samfunnet. Dette har gitt empiri både i form av hva informantene reflekterer selv, det har gitt informasjon om Kirkens Bymisjon, samt informantenes egne opplevelser. For å få tilgang på informantenes refleksjoner rundt å være en diakonal kritisk stemme gjennomførte jeg intervjuene i en form som kan sammenlignes med semistrukturerte livsverdenintervju²³. Dette fordi jeg har vært interessert i informantenes egne perspektiver, og fortolker meningsinnhold i de fenomenene de beskriver, ikke måten informasjonen blir sagt på.

2.3.1 Utvalgsriterier

De tre informantene jeg har intervjuet ble utvalgt på bakgrunn av to kriterier: relevans og bredde.

2.3.1.1 Relevans

Jeg ønsket at informantene skulle ha vært involvert i prosessen før, under eller underveis av opprettelsen av Helsesenter for papirløse. Dette med det formål at de hadde mandat til å uttale seg på vegne av Kirkens Bymisjon om faglige vurderinger og refleksjoner som har skjedd rundt dette arbeidet i Kirkens Bymisjon. Jeg ønsket også at de skulle ha en lederfunksjon slik at de både hadde en viss nærheten til arbeidet, men samtidig hadde grunnlag for å uttale seg om visjonære og ideologiske forhold ved arbeidet ovenfor papirløse og som organisasjon.

2.3.1.2 Bredde

Jeg ønsket også at det skulle være bredde i stilling og i kjønn, og representere en noe ulik funksjon og rolle i forhold til arbeidet med papirløse migranter.

²³ Defineres som: «En planlagt og fleksibel samtale som har som formål å innhente beskrivelser av intervjupersonens livsverden med henblikk på fortolkningen av meningen med de fenomener som blir beskrevet». Definisjon fra Brinkmann og Kvale 2009: 325. Utfyllende informasjon side 2009:46-48.

2.3.2 Presentasjon av informantene

Sturla Stålsett er Generalsekretær i Kirkens Bymisjon²⁴. Han er utdannet prest og innen statsvitenskap og har doktoravhandling innen frigjøringsteologi. Han er den av informantene som har vært mest synlig i den offentlige debatten rundt opprettelsen av Helsesenter for papirløse. Stålsett har også skrevet artikler om papirløses situasjon og deres behov, og blitt intervjuet av ulike aviser om tematikken. Stålsett har på bakgrunn av sin rolle, posisjon og kjennskap til Kirkens Bymisjon, forutsetning for å si noe om organisasjonens begrunnelse for arbeidet med papirløse migranter, hans opplevelse av Kirkens Bymisjons rolle i samfunnet generelt og i mediedebatten rundt helsesenteret.

Den andre mannlige informanten, Johannes Heggland er seniorrådgiver i Kirkens Bymisjon, og rådgiver for generalsekretæren²⁵. Heggland er engasjert i Kirkens Bymisjons internasjonale arbeid, spesielt i forhold til migrasjonstematikk, og sitter i styret til Norsk organisasjon for asylsøkere (NOAS). Heggland er utdannet sosionom, og har vært ansatt i Kirkens Bymisjon i 20 år i ulike roller, lederoppgaver og tiltak. Han har vært sentral i planlegging og behovskartlegging for papirløse migranter, og ved opprettelsen av Helsesenter for papirløse. Heggland har også deltatt i mediadebatten sammen med generalsekretær Stålsett. Som informant har Heggland i kraft av sin rolle, posisjon og kjennskap til Kirkens Bymisjon forutsetning for å uttale seg om grunnlaget bak Kirkens Bymisjons engasjement for papirløse migranter, samt hans opplevelse av Kirkens Bymisjons rolle i samfunnet og i mediedebatten rundt opprettelsen helsesenteret.

Den tredje informanten, Solveig Holmedal Ottesen er ansatt som daglig leder ved Helsesenter for papirløse²⁶. Hun ledet forskningsprosjektet som innebar en kartlegging av papirløses situasjon og hjelpebehov i Norge²⁷. Holmedal Ottesen er sosialantropolog og har jobbet lenge innen migrasjonsfeltet i Norge, blant annet gjennom andre tiltak i Kirkens Bymisjon. Holmedal Ottesen innehar som informant tre perspektiver. Hun innehar for det første forskningsperspektivet. Det andre perspektivet, er at hun jobber direkte med papirløse på daglig basis. Det tredje perspektivet er

²⁴ Johannes Heggland var en periode i 2011 konstituert generalsekretær. Sturla Stålsett er ansatt som generalsekretær ut 2013.

²⁵ Var en periode konstituert generalsekretær.

²⁶ Tilbake etter permisjon fra 01.04.2011, Celine Blom vikarierte for henne før dette.

²⁷ Holmedal Ottesen 2008

at hun kjenner Kirkens Bymisjon som organisasjon på grunn av nåværende og tidligere ansettelse. De tre perspektivene utgjør en forskjell fra de to andre informantene. I denne oppgaven har Holmedal Ottesen en sentral plass som forsker. Av materiale benyttes noe mer fra de to andre informantene enn fra Holmedal Ottesen.

Jeg vurderer at informantene oppfyller både relevans og breddekriteriet som informanter. De har alle tre en lederfunksjon, en viss ansettelsestid i Kirkens Bymisjon, og en viss nærhet til arbeidet som har foregått i forhold til papirløse migranter gjennom direkte arbeid eller indirekte arbeid. Jeg mener at de på bakgrunn av dette har mandat til å uttale seg i forhold til tematikken jeg belyser i avhandlingen.

2.3.3 Fremgangsmåte og veivalg

I planleggingen, forberedelser, og etterarbeid til intervjuene, tok jeg utgangspunkt i Kvale og Brinkmanns syv stadier for intervjuundersøkelse. Disse stadiene er: tematisering, planlegging, intervjuing, transkribering, tolking, verifisering, og rapportering²⁸.

2.3.4 Forberedelser og gjennomføring

Jeg tok kontakt med informantene per epost og informerte om tematikk og min problemstilling på forhånd. I videre epostkontakt avtalte vi tid og sted for intervju på deres arbeidsplass. Jeg laget en intervjuguide som var lik for Stålsett og Heggland, noe ulik for Holmedal Ottesen²⁹. Intervjuguiden inneholdt spørsmål med utgangspunkt i min hovedproblemstilling, og to underspørsmål³⁰. Jeg arbeidet ut ifra to underspørsmål og bestrebet å lage åpne spørsmål som startet med en hvordan-formulering.

I intervjuene brukte jeg båndopptaker. Dette for å sikre meg å få med all informasjon, og at jeg kunne være oppmerksomt tilstede i intervjuet og stille oppfølgende spørsmål. Som kjennetegn ved

²⁸ Brinkmann og Kvale 2009: 118

²⁹ Begrunnelsen for å lage en noe annerledes intervjuguide for Holmedal Ottesen var at hun jobber mer direkte med papirløse migranter, og jeg ønsket å i tillegg tematisere arbeidet ved Helsestener for papirløse. En av informantene fikk tilsendt intervjuguide på forhånd etter ønske, de to andre fikk ikke dette.

³⁰ Se vedlegg

semistrukturert livsverden intervju fremstår intervjuet som en samtale, men skal å ha som formål å være et profesjonelt intervju³¹. Jeg gav en del informasjon i starten av intervjuet om mitt prosjekt, problemstillingen og temaer jeg ønsket å belyse. Jeg stilte spørsmål, men åpnet for annen rekkefølge ved temaer, samt gikk videre på temaer som informantene brakte frem. Dette etter fortløpende vurderinger av relevans i forhold til mitt fokus i intervjuet. Her ble det litt forskjell på to av intervjuene, ettersom det ble tidspress på det ene, varighet: kun 20 min av tiltenkte 45 min. Jeg opplevde likevel å få belyst temaene jeg ville ha besvart, uten at jeg stilte mange spørsmål, og har dermed ikke gjennomført nytt intervju med denne informanten³².

2.3.5 Etterarbeid og analyse av intervjutekst

Jeg valgte å transkribere teksten nøyaktig til tekstform. Videre valgte jeg å redigere grammatikk og språket i sitatene jeg trakk ut, uten å endre innholdet. Jeg benytter sitater fra intervjuene i avhandlingen, og ønsker at disse skal fremstå grammatisk riktig i teksten. Mine informanter har fått tilsendt sitatene jeg trakk ut, og mine tolkninger av det de formidler. Dette har de lest gjennom, rettet og kommentert der det har vært nødvendig. Jeg har rettet sitater etter informantenes rettelser. På kommentarer på mine tolkninger i analysen har jeg lest nøye deres tilbakemeldinger, redigert misforståelser og brukt tilbakemeldingene til å tydeliggjøre i teksten hva som er mine tolkninger av informantenes utsagn.

I starten av min analyse av intervjumateriale, begynte jeg med å skaffe oversikt over hvilke temaer som var blitt belyst. Dette gjorde jeg ved å fargelegge replikker, skille informantenes svar fra mine spørsmål. Så fulgte en prosess hvor jeg intuitivt trakk ut relevante sitat, og noterte meg hvorfor. Jeg valgte videre å sortere sitatene etter tema de sa noe om, og prøvde å korte ned og spisse sitatene til det viktigste. Dette kan knyttes til det Kvale kaller meningsmetning av informasjonen³³. Jeg kodet materialet gjennom ulike kategorier med utgangspunkt i viktige temaer.

³¹ Brinkmann og Kvale 2009: 47

³² Brinkmann og Kvale 2009: 121-123

³³ Brinkmann og Kvale 2009

2.4 Dokumentanalyse

Jeg vil videre presentere metodiske valg og fremgangsmåter for dokumentanalysen av nettaviser. Først kriteriene for utvalg av artikler fra nettaviser.

2.4.1 Utvalgsriterier

Jeg har benyttet seks kriterier for mitt utvalg av nettaviser og jeg presenterer dem punktvis.

2.4.1.1 Tidsavgrensning

Jeg har valgt å avgrense mitt utvalg av avisartikler til perioden 2008 til 2010. Tidsperioden er valgt på bakgrunn av at debatten var mest aktiv i denne perioden, og artiklene skrevet i dette tidsrommet vurderte som mest relevante for min vinkling i avhandlingen.

2.4.1.2 Relevans

Jeg har valgt artikler med utgangspunkt i relevans for tematikken jeg belyser og trukket ut artiklene etter dette. Jeg har funnet mange artikler i ulike aviser som formidler mye av det samme, og har dermed valgt ut de artiklene som jeg opplever hadde klareste budskap, og som var mest dekkende³⁴. I noen artikler er NRK primærkilden, og jeg har da valgt å bruke nettartikler fra NRK Nyheter og NRK Østlandssendingen som referanse for å finne mest mulig opprinnelige utsagn, selv om de er gjengitt i andre aviser.

2.4.1.3 Bredde

Bredde i utvalg av aviser har vært et eget kriterium. Jeg har også prøvd å oppnå mest mulig bredde i roller og posisjon fra stemmene i artiklene, samtidig som det er personer som har et mandat til å mene noe. Dette være seg politisk mandat, som ansatt i Kirkens Bymisjon, eller som ansatt i en offentlig stilling. Dette kriteriet har jeg benyttet for å forhindre en tendensiøs fremstilling samt for å oppnå troverdighet til undersøkelsen når det gjelder tematisk vinkling, artiklenes fremstilling og språk.

³⁴ Mest lik fremstilling av saken, og brukte mest like begrep i argumentasjon og fremstilling.

2.4.1.4 Tilgjengelighet

Det neste kriteriet går på tilgjengeligheten for artiklene jeg har benyttet. Jeg har valgt å søke opp alle artikler jeg har benyttet på internett. Et valg i forhold til tilgjengelighet har vært å utelate tidsskrifter, som er mindre tilgjengelig. Jeg har valgt å ta med noen kronikker fra Kirkens Bymisjons egen hjemmeside. Dette fordi Kirkens Bymisjons stemme her kommer tydelig frem. Kronikkene er tilgjengelig på Kirkens Bymisjons hjemmeside, og kan letes frem via google-søk.

2.4.1.5 Nettsøkemotor og søkeord

Angående søk på artikler på nett, har jeg først og fremst benyttet søkeord i spesifikke aviser, men noe google- søkemotor i tillegg. Avisene jeg valgte å søke spesifikt på, var aviser jeg så hadde fokusert på debatten rundt opprettelsen av Helsesenter for papirløse i papirutgaver. Følgene aviser har jeg søkt på: Aftenposten, Dagsavisen, Klassekampen, Vårt Land, Verdens Gang og Dagbladet. Søkeordene jeg benyttet var like i alle aviser. De var: «papirløse migranter», «helsesenter for papirløse migranter», «helsehjelp for papirløse» og «helsehjelp for illegale innvandrere». Jeg søkte bredt i starten, men avgrenset søkene til nevnt tidsperiode ettersom jeg fikk veldig mange treff. Jeg har i tillegg foretatt generelle «google-søk» på samme søkeordene, for å sikre at jeg i størst mulig grad har trukket ut de viktigste artiklene fra debatten.

2.4.1.6 Tematisk avgrensning

Jeg har foretatt en avgrensning i forhold til tema angående utvalg av artikler. I forbindelse med opprettelsen av Helsesenter for papirløse migranter, har mange andre debatter dukket opp i kjølevannet. Dette er diskusjoner som har pågått parallelt³⁵. Jeg har valgt og ikke trekke inn disse temaene direkte i avhandlingen, på bakgrunn av behov for å spisse problemstilling. Noen av sitatene jeg har trukket ut, berører noen av disse diskusjonene, men disse er da vurdert til å ha relevans for avhandlingens tematikk.

³⁵ For eksempel hvorvidt myndigheter skal dekke utgifter for helsehjelp for papirløse, samt om helserettighetene for papirløse i Norge skal utvides.

2.4 2 Fremgangsmåte og analyse

Som i analyse av intervjuetekstene, har jeg brukt Brinkmann og Kvaales stadier³⁶. I starten av arbeidet med avhandling, leste jeg artikler, skaffet meg oversikt over diskusjonen og artikler både på nett og trykte aviser. Litt videre i prosessen har jeg søkt aktivt etter relevante artikler, samt valgt ut de mest relevante artikler for undersøkelsen etter presenterte kriterier. Da jeg hadde et utvalg av artikler, startet jeg analyseprosessen av teksten med å trekke ut sitater som jeg tenkte var relevante, samt knyttet egne refleksjoner til. Etter nedkorting av relevante sitat, kategoriserte og sorterte jeg sitat etter tema, streket under nøkkelord og kode begrep og ord. Jeg trakk sammen resonnement, prøvde å sortere de ulike stemmene og nyansene. Jeg skilte stemmene fra Kirkens Bymisjon, og andre stemmer fra hverandre og prøvde å kategorisere dette.

2. 5 Vurdering av undersøkelsens troverdighet

Brinkmann og Kvale belyser at spørsmålet om vurderingen av forsknings troverdighet, styrke og overførbarhet dreier seg om mange nivå og sider av det konkrete forskningsprosjektet. Det dreier seg blant annet om teknisk gjennomføring av undersøkelsen, og vurderingen av metodevalg og om funn er troverdige og etterprøvbare³⁷. Disse vurderingene knyttes til begrepene reliabilitet³⁸ og validitet³⁹. Jeg vil gjøre en vurdering av undersøkelsen jeg har gjennomført med utgangspunkt i noen av disse områdene.

³⁶ Brinkmann og Kvale 2009

³⁷ Brinkmann og Kvale 2009: 246.

³⁸ Definisjon av reliabilitet: *En forskningsrapports konsistens og pålitelighet; intra- og intersubjektiv reliabilitet henvises til om et resultat kan gjengis på andre tidspunkter og av andre forskere ved hjelp av den samme metoden.* (Brinkmann og Kvale 2009: 326)

³⁹ Definisjon av validitet: *Styrken og gyldigheten til utsagn; i samfunnsvitenskapene viser validitet som regel til om en metode faktisk kan brukes til å undersøke det den sier den skal undersøke.* (Brinkmann og Kvale 2009: 325).

2.5.1 Intervjuteknisk gjennomføring og forberedelser til intervju

Mulige feilkilder i funn kan skyldes min fremgangsmåte i forberedelser til intervju og selve gjennomføringen. Det første gjelder muntlig og skriftlig begrepsbruk i intervjuguide og i selve intervjuet. Kun en av informantene fikk tilsendt intervjuguiden på forhånd, og leste da problemstillingen. Dette kan ha ført til at denne informanten på den ene siden var mer forberedt, og på den andre siden fikk intervjuguiden kanskje større innvirkning på hva informant fortalte i intervjuet enn min muntlige presentasjon i starten av intervjuet. De to andre intervjuene fikk kun muntlig informasjon, men hadde intervjuguiden foran seg. Dette kan muligens ha gitt noe ulikt utgangspunkt for intervjuene og påvirket hvilke funn jeg har fått, og informantenes vinkling.

I intervjuene benyttet jeg begrepet «diakonal samfunnsaktør» både i problemstilling og i intervju spørsmål. Ved å benytte begrepet «samfunnsaktør» har jeg muligens fått andre svar enn om jeg hadde benyttet et annet begrep. En av mine hypoteser før jeg startet undersøkelsen var at Kirkens Bymisjon formidlet verdier i mediadebatten rundt opprettelsen av Helsesenter for papirløse. Jeg trakk dette inn i spørsmål i intervjuene, og dette har muligens blitt noe ledende spørsmål som har påvirket funn.

Angående oppfølgingsspørsmål i intervjuet, ser jeg at jeg under noen temaer skulle gjort dette i større grad. Dette for å få opplyst tematikken ytterligere, samt fått frem mer nyanser. Under noen temaer har dette påvirket min mulighet til å trekke konklusjoner fra funnene.

Styrken i at jeg valgte denne gjennomføringen av intervjuene, er at jeg opplever at jeg lyktes i å få til en åpen samtale hvor informantene fikk snakke mye fritt og selv tematiserte mange av områdene jeg hadde fokus på. Jeg så på intervjuet som en dialog, hvor begge parter fikk større innsikt i temaene underveis. Dette gjorde at jeg kunne gå dypere inn i tematikken. Dette refererer Kvale til som å være en «reisende» i intervjuet.⁴⁰ Jeg vurderer at jeg samtidig hadde en struktur i intervjuet hvor jeg fikk ledet samtalen inn på relevante temaer. Denne kombinasjonen mener jeg gir undersøkelsen tross svakheter noe mer troverdighet og intervjumetoden viste seg å være egnet til å få frem informantenes refleksjoner.

⁴⁰ Kvale 1996, oversatt fra engelsk «traveller»

2.5.3 Vurdering av funnenes troverdighet

Min vurdering er at det er mulig å etterprøve mine funn fra både analysen av mediadebatten, og å gjennomføre intervjuene på nytt. Nettartiklene som benyttes i materialet kan søkes opp i ettertid, og nettadresser er oppgitt i besvarelsen. En svakhet ved å benytte nettartikler er at artiklene kan ha blitt noe endret fra de opprinnelig ble skrevet, og at de etter en tid fjernes på kanskje fjernes i nettaviser. En annen utfordring kan være at det foreligger artikler som ikke har blitt lagt ut på nett, og som jeg da ikke har fått vurdert. Intervjuene jeg har gjennomført kan gjentas med etter min vurdering ganske likt resultat⁴¹. Dette ettersom det foreligger intervjuguide vedlagt i besvarelsen, informantene har rettet og godkjent benyttede sitat og det er åpenhet om hvem informantene er.

Det smale antall informanter kan muligens utgjøre en svakhet ved undersøkelsen. Dette kan gjøre at konklusjoner av funn ikke står like sterkt. Informantene er også alle ledere. Hadde jeg i tillegg intervjuet flere som jobber nærmere papirløse, ville dette kanskje gitt ytterligere pålitelighet i forhold til funn, og kanskje andre funn. Det praktiske arbeidet med papirløse migranter kan muligens skille seg mye fra tenkingen og idelogien bak arbeidet. Samtidig har min fokus i oppgaven omhandlet blant annet selvforståelsen og tenkingen bak arbeidet, og ikke en vurdering av selve arbeidet med papirløse. En av faktorene som kan veie opp mot disse svakhetene ved undersøkelsen, er at jeg bruker to metodiske tilnærminger, ved å i tillegg analysere mediadebatten. Dette mener jeg styrker undersøkelsens troverdighet. I tillegg jobber en av informantene tett på papirløse og innehar dermed både tenkingen bak selve arbeidet og utførelsen av arbeidet.

2.5.2 Refleksjoner rundt egen rolle i forskning

De er viktig at jeg reflekterer over min egen rolle som forsker. Dette fordi jeg bruker meg selv som redskap. Jeg har vært ansatt ved et tiltak innen Kirkens Bymisjon siden april 2012, og ut 2013. Innen tiltaket har jeg hatt individuell oppfølging med noen personer som kommer under betegnelsen papirløse migranter. Jeg har tenkt på om min ansettelsessituasjon kan ha påvirket min evne til å

⁴¹ To av tre informanter er ansatt i samme stilling ved innleveringstidspunkt. Sturla Stålsett går av som generalsekretær etter 2013.

stille meg kritisk, og til å kunne beholde et nøytralt og objektivt blick på Kirkens Bymisjon. Imidlertid mener jeg det er momenter i undersøkelsen som bidrar til å redusere problemene rundt dette. For det første har ingen av informantene vært en del av min konkrete arbeidshverdag. Mitt ansettelsesforhold i Kirkens Bymisjon startet også etter gjennomføringen av intervjuene og i etterkant av kontakten med informantene i forbindelse med materialegjennomlesing. Når det gjelder min kontakt med noen papirløse migranter i arbeidsforhold, opplever jeg at det har gitt meg en utvidet forståelse for deres situasjon som inngår som bakgrunnsinformasjon for denne oppgaven. Jeg har ikke benyttet informasjon fra min kontakt med papirløse migranter som empiri i avhandlingen, dette har heller ikke inngått i avhandlingens tematikk.

2.6 Etiske refleksjoner

Prosjektet ble meldt inn til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste(NSD), som godkjente prosjektet. Det viktigste punktet å få godkjenning på var at jeg oppgir personopplysninger ved å navngi informantene. Min begrunnelse for offentliggjøringen av navn ved prosjektstart er at alle informantene har vært synlige i media i forbindelse med opprettelsen av Helsesenter for papirløse. Det ville også blitt vanskelig å anonymisere informasjonen på bakgrunn av informantenes posisjon og rolle i Kirkens Bymisjon. Informantene godtok offentliggjøringen, og samtykket skriftlig til dette⁴². I tillegg har informantene lest gjennom og rettet sitater som er benyttet i oppgaven, for å sikre at de gjenkjenner og godkjenner min gjengivelse av sitat. Jeg har også rettet sitatene grammatisk uten å endre på innhold. Dette fordi råmaterialet forelå i et muntlig språk som måtte omgjøres til skriftlig språk. All informasjon fra intervjuene blir også slettet etter avsluttet prosjekt.

⁴² To av tre informanter er ansatt i samme stilling ved innleveringstidspunkt. Sturla Stålsett går av som generalsekretær etter 2013.

3 TEORIPRESENTASJON

3.1 Samfunnsvitenskaplige perspektiv på papirløse migranter i Norge

Jeg starter bredt med en demografisk tilnærming⁴³, og fortsetter videre på papirløses situasjon og posisjon i Norge. Jeg har hovedfokus på helsesituasjonen og helserettigheter⁴⁴.

3.1.1 Demografisk perspektiv

Migranter er et fellesbegrep som knyttes til enkeltmennesker som forflytter seg. Det benyttes ulike betegnelser på papirløse migranter⁴⁵. Harsløf Hjelde kaller gruppen «udokumenterte migranter», men beskrivelsen er sammenfallende med Holmedal Ottensens beskrivelse av papirløse migranter. Harsløf Hjelde viser til at ikke alle papirløse er uten papirer, som betegnelsen papirløs antyder⁴⁶. Å være en papirløs migrant er en sekkebetegnelse for mange ulike situasjoner og hvorfor de plasseres under kategorien papirløs. Det kan også variere hva den samme personene har av status⁴⁷. Harsløf Hjelde og Holmedal Ottensen oppgir fire hovedgrupper under betegnelsen papirløse migranter. For det første, mennesker som har fått visum eller oppholdstillatelse på falskt grunnlag. For det andre, at visum eller oppholdstillatelse har gått ut. De to videre kategoriene kan være mennesker som er tidligere asylsøkere med endelig avslag på sine søknader, og gruppen som kan ha kommet ulovlig

⁴³ I den demografiske fremstillingen benytter jeg informasjon fra Statisk sentralbyrå og Utlendingsdirektoratet (UDI), rundt ansvarsområder og tallfesting av papirløse migranter i Norge. Dette representerer ikke forskningsbasert teori. Informasjonen vurderes likevel som relevant å benytte som rammer og bakgrunnsinformasjon på migrasjonsfeltet.

⁴⁴ Fakta fra relevante helselover og om menneskerettigheter er ikke forskningsbasert teori, men benyttes som bakgrunnsinformasjon. Jeg vurderer også at informasjonen er viktig for å opplyse om papirløse migranternes situasjon i Norge.

⁴⁵ Harsløf Hjelde viser til at andre betegnelser som ulovlige innvandrere, illegale innvandrere, illegale migranter, irregulære migranter blir brukt om papirløse migranter. I tillegg forekommer det flere engelskspråklige betegnelser. 2010: 21.

⁴⁶ Som vist til i innledning, velger jeg å benytte betegnelsen papirløse migranter på bakgrunn av at det er denne betegnelsen Helsesenter for papirløse benytter.

⁴⁷ For eksempel kan en overskride visumtid, eller ved avslag på asylsøknad kan det gå en tid hvor en er papirløs før sak gjenopptas. Harsløf Hjelde 2010.

til Norge, og befinner seg utenfor UDI sitt system⁴⁸. For mennesker med endelig avslag på asylsøknad, returnerer noen frivillig til opprinnelsesland, noen ved tvang. Andre har mulighet til å returnere, men fortsetter å oppholde seg i Norge, og noen kan ikke returneres⁴⁹. Det å være papirløs handler om statusen på det juridiske på oppholdet. Dette gjennom mangel på personnummer, på lovlige papirer for opphold, eller på oppholdsstatus i det hele tatt⁵⁰. I forhold til hvem som er papirløse migranter i Norge, viser Holmedal Ottesen til at de er mennesker i ulike aldre, situasjoner og fra ulike land⁵¹.

Det er ulike tall på antallet papirløse migranter i Norge, gruppen viser seg å være utfordrende å kartlegge, ettersom mange lever i skjul. Statistisk sentralbyrå (SSB) viser til at det i 2006 befant seg 18 196 papirløse migranter i Norge⁵². De opererer med en nedre tall på 10 500 og et øvre tall på 31 900⁵³, hvor det antas at det eksakte antallet ligger en plass mellom. Holmedal Ottesen viser til at de fleste papirløse migranter befinner seg i Oslo.

3.1.2 Papirløse migranters helse og livssituasjon

Det fremkommer i forskningen til både Harsløf Hjelde og Holmedal Ottesen at papirløse migranter er spesielt sårbare i deres helsesituasjon i tillegg til manglende rettigheter. Alle informanter Hjelde har intervjuet i undersøkelsen oppgir å ha dårlig eller veldig dårlig helse. Et annet resultat fra forskningen viser et alle informanter minus en, oppgir å streve med opptil seks ulike sykdommer, lidelser eller plager⁵⁴. Alle oppgir å være deprimerte/og eller ha psykiske problemer, og mange

⁴⁸ Holmedal Ottesen 2008: 6 og Harsløf Hjelde 2010: 21-22.

⁴⁹ Det at de ikke kan returneres, kan handle om at ikke Norge har returavtale med opprinnelsesland. Eller at de opplever selv å ikke kan returnere fordi de opplever selv å være i livsfare. Harsløf Hjelde 2010.

⁵⁰ Harsløf Hjelde 2010 og Holmedal Ottesen 2008

⁵¹ Mange fra konfliktområder som er eller har vært: Afghanistan, Sri Lanka, Somalia, Irak, Kosovo, Serbia, Tsjetsjenia, tidligere Sovjetunionen. Noen uten stat som kurdere og palestinere. Noen fra fattige konfliktland som: Sudan, Eritrea, Etiopia, Kongo, Gambia, Sierra Leone, Irak og Pakistan, Marokko. Blant papirløse kvinner som er i prostitusjon, er mange fra Nigeria. Østeuropeere uten lovlig opphold /arbeidstillatelse er fra Litauen, Polen, Bulgaria, Romania. Holmedal Ottesen 2008: 8.

⁵² Tall fra SSB per 01.01.2006. Det vises til at tall er usikre. Opplyst i forskningsrapport ved Zhang 2008:3, forsker ved SSB. UDI har overtatt kartleggingen av papirløse migranter i Norge, ved kontakt ved UDI per april 2012 og i oktober 2013, foreligger det ennå ikke nyere tall.

⁵³ Både Harsløf Hjelde (2010) og Holmedal Ottesen (2008) benytter antallet på 18 196 i deres forskningsrapporter, men viser til at det er stor usikkerhet rundt tallene.

⁵⁴ Magesår, kjønnssykdommer, smerter i kroppen, skader etter tortur og mishandling, sykdom i øyne og tenner. Harsløf Hjelde 2010: 35-36

opplyser om nylige eller tidligere erfaringer med vold, overgrep og ulike traumer. Endel opplyste å ha mottatt hjelp over tid ved spesialisthelsetjenester. På bakgrunn av endring i oppholdsstatus, rapporterer de om å ha denne rettigheten. I undersøkelsen utført av Holmedal Ottesen fremkommer det at mange papirløse har alvorlige psykiske lidelser, som psykoser og selvmordstanker⁵⁵. Både Holmedal Ottesen og Harsløf Hjelde viser til at mange har behov for langvarig terapeutisk hjelp, noe som går utover det som beregnes under akutt helsehjelp. Livssituasjonen generelt papirløse lever under, dreier seg om å leve i skjul, utrygghet, stress og uforutsigbarhet. Det vises til at dette er en faktor som kan forverre eller i seg selv skape helseproblemer⁵⁶. Mange papirløse er ifølge Holmedal Ottesen dårlig økonomisk stilt og kan ikke betale for helsehjelp. Dette fører til at mange ikke oppsøker helsehjelp, og helsevesenet havner i et dilemma i forhold til hvem som skal dekke helsehjelpen. Mange lever i en vanskelig og uavklart situasjon, og noen lever på gata. Papirløse ser også ut til å være ekstra utsatt for menneskehandel og prostitusjon⁵⁷. Barn og kvinner viser seg å være spesielt utsatt blant papirløse. Kvinner gjennom å være spesielt utsatt for ulike former for utnytting, mange barn går ikke på skole. Barna har rett på skolegang og helsehjelp, men ikke alle foreldre oppsøker skoler og hjelp på grunn av redsel for å oppdages⁵⁸.

3.1.3 Den juridiske kontekst og rettigheter for papirløse migranter

Rammene rundt det å være en papirløs migrant dreier seg om at en myndighetsinstans enten har avslått, ikke behandlet eller avsluttet det som kalles det lovlige regulerte oppholdet i Norge. Utlendingsdirektoratet (UDI) er instansen i Norge som skal håndhever, samt bidrar til å utvikle innvandrings og flyktningpolitikken i regjeringen⁵⁹. Harsløf Hjelde trekker frem at både oppholdsstatus og stadiet i asylsøkerprosessen er avgjørende for hvilke rettigheter og velferdsgoder papirløse migranter i Norge har på områder som bolig, stønad etter folketrygden eller helsehjelp. De

⁵⁵ Holmedal Ottesen 2008.

⁵⁶ Holmedal Ottesen 2008 og Harsløf Hjelde 2010

⁵⁷ Noen arbeider innen renhold, byggebransjen, butikker, restauranter, håndverkeryrker, eller har inntektskilder gjennom prostitusjon eller gjennom ulovlig virksomhet som narkotikasalg Holmedal Ottesen 2008

⁵⁸ Holmedal Ottesen 2008: 12

⁵⁹ I tillegg til asylsøknader, behandler UDI søknader om visum, familieinnvandring, arbeids og studietillatelse, statsborgerskap, permanent oppholdstillatelse (bosettingstillatelse) og reisedokument. De fatter og vedtak om bortvisning og utvisning. Klagesaker behandles av Utlendingsnemda (UNE). Deres samfunnsoppdrag lyder som følger: «UDI skal leggje til rette for ønskt og lovlig innvandring og sørge for at dei som oppfyller vilkåra får kome til Noreg. Samtidig har vi ein kontrollfunksjon og skal sjå til at systemet ikkje blir misbrukt». <http://www.udi.no/Om-UDI/>. 02.01.2012.

fleste papirløse migranter befinner seg i en situasjon med begrenset tilgang⁶⁰. Det er Lov om pasient og brukerrettigheter⁶¹ som regulerer retten til helsehjelp i Norge. Den sier at alle som oppholder seg i riket har rett på helsehjelp. Papirløse migranter har rett på øyeblikkelig/akutt helsehjelp⁶², men ikke rett på generell helsehjelp utover dette⁶³. Ifølge kommunehelsetjenesteloven har alle rett på «nødvendig helsehjelp»⁶⁴, men Hjelde viser til at både dette og barnas helserettigheter i realiteten ser ut til å være tilfeldige og rettmessig uklare⁶⁵. Harsløf Hjelde oppsummerer at på internasjonalt nivå er helsehjelp en universell menneskerettighet for alle, men at lovverket i Norge fremstår uklart, og gir bare papirløse migranter rett til øyeblikkelig helsehjelp. Dette fører til at det er varierende med utgangspunkt i helsepersonells skjønnsmessige vurdering hvorvidt papirløse får øvrig helsehjelp⁶⁷. I FNs verdenserklæring om menneskerettigheter⁶⁸ blir det påpekt, at menneskerettighetene skal gjelde for alle⁶⁹. I forhold til helserettigheter, sier artikkel 25.1, første del: «*Enhver har rett til en levestandard som er tilstrekkelig for hans og hans families helse og velvære, og som omfatter mat, klær, bolig og helseomsorg og nødvendige sosiale ytelser ...*»⁷⁰. Konvensjonene sier ikke noe om unntak for status på oppholdet i et land.

⁶⁰ Har en status som asylsøker og søknad er under behandling, har en tilbud om mat, botilbud i mottak, lomme penger og tilgang til lege og helsehjelp. Ved innvilget oppholdstillatelse og arbeidstillatelse blir en bosatt i kommune, hvor de har rettigheter etter kommunehelseteloven og sosialtjenesteloven. Ved avslag på oppholdstillatelse, er regel at det bortfaller tilbud i mottak, bortsett fra barnefamilier. Hvis utsendelse tar tid, kan det foreligge tilbud om ventemottak med noen rettigheter. Harsløf Hjelde 2010.

⁶¹ Lov om pasient og brukerrettigheter, [http://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-07-02-63?q=lov om pasient og bruker](http://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-07-02-63?q=lov%20om%20pasient%20og%20bruker)* Søk 27.05.2012

⁶² Dette dreier seg om nødhjelp og akutt helsehjelp. Nødhjelp dreier seg om situasjoner hvor en person står i fare for å forkomme, og hjelpen skal gis til faren er forbi. Akutt helsehjelp innebærer undersøkelser/behandling for å gjenopprette og vedlikeholde vitale funksjoner eller begrense funksjonsnedsettelse. Dette gjelder både innen primærhelsetjenesten og spesialisthelsetjenesten. Hjelde 2010.

⁶³ Som unntak får sykehus statsrefusjon ved tvangsinnleggelse til psykiatrisk behandling. Harsløf Hjelde 2010.

⁶⁴ Kommunehelsetjenesteloven blir gjeldene for dem som får avslag på asylsøknad, og kommunene overtar ansvaret for migrantenes helse og velferd. Brekke 2006.

⁶⁵ Harsløf Hjelde 2010.

⁶⁶ En endring i forskrift som ble gjeldende fra den 01.01.2012 gir noen utvidede helserettigheter. Forskrift fastslår at alle har rett på vurdering fra spesialisthelsetjenesten, og alle har rett til nødvendig helsehjelp der en er til fare for seg selv eller andre. Dette gjelder ikke de som plikter å forlate landet, og asylsøkere som er i mottak. Forskrift, Helse og omsorgsdepartementet, [http://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2011-12-16-1255?q=Forskrift om tjenester til personer](http://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2011-12-16-1255?q=Forskrift%20om%20tjenester%20til%20personer)* Søk 27.05.2012

⁶⁷ Harsløf Hjelde 2010.

⁶⁸ Vedtatt den 10.12.1948 av de forente nasjoners tredje generalforsamling. Den ble vedtatt med 48 lands ja- stemmer, 8 land avsto for å stemme og ingen stemte imot. 17.01.2012 <http://www.fn.no/FN-informasjon/Konvensjoner-og-erklæringer/Menneskerettigheter/FNs-verdenserklæring-om-menneskerettigheter>

⁶⁹ Fra innledningen: «*Da anerkjennelsen av iboende verdighet og av like og uavhengelige rettigheter for alle medlemmer av menneske-slekten er grunnlaget for frihet, rettferdighet og fred i verden*». Fra innledning FNs verdenserklæring om menneskerettigheter. <http://www.fn.no/FN-informasjon/Konvensjoner-og-erklæringer/Menneskerettigheter/FNs-verdenserklæring-om-menneskerettigheter>. Søk: 17.01.2012

⁷⁰ Ibid, artikkel 25, 1.

3.1.4 Papirløses posisjon i samfunnet

Jan- Paul Brekke⁷¹ definerer innvandring, asyl og flyktningspolitikken, til å dreie seg om reguleringen av opphold og inn og utreiser for personer til landet⁷². Brekke og Søholt viser til at den norske asyl og flykningspolitikken har en hard og en myk side⁷³. Den myke siden av politikken skal både regulere solidaritet med hardt rammede flytninger og gjennomføre en inkluderende integreringspolitikk med de som får opphold. Dette innebærer å få en del rettigheter i landet. Dette skal kombineres med en restriktiv kontrollpolitikk, hvor UDI avgjør hvem som skal innvilges opphold eller ikke, og hvor myndighetene ønsker at de som ikke får opphold forlater landet. Brekke mener at asylsøkere med endelig avslag⁷⁴, som er situasjonen for mange papirløse⁷⁵, befinner seg i spenningen mellom to roller Norge som land har. På den ene siden gjør asylopolitikken at Norge fungerer som en nasjonalstat, hvor grensene reguleres. Samtidig skal Norge være en velferdsstat, som skal sørge for at de som befinner seg i landet skal få en forsvarlig humanitær behandling⁷⁶. Asylsøkere med endelig avslag som, blir dermed utenfor samfunnet i den forstand at de ikke har velferdsrettigheter, samtidig som de befinner seg i landet. Dette er også situasjonen for mange papirløse migranter i Norge.

⁷¹ Brekke og Søholt (2005) har forsket på migrasjon og tematikk innen norsk asyl, integrerings og innvandringspolitikk, spesielt asylsøkeres situasjon i Norge. De har ikke forsket direkte på papirløse migranternes situasjon og posisjon, men noe av forskningen kan likevel gi grunnlag for å si noe om papirløse migranternes posisjon og forhold til rettigheter i Norge. Dette på bakgrunn av at mange av papirløse migranter har på et eller annet tidspunkt vært innom UDI sitt system, eller forskningen er relevant fordi de uansett befinner seg i landet og faller utenfor ulike reguleringer av rettigheter.

⁷² Brekke 2006: 225

⁷³ Brekke og Søholt 2005:18

⁷⁴ Det ble gjort en innstramning på deres rettigheter i 2004 med det mål å forhindre at asylsøkere med endelig avslag skulle fortsette å oppholde seg i landet. Brekke 2006.

⁷⁵ Papirløse kan som nevnt tidligere være i andre situasjoner enn dette, likevel komme under kategorien papirløs migrant.

⁷⁶ Brekke 2006

3.2 Diakonalt perspektiv på hva det innebærer å være en kritisk diakonal stemme.

Jeg har i denne avhandlingen valgt å sette fokus på en av uttrykksformene for diakoni, nemlig kampen for rettferdighet. Dette setter jeg i sammenheng med det å være en diakonal kritisk røst. Denne sammenkoblingen gjør jeg gjennom begrepene profetisk og politisk diakoni, to dimensjoner innen diakoni. Begreper og innholdet i dette vil gjøres rede for i denne delen. Jeg holder hovedfokus på teori rundt det å være en kritisk diakonal stemme i offentligheten gjennom å belyse profetisk og politisk diakoni⁷⁷. Videre presenterer jeg teori rundt det å være en kritisk diakonal stemme som diakonal organisasjon i velferdsstaten, og utfordringer rundt dette. Hovedvekten vil ligge på redegjørelse av politisk og profetisk diakoni, og jeg vil oppsummere redegjørelsen av begrepene.

Den norske kirkes definisjon på diakoni lyder som følger: «Diakoni er kirkens omsorgstjeneste. Den er evangeliet i handling og uttrykkes gjennom nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet»⁷⁸. Denne definisjonen viser diakoniens forankring til kirke og evangeliet, samt knytter diakonien til en omsorgstjeneste. Den fremhever også bredden i diakoniens uttrykk og nedslagsfelt. Definisjonen er derimot ikke så konkret på målet med diakoni og hvordan den konkret utøves. Jeg vil vise til en annen relevant forståelse av diakoni, som omhandler målet med diakoni, og hva som skiller diakoni fra andre handlinger. Blennberger og Hansson formidler at et særtrekk med diakonien er at den ønsker å avhjelpe eller forebygge en fundamental brist eller utsatthet, en menneskelig nødssituasjon⁸⁰. Denne forståelsen av diakoni mener jeg passer i forlengelsen av Den norske kirkes definisjon, spesielt sett i sammenheng med diakoniuuttrykket, «kamp for rettferdighet». Blennberger og Hansson presenterer her en todelt forståelse av diakoni. Diakoni dreier seg på den ene siden om å avhjelpe en situasjon, det vil si å

⁷⁷ Svenske Erik Blennberger og Mats J. Hansson (2008) blir her benyttet hovedsakelig for en utvidet definering av diakoni, danske Johannes Nissen (2008) og Professor i diakoni Kjell Nordstokke (2011) blir brukt mye på bakgrunn av deres teorier rundt politisk og profetisk diakoni. Kjell Nordstokke blir både benyttet som forfatter av selvstendig forskningsteori med litteratur fra 2011, samtidig som han også står som forfatter og representant for LVF sine rapporter. Rapport fra LVF fra 2010 benyttes mest her. Nordstokke forteller i innledningen av boka «Liberating Diakonia» fra 2011, at innholdet i boka blant annet har sitt utgangspunkt i hans engasjement og rolle i LVF. Jeg setter dermed LVF og Nordstokke sin forståelse av profetisk og politisk diakoni i nær sammenheng.

⁷⁸ Plan for diakoni i Den norske kirke. <http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=247>. Søk: 18.01.2012

⁷⁹ Definisjonen er felles for fire arenaer diakonien utføres på. Den allmenne diakonien er arbeidet som foregår i hverdagen og i menighetsliv av «vanlige» mennesker. Den organiserte diakonien er det arbeidet diakoner og diakoniarbeidere utfører på vegne av kirken ovenfor mennesker. Den spesialiserte diakonien finner sted på diakonale institusjoner og organisasjoner, nasjonalt og internasjonalt. Den internasjonale diakonien har sin forankring i lokal menighet, men skjer internasjonalt gjennom misjon og bistandsprosjekter. Ibid: 2008.

⁸⁰ Blennberger og Hansson 2008.: 17

hjelpe noen som allerede befinner seg i en vanskelig situasjon. På den andre siden handler det også om å forebygge at mennesker ikke havner i en vanskelig livssituasjon.

Johannes Nissen benytter også en todelt forståelse av diakoni, gjennom å skille karitativ diakoni, og profetisk diakoni⁸¹. Dette som to måter å utføre diakonalt arbeid på. Han forklarer skillet med to begreper, reaktivt diakonalt arbeid, og proaktivt diakonalt arbeid. Ved reaktivt diakonalt arbeid, handler kirken som respons på at det er krig eller sosiale problemer og lidelse. Dette settes i sammenheng med barmhjertighetsarbeid og filantropien innen kirken⁸². Mennesker blir hjulpet når en vanskelig situasjon har oppstått. Innen proaktivt diakonalt arbeid, dreier arbeidet seg om å forhindre at problemer oppstår. Dette knytter Nissen til profetisk diakoni. Nissen begrunner denne todelingen med at den reaktive diakonien ikke er tilstrekkelig for å hjelpe mennesker⁸³.

De siste perspektivene kan illustrere den utvidede forståelsen av diakonien som har skjedd de siste tiår. Kjell Nordstokke viser til at den tradisjonelle tolkningen av diakoni, som «tjeneste» har ført til en forståelse av diakoni, som en stille, tilbaketrukket og ydmyk tjeneste med stor lojalitet til kirkestrukturer og ledere. En mer kritisk holdning burde vært tilstede ifølge Nordstokke for å fylle mer av det han mener er kirkens diakonale oppdrag⁸⁴. I forlengelsen av dette resonnementet, viser jeg til den australske bibelforsker John Collins forskning⁸⁵. Han har kommet med viktige bidrag på den språklige tolkningen av det greske ordet *diakonia/diakonein*. Han har funnet ut at ordenes betydning er naturlig å knytte til en rolle som en agent eller en «go between». Blennberger og Hansson tolker Collins til at dette kan knyttes til en etisk nøytral rolle som formidler et budskap eller fyller et oppdrag⁸⁶. De setter også rollen i sammenheng med å være talsmann, mellommann, budbærer, en person som var autorisert til å handle på andres vegne. Nordstokke knytter rollen til å være en type agent⁸⁷ og til det å stå i en profetisk diakonal oppgave⁸⁸.

⁸¹ Nissen 2008

⁸² Nissen knytter filantropien og barmhjertighetsarbeid til karitativ diakoni.

⁸³ Nissen 2008

⁸⁴ Nordstokke 2011

⁸⁵ Forskning fra 1970 tallet, Collins 1990

⁸⁶ Blennberger og Hansson 2008

⁸⁷ Nordstokke 2011

⁸⁸ Kommer nærmere inn på profetisk diakoni senere i denne delen.

3.2.2 *Profetisk og politisk diakoni*

Begrepene profetisk og politisk diakoni er dimensjoner innen diakonien som knyttes til være utøvert oppgave og som kan finne sted i offentligheten. Dimensjonene profetisk og politisk diakoni blir forstått og forklart ulikt i hvor nært knyttet de er til hverandre og i hvordan de kommer til uttrykk. Jeg gjør først rede for Nissens forståelse, før jeg presenterer LVF og Nordstokke sin forståelse.

Johannes Nissens teoretiske utgangspunkt er at han ikke skiller profetisk og politisk diakoni. Han mener at dimensjonene har likt innhold, men at begge navnene benyttes for dimensjonen. Han mener retningen mest har hatt betegnelsen politisk diakoni, men benytter selv betegnelsen profetisk. Nissen begrunner sammenfallingen av begrepene til den felles bibelske begrunnelse til profetier i gamle testamentet.

Den profetiske diakonien kan ifølge Nissen utføres gjennom politisk arbeid, advokatvirksomhet, miljøarbeid og kulturelt arbeid. Dimensjonen kaller han diakoniens samfunnspolitiske dimensjon⁸⁹. Ifølge Nissen har retningen i hovedsak rettet seg mot maktstrukturer i verden, og vært nært forbundet med en såkalt solidaritetsteologi. Dette dreier seg overordnet om å plassere seg på de fattiges og undertryktes side. Ifølge Nissen betyr det å stå i en profetisk oppgave, å forsvare rettferdigheten. Handlingen retter seg mot å avdekke urettferdighet og fremme rettferdighet. Nissen trekker frem at den profetiske diakonien skal være myndiggjørende og frigjørende. Dette gjennom at det først påpekes hva som ikke fungerer, så i neste omgang påpeke hvordan ting kan gjøres annerledes. Profetisk diakoni stiller og kritiske spørsmål til hvorfor en situasjon for mennesker har blitt som den har blitt, og hva i samfunnet som fører til situasjonen. Det profetiske diakonale uttrykket vektlegger at kirken og kristne er kalt til å være advokater for svake og lavmælte, og gi dem en stemme. Nissen trekker frem at et eksempel på å stå i en profetisk rolle i dag, kan være å jobbe for at menneskerettighetene overholdes i landet. Det kan også dreie seg om å være en pioner i tjeneste for en sak. Nissen påpeker at rollen som profet kan være krevende og advokatrollen kan kreve mot. Dette fordi det kan føre til konflikter og debatt rundt bakgrunnen for å stå opp for

⁸⁹ Nissen 2008: 20-21

menneskene en representerer. Nissen belyser diakoni generelt som etterfølgelsens praksis, og setter dette spesielt i sammenheng med profetisk diakoni.

LVF⁹⁰ og Kjell Nordstokke skiller begrepene profetisk og politisk diakoni, selv om de påpeker at retningene har stor sammenheng. De knytter profetisk diakoni til en dyp, iboende teologisk del av diakoniens vesen. Den er knyttet til mandatet og autoriteten Gud har gitt kirken og diakonien. LVF mener at mandatet til å være profet⁹¹, er en respons på en Gudsrelasjon, og begrunnet i en autoritet gitt gjennom profetene i Det gamle testamentet. Det profetiske skal minne om Guds storhet og herredømme, om Gud som dommer, Gud som verner om skaperverket- sitt land og folk og som lover forløsning for mennesker. Nordstokke og LVF viser til at det profetiske uttrykket og den generelle diakonien har et fellestrekk gjennom ønsket om å finne veier og løsninger, fornyelse, forandring og transformasjon. Diakonien generelt er først og fremst handling, og det profetiske diakonale uttrykk er en sterk forkjemper og forsvarer for rettferdigheten, og for å bryte urettferdighet. Dette gjennom å synliggjøre og avsløre systemer og maktstrukturer som representerer urettferdighet for mennesker. Det fremheves at oppdraget retter seg spesielt mot å fordømme misbruk av makt. LVF kaller dette å være stifinner for rettferdighetens sak⁹². Samtidig som den profetiske diakonien har sin forankring i mandatet gitt av Gud, så er den forankret i de marginaliserte og fattige i samfunnet sin virkelighet og kontekst. Den søker å være nær dem som en vil tale på vegne av, og det fremheves som viktig å lytte til marginaliserte og lidende menneskers stemmer. Nordstokke trekker frem begrepet «migrant- diakoni»⁹³ i forhold til å påpeke at den profetiske diakonien er dynamisk og tilpasser seg forholdene og behovene en ser utsatte mennesker har. Dette innebærer at diakonien ikke blir fastlåst i et system og struktur⁹⁴. LVF viser til at det er viktig at den profetiske stemmen lyder gjennom kirken, og ikke av kirken. Oppdraget til den profetiske oppgaven, formes i av Romerne 12.2⁹⁵ i bibelen, ved å kunne tolke hva som til enhver tid

⁹⁰ The Lutheran World Federation 2010

⁹¹ Derav profetisk diakoni.

⁹² The Lutheran World Federation 2010: 83

⁹³ Nordstokke 2011. «Migrant diakoni», er en form for diakonal praksis og tenking i Latin Amerika som beskrives ganske sammenfallende med profetisk diakoni. Migrant er her brukt i den betydning av at migranter er mennesker i bevegelse, dette utgjør bilde på et diakoni som er i bevegelse. Fikk utdypet forklaring av begrepet ved telefondrøfting med Kjell Nordstokke 26.04.2012

⁹⁴ Oversatt fra «Migrant diakonia», Nordstokke 2011: 51, opprinnelig kilde for begrepet: The Lutheran World Federation 2009:96.

⁹⁵ Romerne 12.2: «La dere ikke lenger prege av den nåværende verden, men la dere forvandle ved at sinnet fornyes, så dere kan dømmes om hva som er Guds vilje: det gode, det som er til hans behag, det fullkomne. Det norske bibelselskap 1998.

er oppdraget i samfunnet om avgjøre de viktigste temaene å kjempe for i vår tid. Oppgaven styres av hva som til enhver tid er Den hellige Ånds åpenbaring,

Nordstokke viser til et eksempel på hvordan diakonien kan fungere i det profetiske i vårt samfunn i dag. Han viser i den sammenheng til en rettighetsbasert diakoni som eksempel på profetisk diakoni, som kjemper for et rettferdig, deltakerorientert og bærekraftig samfunn, ved å forsvare å beskytte menneskerettighetene. Nordstokke viser til at menneskerettigheter kan knyttes til å være en Gudegitt lov i vår tid. Dette synet deler Nissen⁹⁶.

Politisk diakoni blir av Nordstokke og LVF knyttet til den politiske dimensjonen av diakoni, og til politisk påvirkningsarbeid⁹⁷. LVF mener at politisk diakoni er en normal og nødvendig del av det diakonale arbeidet, fordi diakonien finner sted i det offentlige rom. Dette innebærer at en innen arbeidet må være klar for å bruke sin røst og stå opp for en sak om dette trengs. Nordstokke knytter dermed politisk diakoni til å bruke sin røst innen diakonalt arbeid i det offentlige⁹⁸. LVF viser til eksempler på politisk diakoni, ved at kirken har deltatt i aksjoner for frigjøring og konflikter av politisk karakter rundt i verden, og hvor kirken har tatt parti med de som menes å være undertrykte⁹⁹. Lobbyvirksomhet blir trekt frem som en metode her, så lenge målet er å fremme de fattige og marginaliserte sine interesser, ikke egne.

Nordstokke mener at det er viktig å differensiere politisk diakoni fra profetisk diakoni, fordi den politiske diakonien impliserer at all diakoni har en politisk dimensjon i seg, fordi den finner sted i den offentlige sfæren. Profetisk diakoni må til forskjell forstås utifra sin profetiske tilknytning til Det gamle testamentet, og at diakonien i sin natur er profetisk gjennom å ha blitt gitt mandat og autoritet fra Gud.

⁹⁶ Nordstokke viser til at apodiktiske lover som betyr gudegitte lover. Dette tilhørte teokratiet, en styreform hvor tro og religion spiller en stor rolle. Nissen 2008/ Nordstokke 2011

⁹⁷ Nordstokke 2011

⁹⁸ Nordstokke 2011

⁹⁹ LVF 2010: 82

3.2.3 Sammenhengen mellom profetisk og politisk diakoni – en oppsummering

Jeg har presentert Nissen, Nordstokke og LVF sin forståelse av den profetiske diakonien, og Nordstokke og LVF sin forståelse av politisk diakoni. Nordstokke og LVF knytter etter min forståelse den politiske diakonien til å dreie seg om diakoni som en vedkjenner har en politisk dimensjon, gjennom å bruke sin røst til å ytre en mening, standpunkt eller uttalelse i en sak. Målet er å påvirke politiske saker, som angår mennesker en er talsperson for. Her forstår jeg Nordstokke ved at det å være røst i det offentlige er det ene uttrykket for politisk diakoni. Det som blir fremhevet som viktig er at en ikke ytrer seg i det offentlige bare for å gjøre det, men at dette skjer av en person som står i nærhet til de en er talerør for, og vet mye om situasjonen de står i.

LVF og med kommentarer fra Nordstokke¹⁰⁰, skiller det profetiske fra det politiske ved å vektlegge mandatet og myndigheten Gud har gitt kirken og diakonien. Dette forstår jeg som at de kaller den politiske diakonien mer et uttrykk for diakoniens politiske dimensjon, mens det profetiske ligger der som en grunnleggende del av diakonien. Det er etter min mening noe uklart i Nordstokke og LVF sin presentasjon av hvordan det profetiske uttrykket konkret ser ut, hvordan det utøves. Det blir presentert ved at det dreier seg om å avsløre, påpeke maktstrukturer og systemer som er undertrykkende, urettferdige, men ikke hvordan det konkret gjøres og i hvilke kanaler. I beskrivelsen av det profetiske uttrykket, ser jeg mange likhetstrekk ved forklaringen av det politiske diakonale uttrykket. Likheten skyldes kanskje den store sammenhengen som eksisterer mellom det profetiske og den politiske retningen. Dette ved at den politiske diakonien kan komme som en konsekvens av at det for eksempel er avslørt maktstrukturer som holder mennesker nede, og det er behov for å ytre dette i de rette kanaler for å jobbe for en forskjell. Det er også noe uklart om det å være profetisk alltid skal settes i sammenheng med en politisk dimensjon. Det kan etter min forståelse se ut som om LVF og Nordstokke tenker at det profetiske ikke behøver å ha en politisk dimensjon. På disse områdene opplever jeg at Nissen kommer med utfyllende perspektiv.

Nissen sammenfaller hele den samfunnspolitiske dimensjonen av diakoni i profetisk diakoni. Han sier da at alt arbeidet innen denne diakonale retningen har en politisk dimensjon, og dreier seg om å utøve politisk arbeid. Nissen knytter i motsetning til LVF og Nordstokke, det profetiske til mange

¹⁰⁰ Nordstokke 2011

typer roller, og som kan utøves gjennom mange kanaler. Å uttale seg i det offentlige er bare en av dem. Hovedskillet er kanskje at Nissen mener at alt ved det profetiske har en politisk dimensjon.

3. 2. 4 Perspektiv på det kristne menneskesyn og makt i lys av diakoni

Johannes Nissen formidler at det kristne menneskesyn har sitt utgangspunkt i at Gud har skapt både verden og mennesket¹⁰¹. Nissen viser til at menneskesyn kan formidles og formuleres på mange måter, men at det viktigste er at det dreier seg om det konkrete mennesket og er grunnlaget for hvordan vi behandler hverandre¹⁰². Jeg vil videre gjøre rede for grunnleggende momenter med det kristne menneskesynet, slik Nissen fremstiller det. Nissen tar utgangspunkt i tre perspektiv når han gjør rede for dette. For det første viser han til at selve grunnlaget for det kristne menneskesynet, er troen på at alle mennesker har et iboende menneskeverd bare ved å være menneske. Det neste perspektivet han trekker frem er det han kaller kjærlighetsforståelsen. Kjærlighetsforståelsen tar utgangspunkt i medmennesker som en konkret person, og med en aksept av mennesket som det er. Nissen kaller det å se mennesket som en helhet av kropp, sjel og ånd som en diakonal holdning. Hvordan en ser på et annet menneske gjør noe med opplevelsen av verdi. Det at en ønsker å se mennesket bak for eksempel en benevnelse, hva en har gjort, roller og båssetting. Det er ikke en kjærlighet som har form som hva den sterke gjør ovenfor den svake, men en kjærlighet som tar form gjennom solidaritet og empati med den som er i en vanskelig situasjon. Dette kaller Nissen en kjærlighet som setter fri¹⁰³. Det tredje perspektivet tar utgangspunkt i Jesu medmenneskelighet, gjennom at menneskesynet gjenspeiler hvordan Jesus identifiserer seg med den som lider. Med utgangspunkt i det kristne menneskesynet er troen på at Jesus selv har vært menneske, og han opplevde lidelse, og at Jesus dermed identifiserer seg på denne måten med den som lider.

Hvem en gir oppmerksomhet både som enkeltpersoner, og i samfunnet handler ifølge Nissen om hvem en gir verdi. Jesus tok spesielt kontakt med og så dem som stod i mer marginale posisjoner i

¹⁰¹ Det kristne menneskesynet har likhetstrekk med det humanistiske menneskesynet. Hovedskillet mellom de to er at det kristne menneskesynet har sitt utgangspunkt i Gud, mens det humanistiske tar utgangspunkt i mennesket. Nissen 2009: 247.

¹⁰² Nissen trekker frem at en også kan nærme seg det kristne menneskesynet med å kun presentere bibeltekster, men han mener at mennesker lett kan presenteres abstrakt i en slik fremstilling. Hans fokus tar utgangspunkt i en metode, «se- analysere- handle». Metoden tar utgangspunkt i konkrete situasjoner, og menneskesynet som kommer til syne når en står ovenfor et annet menneske. Nissen 2009.

¹⁰³ Viser her til bibelteksten «Jesus og den samaritanske kvinnen» i Johannes kapittel 4. Bibelen, 1998.

samfunnet. Nissen knytter også dette til den konkrete oppmerksomheten Jesus viser til enkeltpersonene han møter.

Nissen belyser også menneskesyn på et annet nivå, han setter menneskesyn i sammenheng med maktstrukturer i samfunnet, og utøvelsen av makt. Nissen mener at maktstrukturer synliggjøres gjennom hvem som er synlige og hvem som er usynlige i samfunnet, og hvem har makt til å holde noen usynlige og noen synlige. Han setter dette i sammenheng med menneskeverd. Når mennesker blir synliggjort gis de verdi. Nissen knytter det kristne menneskesynet til å gi mennesker verdi gjennom å synliggjøre dem som er usynlige i vårt samfunn. I motsatt ende knytter han det å bli gjort usynlig til å oppleve avmakt og mangel på verdi. Nissens tanker vil jeg sette i sammenheng med Tormod Kleiven¹⁰⁴ sine perspektiv på makt.

Tormod Kleiven setter diakoni i sammenheng med maktbegrepet gjennom begrepet makten til å tjene. Dette i lys av Jesus sin forståelse av maktbegrepet fra Det nye testamentet. Jesus brukte sin makt og myndighet i form av å være Guds sønn, til å tjene menneskene rundt seg. Med utgangspunkt i de to bibeltekstene Matteus 25 og Johannes 13¹⁰⁵, synliggjøres hvordan menneskene forholder seg til de som trenger ekstra barmhjertighet, og til hvordan Gud forholder seg til mennesker som er i nød¹⁰⁶. Kleiven trekker frem at det spesielle med Doms scenen er at Gud både er dommer over menneskene, og setter seg i de nødlidenes sted, er ett med dem. Gud har med dette likestilt seg med dem som lider nød, og utsletter dermed ubalansen i de som er sterke, og de som er svake. Gjennom de to tekstene belyser Kleiven Det nye testamentets maktperspektiv. Jesus bruker sin makt og myndighet til å tjene hele mennesket. Dette belyser diakoniens essens, den som har makt, skal bruke den til å betjene andre. Kleiven knytter dette maktperspektivet til å inneha rollen som «go- between» som jeg har belyst tidligere i denne delen. «Go- between» mener han utgjør å ha en myndighetsposisjon. Som Jesu etterfølger bør en bruke sin makt og myndighet til å gi nødlidende det de trenger¹⁰⁷.

¹⁰⁴ Kleiven 2006

¹⁰⁵ Kleiven viser spesielt til Johannes 13, vers 1-17 («Fotvaskelsen»), og Matteus 25,31-46 («Doms scenen») Bibelen 1998.

¹⁰⁶ Kleiven viser til at det er to vanlige tolkninger av Doms scenen i Matteus 25, og presenterer en av dem.

¹⁰⁷ Kleiven 2006: 7-8

3.2.5 Olav Helge Angell sine perspektiv på å være en kritisk diakonal stemme i velferdsstaten

Jeg skal ta utgangspunkt i Olav Helge Angells teori i dette siste perspektivet i teoridelen¹⁰⁸. Angell har forsket på forholdet mellom kirke og samfunn, og spesielt på diakonale institusjoners forhold til velferdsstaten, gjennom det å være en diakonal offentlig stemme. Han beskriver fire ulike typer av funksjoner og grad av tilhørighet til velferdsstaten, som kan ha flytende grenser i kjennetegn. Angell knytter funksjonen ved å være kritisk røst til spesielt funksjonen, «verdivokter eller interesseforsvarer».¹⁰⁹ De fire typologiene er pionerfunksjonen, funksjon som regulær tjenesteyter, funksjon som velferds-forbedrer, kritiker og vakthund vis à vis det offentlige, og den siste funksjonen er verdivokter og interesseforsvarer¹¹⁰. Angell plasserer funksjonen som verdivokter og interesseforsvarer i rammen av rollen som er forventet av diakonale aktører i forhold til samfunnet. Han viser til Kramers definisjon til at diakonale aktører «*fremjar borgarane si deltaking i samfunnet, utviklar leiarskap og vernar om interessene til sosiale, religiøse, kulturelle og andre minoritetsgrupper*»¹¹¹. I sammenheng med diakonale institusjoner knytter Angell funksjonen til det å være en kritisk diakonal røst. Angell formidler at funksjonen som verdivokter og interesseforsvarer innen diakonien kan fylles på to måter. Den ene måten er praktisk og dreier seg om å utføre velferdsarbeid, den andre måten dreier seg om å ytre seg i det offentlige rom og være endel av det offentlige ordskiftet. Angell knytter en politisk-ideologisk- røst funksjon til både den praktiske dimensjonen og til stemmen i offentligheten. Han mener at den praktiske dimensjonen også kan ha en politisk-ideologisk funksjon ettersom handlingen kan oppleves som en verdiytring. Angell utdyper dette, ved bruk av begrepene *semiotisk perspektiv* og en *handlings kommunikativt aspekt*¹¹². Med semiotisk perspektiv mener han at handlinger noen ganger kan ha en funksjon som tegn for noe annet, handlingen har et underliggende innhold. Det at en handling har et kommunikativt aspekt betyr at handlinger en gjør også formidler noe, ved valget av handlingen. Dette kan være en mening med en verdiorientering eller kulturelle forestillinger. Angell viser til at innen diakonien har en handling i form av velferdsarbeid et innhold både til mottakeren og

¹⁰⁸ Olav Helge Angell er samfunnsviter og forsker. Hans forskningsteori befinner seg i grensefeltet mellom kirke og samfunn. Hans forskning har både et samfunnsvitenskapelig perspektiv, og en diakonal forankring. Angell tar utgangspunkt i amerikanske Ralph Kramer og flere sine studier på frivillige organisasjoner i Europa. (Kramer 1981). Han beskriver fire funksjoner frivillige organisasjoner kan ha i forhold til velferdsstaten. Angell oversetter dette i sin forskning til norsk sammenheng, og benytter teorien på diakonale organisasjoner.

¹⁰⁹ Jeg velger etter relevans å vie denne funksjonen mest oppmerksomhet, men presenterer de andre funksjonene kort.

¹¹⁰ Angell 2009: 215-216

¹¹¹ Angell 2009: 216

¹¹² Angell 2009: 217

utføreren, gjennom mening, intensjon og konsekvens. Angell mener at det praktiske diakonale velferdsarbeidet er moralsk arbeid, på lik linje med annet velferdsarbeid for mennesker i nød. Hvordan en blir møtt som søker av hjelp, blir knyttet til moral, både hos hjelpesøker og i konteksten det skjer i. Angell benytter også begrep fra sosiologien for å forklare dette. Han viser til at noe av en persons opplevelse av verdi som hjelpemottaker og som menneske, avgjøres gjennom måten en blir møtt. Derfor er hvordan handlinger blir utført og hvilke, så viktig. For eksempel at en velger å utføre en handling i form av hjelp for en gruppe mennesker som er sett ned på av andre. Da tillegger en i anvendelsen av Angell her, mottakerne av hjelpen verdi som menneske¹¹³. Angell viser til at betydningen av en handling kan gjelde både på individnivå, mellom to mennesker, men også på annet nivå som for eksempel i forhold til strukturer i samfunnet. Angell knytter funksjonen som verdivokter og røst til det Plan for diakoni sier at Kirken og menigheten skal engasjere seg i rettferdig fordeling av ressurser i verden, og å stå opp for mennesker som får krenket sitt menneskeverd¹¹⁴. Angell viser til at opprettelsen av Helsesenter for papirløse migranter er et eksempel på at funksjonen som kritisk røst kan være knyttet til mange av de andre nevnte funksjoner kirkelige aktører kan ha. Ved å starte senteret, fylte Kirkens Bymisjon ifølge Angell pionerrolla. Han viser til at begrunnelsen for oppstarten var senteret var en «kristenplikt», og at tiltaket har betydning som verdivokter. På bakgrunn av at opprettelsen også skapte slik motstand, mener Angell og tiltaket fungerer som kritisk røst¹¹⁵.

Angell påpeker at det er en krevende oppgave å være kritisk røst i det offentlige ordskiftet som en kirkelig organisasjon. Han viser til at en av utfordringene skyldes at når en kirkelig organisasjon representerer kirken, knyttes det fra mange hold forventninger til hva det skal innebære. Dette fordi kirken skal være for alle, uansett politisk ståsted og mening. Dette kommer i konflikt de gangene kirken da velger å ta standpunkt i noen saker, og ytre en mening ikke alle er enige i.

4 MATERIALE PRESENTASJON

¹¹³ Angell 2009: 216- 217

¹¹⁴ Angell 2009: 220

¹¹⁵ Angell 2009: 220-221

Jeg starter med å gi et lite innblikk i hvem Kirkens Bymisjon er, gjennom en kort introduksjon av stiftelsen og Helsestertiltaket for papirløse migranter¹¹⁶. Informasjonen er hentet fra Kirkens Bymisjons hjemmeside og fra stiftelsens Verdi og strategidokument¹¹⁷. Deretter starter jeg med å presentere analysen av skriftlig materiale fra intervjuene, og går videre til materialet fra mediadebatten.

4.1 Stiftelsen Kirkens Bymisjon og Helsestertiltaket for papirløse migranter

Stiftelsen Kirkens Bymisjon, ble grunnlagt i Kristiania 1855¹¹⁸. Hovedkontoret for Kirkens Bymisjon ligger i dag i Oslo, men stiftelsen har selvstendige arbeid i ti norske byer på landsbasis, og driver ca 40 institusjoner og i regi av ansatte og frivillige. De utfører tiltak på oppdrag for stat og kommune på ulike arbeidsfelt¹¹⁹. Kirkens Bymisjon formidler at deres oppdrag er endel av det diakonale arbeidet i storbyen, og viser til egen visjon og menneskesyn som angir deres oppdrag¹²⁰.

Helsestertiltaket for papirløse migranter ble åpnet i samarbeid med Røde Kors den 27.10.2009 på en hemmelig adresse i Oslo sentrum. Tiltaket var det første som ble opprettet for papirløse migranter i Norge, etter at et forskningsprosjekt gjennomført av Kirkens Bymisjon konkluderte med at

¹¹⁶ Informasjonen om Kirkens Bymisjon i denne innledningen inngår kun som bakgrunnsinformasjon, det inngår ikke som materiale i undersøkelsen og er ikke gjenstand for fortolkning og vurdering i oppgaven. Informasjonen er basert på hvordan Kirkens Bymisjon fremstiller seg selv på deres hjemmeside og dokumenter.

¹¹⁷ «Verdidokumentet» og «Kompasset strategidokumentet 2010-2012» er to ulike dokument som er utarbeidet for Kirkens Bymisjons arbeid i Oslo. Jeg tar utgangspunkt i disse siden Helsestertiltaket er et tiltak som drives og ble opprettet i Oslo. Verdidokumentet viser til Kirkens Bymisjons grunnverdier for deres arbeid. Strategidokumentet er Kirkens Bymisjons strategiplan for å nå sine mål. Begge dokumentene og informasjon om dokumentene er hentet fra www.KirkensBymisjon.no. I teksten vises det heretter i fotnoter til Verdidokumentet eller Strategidokumentet når refererer fra disse dokumentene. Litteraturen utgjør ikke forskningsbasert materiale, men har her status som bakgrunnsinformasjon om Kirkens Bymisjon, som nødvendig utgangspunkt for å benytte deres arbeid med papirløse migranter som case i oppgaven.

Det ble bekreftet med Kirkens Bymisjon den 16.09.2013 per telefon at ikke innhold på internettsidene om verdidokumentet og strategidokumentet er blitt endret etter oppstart av mitt avhandlingsprosjekt. Se litteratur liste for netthenvielse for dokumentene.

¹¹⁸ <http://www.kirkensbymisjon.no/>. Historie. Søk den 21.04.2012.

¹¹⁹ Kirkens Bymisjon driver arbeid på barnevernfeltet, ungdom og voksenpsykiatri, eldreomsorg, prostitusjonsfeltet og rusfeltet. Stiftelsen driver også kirkelig virksomhet med sjelesorg og menighetsarbeid. Det offentlige fullfinansierer et antall omsorg og behandlingstilbud drevet av Kirkens Bymisjon, men andre tiltak er finansiert av stiftelsens egne midler. <http://www.bymisjon.no/Om-oss/>. Om Kirkens Bymisjon, Oslo. Søk den 21.04.2012.

¹²⁰ Stiftelsen er knyttet til Den norske kirke gjennom representantskap og formålsparagraf. Kirkens Bymisjon viser til definisjonen av diakoni som benyttes av Den norske kirke for å definere diakoni (se innledning i oppgaven). Det blir vist til at Kirkens Bymisjons visjon er: «at mennesker i byen erfarer respekt, rettferdighet og omsorg». Visjonen «springer ut av troen på en Gud som livets og kjærlighetens kilde, og på ethvert menneskets unike verdi». Kompasset, strategidokument 2010-2012: 1.

papirløse migranter i Norge hadde behov for grunnleggende helsehjelp. Helsesenteret tilbyr gratis helsehjelp¹²¹, og har etter opprettelsen hatt en økning i antall personer som oppsøker tiltaket siden 2009¹²².

4.2.1 Kirkens Bymisjons forståelse av å være en kritisk diakonal stemme i samfunnet

Materialet fra intervjuene struktureres etter tre tematiseringer. Jeg starter med *forståelsen av det diakonale oppdraget* som synliggjør informantenes refleksjon om Kirkens Bymisjons oppdrag og roller som diakonal organisasjon, synliggjort gjennom deres arbeid med papirløse migranter. Neste tematisering er *Kirkens Bymisjons offentlige stemme*. Dette tar utgangspunkt i informantenes forståelse av mediadebatten rundt opprettelsen av Helsesenter for papirløse. Den siste tematiseringen er *utfordringer ved å være en kritisk diakonal stemme*. Dette synliggjøres både gjennom informantenes forståelse av mediadebatten, og tanker rundt Kirkens Bymisjons oppdrag som diakonal organisasjon i samfunnet. Jeg kommenterer noe underveis, og oppsummerer funnene kort etter hver tematisering. En mer omfattende oppsummering av funnene og fortolkninger av disse, presenteres avslutningsvis i denne delen.

4.2.1.1 Forståelsen av det diakonale oppdraget

Jeg starter med en oppsummering av funn rundt prosessen som fant sted innad i Kirkens Bymisjon rundt opprettelsen av Helsesenter for papirløse. Alle informantene viser til at noe av Kirkens Bymisjons oppdrag er å til enhver tid å ha et blikk i samfunnet som ser etter marginaliserte grupper og mennesker i nød, og undersøke om Kirkens Bymisjon kan bidra inn i deres situasjon. Papirløse

¹²¹ Senteret har åpningstid tirsdag på kveldstid, og annenhver torsdag på formiddag. Det tilbys helsehjelp ved konsultasjon og frivillig bistand fra faggruppene: sykepleier, lege, psykolog, fysioterapeut, farmasøyt. <http://www.bymisjon.no/Virksomheter/Helsesenteret-for-papirlose-migranter/> "Helsesenter for papirløse migranter" Søk den: 20.10.2010.

¹²² Det har vært både økning i antall konsultasjoner og antallet nye pasienter. I 2010 var antallet konsultasjoner på 1200 og er økt til 2676 i 2012. Disse tallene viser konsultasjoner for både nye og gamle pasienter. Økningen i nye pasienter var fra 403 nye i 2010 til 616 nye i 2012. I årsrapporten for 2012 (siste utgitte rapport) oppgav senteret et pasientantall på 1570. Nettadresse for alle årsmeldinger fra Helsesenter for papirløse 2009-2012 i nettutgave: <http://www.bymisjon.no/Virksomheter/Helsesenteret-for-papirlose-migranter/Arsmelding/>. Søk 06.12.2013

migranter ble oppdaget som en tilsynelatende skjult gruppe i samfunnet, og forskningsprosjektet ble igangsatt for å undersøke deres situasjon. Det ble konkludert med at helsesituasjonen var det viktigste å ta tak i. Det fremkommer også at det ble gjort en vurdering om at helsehjelp også var det minst kontroversielle å ta tak i, ettersom de antok at hjelp til papirløse migranter var en tematikk som ville skape mye diskusjon og motstand. Mer omfattende hjelp ville være vanskelig å få gjennomført. Med samme begrunnelse ble det også gjort en vurdering av at det var viktig å skaffe så mye dokumentasjon og fakta så mulig rundt papirløses situasjon, før det ble opprettet noe hjelp til papirløse. Denne vurderingen ble også gjort på bakgrunn av at situasjonen for papirløse var en ganske ukjent tematikk i samfunnet.

Sturla Stålsett beskriver i intervjuet Kirkens Bymisjons oppdragsbeskrivelse¹²³, og relaterer dette til hvordan de også har gått frem for å hjelpe papirløse migranter:

... Den dreier seg blant annet om å se og avdekke, gi hjelp trøst og nærvær, påvirke, endre årsakene til nød, urett og krenkelse.

Og mer konkret i forhold til papirløse:

Angående det å se og avdekke, hvis du tar utgangspunkt i hvorfor vi engasjerer oss for papirløse? Jo, fordi vi har sett at det er krenkelse og nød. De har opplevd det. Vi ønsker å avdekke hva denne nøden er og hva slags krenkelse de er utsatt for, for så å kunne være noe ovenfor dem i (...) situasjonen. Vi kan ikke gjøre det uten av vi også ønsker å påvirke og endre årsakene til at det er sånn.

I tillegg til å hjelpe inn i den konkrete situasjonen, fremhever Stålsett viktigheten av å jobbe på et annet nivå, ved å prøve å endre årsakene til at en vanskelig situasjon oppstår. Stålsett forteller her om hvilke andre roller han opplever at Kirkens Bymisjons har hatt ovenfor papirløse:

¹²³ Informant viser til Kirkens Bymisjons «Strategidokument Kompasset 2010-2012»

Så synes jeg at vi samtidig som vi har gjort det¹²⁴, har drevet et politisk, eller påvirkningsarbeid som er en viktig del av (...)den diakonale forpliktelsen. Vi kan ikke bare hjelpe uten å si noe om hvorfor de er i situasjonen, og hva som kan gjøres for å endre den situasjonen (...).

Stålsett viser her til politisk og påvirkningsarbeid som en viktig del av det diakonale oppdraget i tillegg til praktisk hjelp. Han beskriver videre hvorfor han opplever at dette er viktige roller for Kirkens Bymisjon, i tillegg til den konkrete hjelpen:

... Videre har vi et språk og en måte å tenke om tingene på, som er noe annerledes enn både politiske og det byråkratiske språket. Vi tror det er et viktig språk og melde inn i den offentlige samtalen og spørsmålene om det.

Stålsett formidler en selvforståelse fra Kirkens Bymisjon sin side, som går på at de som organisasjon trengs i samfunnet, og som en stemme i den offentlige debatten. Dette med utgangspunkt i at Kirkens Bymisjon kan bidra med noe som er annerledes. Stålsett utdyper ikke i intervjuet hva han mener at Kirkens Bymisjon bidrar med som er annerledes. Videre beskriver Stålsett hvordan de har vært en stemme inn i debatten rundt papirløse, og hva stemmen er rettet mot:

(...)Er det nå engang så sikkert at norsk asylpolitikk eller norsk utlendingslovgivning, lever opp til de humanitære kravene, grunnleggende verdiene som vi har sluttet oss til som nasjon? (...) Når vi ser at det er et tydelig element av spenning mellom disse politikkfeltene, så mener vi det er både vår rett og plikt som diakonal aktør og si ifra om det, og være endel av ordskiftet rundt det.

¹²⁴ Med «samtidig som vi har gjort det» vises det i intervjuet til opprettelsen av Helsesenter for papirløse.

På et oppfølgingsspørsmål rundt hvorvidt Kirkens Bymisjon anser seg selv som en type verdivokter, ønsker Stålsett å presisere følgende:

... vi som diakonal stiftelse, eller som kristne, eller som kirke, tror ikke at vi har monopol på noen verdier. Hverken verdier i seg selv, eller på noen bestemte verdier. (...)Og samtidig så er vårt engasjement, og vårt arbeid tydelig verdibasert i den forstand at verdiene ligger til grunn. De instruerer, vi strekker oss etter dem, og det er de vi skal prøves på. Og det er også de vi velger å prøve andre opp mot, politikken, samfunnet.

Her nyanseres det å være en slags verdivokter i samfunnet, samtidig som Stålsett beskriver at de ser sitt oppdrag til å være det.

Johannes Heggland beskriver fire roller han opplever at Kirkens Bymisjon har i samfunnet. Den første rollen han trekker frem, er at Kirkens Bymisjon historisk har vært med å utvikle velferdsstaten til det den er idag på helse og omsorgsfeltet. Dette ved å ha kommet med ideer, formidlet behov og utviklet tiltak. Den neste rollen er en rolle som gir rom for deltakelse, medvirkning og engasjement ved at mange jobber frivillig i organisasjonen. Den tredje rollen beskriver Heggland her:

Og så har vi en annen rolle i samfunnsperspektiv, som er (...)en påvirker, (...)en politisk aktør. Og det vil vi være.

Jeg trekker inn Hegglands beskrivelse av hvordan rollen som politisk aktør forvaltes før jeg beskriver den fjerde rollen han trekker frem:

Vi ønsker ikke å være en politisk aktør som skal mene noe om alt, heller ikke å være en partipolitisk aktør. Vi ønsker at våre erfaringer i vårt arbeid med mennesker som ofte er nederst på rangstigen, (...) skal legges tungt innover våre politikere. Og dermed danne grunnlag for politikk. Det er viktig for oss. Sånn sett er vi politiske, og i den rollen er vi også en samfunnsaktør.

Den fjerde rollen som Heggland trekker frem, er en profetisk rolle, hvor han setter begrepet profetisk i sammenheng med et bibelsk begrep. Han knytter denne rollen til å stå i forlengelsen eller på toppen av påvirkerrollen og politisk aktør rollen. Her beskriver Heggland hva denne rollen består i:

Det å si noen av de tingene som beskriver samfunnsutvikling. Peike på skjevheter, og snakke høyt om systemer som trækker på folk i stedet for å reise opp, når vi ser det. I et bibelsk perspektiv, så er dette en type profetisk rolle, som vi i våre beste stunder har.

Heggland forteller videre om hvilken sammenheng den profetiske rollen har med den politiske rollen:

Det henger sammen med den politiske, men er på et litt annet nivå kanskje, og som også skal bygge på våre erfaringer, ikke bare på synsing. Det er viktig for oss. De gangene vi er med på å utvikle helt nye ting for nye grupper, som for eksempel papirløse i norsk setting (...), hvis vi skal ha god selvtillit så kan vi kanskje si at vi (...) har bidratt til å ha vært de første som pekte på dette(...)som gjorde at mange andre var nødt til å åpne øynene.

Heggland antyder her at deres rolle ved å opprette Helsesenter for papirløse kan knyttes til en profetisk rolle.

Han formidler videre hvordan han mener at Kirkens Bymisjon generelt forvalter sin rolle i det offentlige rom:

Vi ønsker at vårt engasjement og vår røst i offentligheten skal bygge på de erfaringer vi gjør oss i vårt arbeid. Det betyr at vi i liten grad er ute og mener noe om generell asylpolitikk. Som: hvor skal grensen gå for å komme til Norge? Det finnes det andre som kan mye mer om enn oss. Derimot, hvordan folk skal ha det som lever i Norge, om deres rettigheter blir ivaretatt i dag, og om det er noe i deres situasjon, (...) som vi burde og kunne gjøre noe med? Det er jo ting som vi er veldig opptatt av, som er helt i tråd med vårt oppdrag ...

Her beskriver Heggland hva han opplever at Kirkens Bymisjons oppdrag kan rette seg mot, og begrensninger rundt dette.

Under denne første tematiseringen fremkommer det at informantene opplever at de har et diakonalt oppdrag i samfunnet som synliggjøres gjennom ulike roller. Rollene opplever de å ha hatt i arbeidet for papirløse migranter og generelt. Informantene beskriver roller som påvirker, politisk aktør og profetisk rolle. Det blir beskrevet ulikheter og nyanser i disse og hvordan rollene skal forvaltes. Informantene forteller om hva målet og innholdet i rollene kan være.

4.2.1.2 Kirkens Bymisjons offentlige stemme og mediadebatten

Heggland forteller her om hans tanker rundt hva som har vært innholdet i Kirkens Bymisjons offentlige stemme i debatten rundt opprettelsen av Helsesenter for papirløse:

Vi har vært veldig tydelige på at debatten om helsesenter for papirløse handler om humanitet. (...) Ut ifra en diakonal begrunnelse, ut ifra en nestekjærlighets begrunnelse som vi også har flagget og fronta. Summen av alt dette gjør at jeg tenker vi har hatt en ganske tydelig røst, på at dette handler om humanitet, om diakoni, og nestekjærlighet i praksis. Og i lys av det (...) er folks nød helt overordna deres juridiske situasjon for oss. Det har vi sagt på mange måter og i mange kanaler.

Holmedal Ottesen forteller hva hun tenker har kjennetegnet Kirkens Bymisjons stemme:

Bymisjonen har vært flinke til, uavhengig (...) av hvorfor folk er her, eller hva de nå gjør her, hvorfor de har havnet her og om de burde reist eller ikke burde reist. Samme det. Dette er folk med et helsebehov, mennesker i nød. Da er det jo en (...) plikt til å hjelpe.

Holmedal Ottesen formidler i likhet med Heggland at Kirkens Bymisjon har formidlet at situasjonen papirløse er i må komme foran status på deres opphold. Stålsett formidler her hva han mener har vært innholdet i Kirkens Bymisjons stemme i debatten:

I denne debatten tror jeg at de tre grunnverdiene i visjonen vår kommer tydelig frem. Respekt i sin grunnbetydning(...), betyr det å se om igjen, eller å se næyere etter. (...) Dette gjennom å se denne gruppen om igjen, ikke bare som «de skulle jo egentlig ikke vært her», men se at de faktisk er her.

Alle informantene forteller at Kirkens Bymisjon har hatt fokus på situasjonen for papirløse fremfor på den juridiske statusen på oppholdet. Det blir vist til ulike begrunnelser argumentasjonen tar utgangspunkt i. Stålsett utdyper hva Kirkens Bymisjon ser bak gruppen papirløse migranter og som de har formidlet:

De er en utrolig mangfoldig, sammensatt gruppe. Med mer eller mindre, (...)tvingende grunner sett utenfra til å være her. Men de er når her. Det er endel av det å ta dem på alvor, å respektere dem som enkeltindivider og som medmennesker, ikke som ulovlige eller irregulære, eller den type benevnelser. (...)Omsorgen ligger jo i å uavhengig av hvem du er (..)

Stålsett viser her til at Kirkens Bymisjon har formidlet sine grunnverdier i mediadebatten gjennom å hvem enkeltmenneskene papirløse migranter er bak betegnelsen. Heggland beskriver her hans opplevelse av responsene og dynamikken i mediadebatten:

Noe av det mest interessante her, fra ansvarlige myndigheter (..)side, var at det var utrolig vanskelig å få til en dialog med helsemyndigheter. (...) Det ble veldig fort at vi gikk ut med (...)helsebaserte ting, og ble møtt med asyl og innvandringspolitikk. Vi var veldig sikre på fra vår side at vi skulle(..)holde krampaktig fast på at dette faktisk ikke er et asylpolitisk tiltak. Vi ville diskutere det som helse (...) men det var vanskelig å få gehør for.

Og Heggland forteller her tydelig hva som var deres stemme i debatten, og hva den ikke var:

Den handler ikke om asyl eller asylpolitikk, men om humanitet. Og at dette er å videreføre det beste i våre humanitære arv.

Heggland viser til at Kirkens Bymisjon ikke anså sin stemme som innspill i asylpolitikken, men at de ble opplevd slik og mange av responsene som kom, svarte i tråd med dette. Heggland beskriver hans opplevelse av de ulike stemmene i debatten fra partipolitisk hold. Han beskriver de to mest fremtredende fløyer med ulike standpunkt. På den ene siden de som ikke ønsket opprettelsen av tiltaket og hvor noen mente de som frivillig organisasjon skulle hjelpe myndigheter å melde inn papirløse så de kunne pågripes. Den andre siden fra politisk hold beskriver Heggland som støttende, med en humanitær begrunnelse. Heggland viser til at det var en forventning til Kirkens Bymisjon fra noen hold om at de skulle bruke sin posisjon til å være med å forvalte loven ved å angi papirløse for politiet. Her utfyller Heggland med hva han mener var motstemmenes argumentasjon, og hva tenker om dette:

Det det fort blir begrunna med og påstås, er at et helsesenter skal (..)bidra til at enten mennesker kommer til Norge, eller forblir i Norge. Vi sier at vi ikke har klart å finne noe dokumentasjon på dette, og vet ikke om at andre har funnet ut det heller. (...)Vi tror ikke det er sånn at folk reiser til Norge for å gå til dokteren, eller at de blir i Norge for at det er en lege her. (...). Og hvis noen skal klare å nyorientere seg og reise ut av landet frivillig eller på annen måte, så må det da bare være en fordel at de har noenlunde kontroll på helsa si.

Heggland opplever her at mange i mediadebatten var opptatt av at det opprettede helsesenteret kunne føre til en flyktningestrøm til Norge, eller at det gjør det lettere for papirløse å oppholde seg lenger i landet. Kirkens Bymisjon sier seg uenig i dette argumentet.

Holmedal Ottesen viser her til hvorfor hun mener at debatten rundt papirløse skapte slik debatt, og hvorfor hun tenker at mange var imot at papirløse skal få helsehjelp.

Denne gruppen her, (...)ulovlige innvandrere, turrer et eller annet hos oss nordmenn, både vanlige folk og politikere. (...)Den koblingen til ulovlig, illegalt, kobler man til kriminelle. (...)Jeg tror det er lite kunnskap, og et bilde av papirløse migranter som sinte unge menn med voldelige tendenser. Og hvorfor skal vi hjelpe dem? (...) Det skal ikke (...) belønnes å være her ulovlig, derfor skal de ikke få noe.

Holmedal Ottesen mener at Kirkens Bymisjon og Røde Kors fikk reaksjoner på opprettelsen av senteret på grunn av at papirløse som gruppe vekker ulike holdninger og negative assosiasjoner hos folk. Dette mener hun bunner ut i at papirløse ikke fortjener hjelp. Hun knytter dette spesielt til det å være ulovlig i landet.

Informantenes forståelse av Kirkens Bymisjons offentlige stemme knyttes til at de har vært en tydelig røst hvor situasjonen til papirløse migranter har vært i fokus, ikke statusen på dere opphold i Norge. Informantene viser til at deres offentlige stemme ikke var noen innspill i asylpolitikken. Det fremkommer at informantene har opplevd at de har blitt møtt med innlegg fra asylpolitikken, og at de opplevde å ikke nå frem med å snakke om papirløses helse. De andre stemmene i debatten viste stor bredde i standpunkt og kritikk. Noen av de kritiske stemmene til opprettelsen av tiltaket beskyldte papirløse for å fremme ulovlig innvandring og mente Kirkens Bymisjon burde angi papirløse. Jeg går nå over til siste tema i presentasjonen av materialet fra intervjuene.

4.2.1.3 Forståelsen av utfordringer ved å være en kritisk diakonal stemme.

Stålsett beskriver her hva han tenker om å være en kritisk diakonal stemme i samfunnet, når det av og til innebærer at Kirkens Bymisjon er i samarbeid med de som kritiseres:

Det er jo selvfølgelig et kontroversielt sted å være. (...) Vi som organisasjon eller som diakonal stiftelse eller kirke, kan aldri si at vi sitter med den endelige løsningen på det. (...) At t det kan være et spenningsområde og et dilemmafylt område, er helt åpenbart. Det

gjelder for oss, (...) for diakonale organisasjoner i seg selv, og det gjelder ideelle aktører generelt. Vi er utlevert til de kontrastforholdene vi står i.

Dette beskrives som utfordrende, samtidig viser Stålsett til en identitet hvor den kritiske rollen er viktig å fylle:

... På den annen side er vi ikke staten eller kommunen, vi er Kirkens Bymisjon. Og vi står på at vår identitet er uansett uavhengig, selvstendig. (..) Vi har både plikt og rett til å si ifra om, og forholde oss eventuelt kritisk til det som skjer i myndighetenes regi.

Stålsett utdyper viktigheten av å være en kritisk diakonal stemme for Kirkens Bymisjons identitet:

Selv om du alltid vil finnes grenseoppgaver i dette, så er det viktig (...)for oss å stå fast på at vi ikke skal ikke kunne være i en lojalitetsknipe. Som for eksempel fører til at vi må underkjenne vårt eget verdigrunnlag eller ti stille fordi vi på en måte er kjøpt og betalt i en eller annen form for tjenestesammenheng. Noe av det verste vi kan gjøre, er å undergrave vårt eget verdigrunnlag.

Heggland forteller om det å være en kritisk røst i norsk sammenheng:

Det finnes forskere på frivillighetsfeltet, som hevder at frivilligheten og ideelle organisasjoner (...), langt på vei er blitt kjøpt og betalt av staten. Vi får så mye penger at vi mister vår kritiske røst. Det er selvfølgelig en fare der som en skal være opptatt av. Det er reelt at politiske prioriteringer og finansieringsordninger påvirker frivillig sektor, men jeg mener at i de nordiske land så har vi en modell som tillater oss å ha begge roller, og mange roller.

Heggland mener at situasjonen i Norge muliggjør Kirkens Bymisjons oppdrag, og legger i intervjuet til at han mener det er ønskelig og anerkjennes fra ulike hold at de fyller et slikt oppdrag. Han mener at denne dobbeltrollen til Kirkens Bymisjon også er med å viske ut noe av maktubalansen til

myndigheter. Dette ved at begge parter er noe avhengige av hverandre. Han mener at Kirkens Bymisjon rolle i forhold til papirløse er et eksempel på dette.

Det fremkommer videre bevissthet og vurderinger som gjøres av Kirkens Bymisjon rundt forvaltningen av sitt oppdrag. Her ved Heggland:

Dette er selvfølgelig samtidig et tema som vi har høy bevissthet om. Vi er ikke ukritiske og vi er ikke uten selvkritikk når det gjelder hvordan vi påpeker systemer og myndigheter, og kritiserer. Vi har selvfølgelig en refleksjon gående hos oss selv (...)på det.

Han beskriver mer konkret angående hvordan de kritiserer:

Angående kritikken, (...)er vi opptatt av at det er godt begrunnet, det er konstruktivt, det skal være redelig. (...)Og vi er opptatt av å beholde en god dialog med myndigheter hele veien. (...) Vi ser at de kritiske røstene er veldig viktig for fellesskapet sin del.

Videre beskriver Stålsett hvordan Kirkens Bymisjon kan forvalte det å være en kritisk diakonal stemme:

Dette gjennom å kommunisere det på en konstruktiv og ansvarsfull måte. Det kan dreie seg om å ikke nødvendigvis fly ut til media, men ta diskusjoner, og prøve å få til endringene, det er jo det som er viktig.

Stålsett og Heggland beskriver en bevissthet hvordan rollen som en kritisk diakonal stemme forvaltes av Kirkens Bymisjon. Stålsett viser til at rollen av og til og kan fylles uten å gå til media.

Gjennom denne tematiseringen synliggjøres det funn på at det er utfordringer ved å være en kritisk diakonal stemme. Informantene viser til at det kan være et dilemma at deres oppdrag som kritisk diakonal stemme trer i kraft ovenfor samarbeidspartnere. Det fremkommer tross dilemmaer som organisasjon, en selvforståelse av at Kirkens Bymisjon har en tydelig identitet på oppdraget som en kritisk diakonal stemme. Det påpekes at dette ikke kan gå på akkord med andre hensyn på grunn av

troverdighet som organisasjon, og at dette også er mulig i en norsk sammenheng. Informantene viser til bevissthet rundt hvordan rollen som kritisk diakonal stemme skal forvaltes.

Jeg går nå over til å presentere funn fra mediadebatten.

4.3 Kirkens Bymisjons offentlige stemme og dens reaksjonsstemmer

Mediadebatten synliggjør både Kirkens Bymisjons offentlige stemme og hvilke reaksjoner selve opprettelsen på Helsesenteret og Kirkens Bymisjons innspill i debatten vekker. Dette gir grunnlag for å belyse hvordan Kirkens Bymisjons offentlige stemme blir opplevd, og hvordan Kirkens Bymisjon fremstår offentlig. Jeg har valgt å kalle de andre stemmene i debatten for reaksjonsstemmer som en fellesbetegnelse. Reaksjonsstemmene er sortert etter tre kategorier: partipolitiske stemmer¹²⁵, stemmer fra offentlige ansatte¹²⁶, og en kirkelig stemme fra Mellomkirkelig råd¹²⁷. Analysen er systematisert etter to hoved temaer, hvor jeg prøver å synliggjøre spenningene i debatten. Jeg velger et slikt oppsett ettersom de ulike sitatene og responsene ikke nødvendigvis er uttrykt i samme avis eller tidspunkt, men omhandler samme tematikk. Det første temaet kaller jeg *ulik tolkning av situasjon*. Debatten synliggjør ulike tolkninger av papirløse migranter tilstedeværelse i Norge og hvordan en skal reagere på situasjonen de er i. Det viktigste spenningspunktet dreier seg om hvorvidt statusen på oppholdet eller situasjonen de er i skal være avgjørende for om papirløse migranter skal får den helsehjelpen de trenger. Det neste temaet har jeg kalt *rolleforvirring*. Under dette temaet synliggjøres ulike roller og forventninger til hvem Kirkens Bymisjon oppleves å være gjennom responsene fra andre stemmer. Det fremkommer og hvordan Kirkens Bymisjon fremstiller seg selv. Jeg trekker inn noen refleksjoner underveis og avslutter med en oppsummering rundt hovedfunn til slutt.

¹²⁵ Stemmer fra representanter fra norske politiske parti.

¹²⁶ Her ved representanter fra Helsedirektoratet og Arbeid- og inkluderingsdepartementet.

¹²⁷ Mellomkirkelig Råd er et besluttende organ, direkte underlagt Kirkemøtet. De har som mandat å fremme og samordne kontakt mellom ulike kirker i Norge og i utlandet, og delta i teologiske samtaler og samarbeid. Rådet tar også opp internasjonale spørsmål for kirken, og har uttalt seg i forhold til papirløses situasjon i Norge. Kirken.no <http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=238>. Søk: 27.11.2011

4.3.1 *Ulik tolkning av papirløse migranternes situasjon i Norge*

I 2008, etter nesten avsluttet forskningsprosjekt på papirløse migranternes situasjon, uttaler forskningsleder Solveig Holmedal Ottesen seg om situasjonen og hva prosjektet konkluderer med som nødvendig hjelp for papirløse:

Det kan dreie seg om ulike typer tilbud, for eksempel helsehjelp eller botilbud. Vi føler en forpliktelse til å hjelpe folk i en vanskelig situasjon¹²⁸.

Angående planen om å opprette et helsesenter for papirløse gjengir avisen Vårt Land en reportasje fra NRK Nyheter i januar 2009¹²⁹. På spørsmål om illegale innvandrere bør få helsehjelp i Norge, formidler Sturla Stålsett:

Mange sliter med helseplager, også smittsomme sykdommer som tuberkulose, aids og hepatitt. Derfor er det en kristen plikt for oss å hjelpe. (...) For oss er dette først og fremst medmennesker. Med eller uten papirer så er et sykt medmenneske et menneske som har krav og rett på hjelp og omsorg.

Holmedal Ottesen viser til en generell vanskelig situasjon for papirløse, og Stålsett viser spesielt til helsesituasjonen og manglende rettigheter. De mener situasjonen papirløse migranter er i må komme før hensynet til status på opphold. Siv Jensen fra Fremskrittspartiet gir her uttrykk for en annen tolkning:

Vi skjønner de humanitære og menneskelige vurderingene som ligger til grunn for slik hjelp. Men de har faktisk ikke lov til å bo her, og organisasjonene bidrar til å forlenge deres illegale opphold¹³⁰.

¹²⁸ Aud Dalsegg, Sitat Solveig Holmedal Ottesen, Dagbladet 12.02.2008

¹²⁹ Øyvind Bye Skille, Sitat Sturla Stålsett, NRK Nyheter 28.01.2009.

¹³⁰ Bjørn Haugan, Sitat Siv Jensen, Verdens Gang 07.02.2010

Jensen påpeker her at innvandrere uten lovlig opphold¹³¹ har rett til å få akutt hjelp når det står om livet, men at de vil innføre et forbud mot å gi helserelatert bistand utover det akutte til det hun kaller illegale innvandrere. Mazyar Keshvari, bystyretrepresentant i Oslo for Fremskrittspartiet deler denne oppfatningen¹³². Begge uttalelsene rettes som respons på at Kirkens Bymisjon viser til at mange papirløse også har behov for helseoppfølging over tid fra spesialisthelsetjeneste på grunn av omfattende helseproblemer. Keshvari legger til at opprettelsen av helsesenteret er det samme som å legalisere å bryte norsk lov på bakgrunn av at papirløse migranter ikke har lovlig opphold i Norge. Både Jensen og Keshvari viser til at statusen på papirløses opphold er avgjørende for helserettigheter. Stålsett kommenterer den pågående debatten av hvorvidt papirløse migranter skal få helsehjelp:

Menneskeverd og menneskerett er ikke et spørsmål om å ha de rette stemples i passet. Det er en etisk og humanitær plikt å hjelpe mennesker i nød, uansett hva som er årsak til nøden¹³³.

Stålsett argumenterer her med at papirløse migranternes menneskeverd og menneskerettigheter er mer grunnleggende enn deres status på opphold i Norge. Det rettes her kritikk mot andre stemmers fokus på status på opphold, foran situasjonen papirløse migranter er i.

Statssekretær Libe Rieber-Mohn i Arbeids- og inkluderingsdepartementet har en annen oppfatning, og har fokus på konsekvenser av opprettelsen av tiltaket:

Det er uheldig med tiltak som oppfordrer til en forlenging av deres ulovlige opphold. Framtiden deres ligger i hjemlandet, og det må Kirkens Bymisjon være seg bevisst¹³⁴.

Rieber- Mohn retter i samme artikkel kritikk ved at tiltaket kan gjøre situasjonen for papirløse verre ved at de kan få forventninger om å få varig opphold i landet.

¹³¹ I debatten støter jeg ofte på betegnelser som «ulovlige innvandrere», «illegale migranter» eller mennesker med ulovlig opphold, i forbindelse med papirløse migranter. Det siktes da til at de oppholder seg i Norge uten gyldig oppholdstillatelse. Holmedal Ottesen 2008.

¹³² Aud Dalsegg, sitat Mazyar Keshvari, Dagbladet 12.02.2008

¹³³ Stålsett, Sturla, 30.01.2009, <http://www.kirkensbymisjon.no/>. Søk 27.11.2011.

¹³⁴ Kristina T. Storeng, Sitat Libe Rieber Mohn, Dagsavisen 28.01.2008

Til Siv Jensen og Fremskrittspartiets forslag om å forby legehjelp til papirløse migranter utover det akutte¹³⁵, kommenterer Trine Skei Grande fra partiet Venstre:

Det er inhumant å nekte innvandrere helsehjelp, enten de oppholder seg her ulovlig eller ikke¹³⁶.

Flere reaksjonsstemmer blant annet fra Mellomkirkelig råd¹³⁷, og Kristelig folkeparti har fokus på at papirløse migranter har grunnleggende menneskerettigheter i form av helsehjelp, uavhengig av status på opphold. Det vises også til at Kirkens Bymisjon har tatt tak i noe som myndighetene har forsømt¹³⁸. Stemme fra mellomkirkelig råd, viser og til at så lenge papirløse migranter befinner seg i Norge må de få den helsehjelp de trenger.¹³⁹ n Helsedirektoratet ved Helsedirektør Bjørn-Inge Larsen mener papirløse migranter bør få lovfestet helsehjelp, og begrunner:

Ethvert menneske, som blir syk på norsk jord, må få nødvendig helsehjelp, hvis Norge skal kunne kalle seg et rettighetsbasert samfunn¹⁴⁰.

4.4.2 Rolleforvirring

I januar 2008 retter Erna Solberg fra Høyre kritikk mot det planlagte Helsesenter for papirløse:

Kirkens Bymisjon må gjøre hva de selv vil, men politiet må kunne gå inn på et slikt senter å arrestere og sende ut av landet personer som oppholder seg ulovlig i Norge¹⁴¹.

¹³⁵ Bjørn Haugan, Sitat Siv Jensen, Verdens Gang 07.02.2010

¹³⁶ Johannes Morken, Sitat Trine Skei Grande, Vårt Land 07.02.2010

¹³⁷ Lise Marit Kalstad, Uttalelse fra Berit Hagen Agøy, Vårt Land 30.01.2009.

¹³⁸ Lise Marit Kalstad, Uttalelse fra Berit Hagen Agøy, Vårt Land 30.01.2009.

¹³⁹ Lise Marit Kalstad, uttalelse fra Olav Fykse Tveit, Vårt Land 30.09.2009.

¹⁴⁰ (Mangler forfatter), «På rett vei», sitat Bjørn Inge Larsen, Dagbladet 11.06. 2009

¹⁴¹ Øyvind Bye Skille, Sitat Erna Solberg, NRK Nyheter 28.01.2009/Kritina T.Storeng. Dagsavisen 28.01.2009.

Hun uttaler i samme intervju at Kirkens Bymisjon må kjenne på ansvaret for å angi papirløse og håndheve loven. Her rettes kritikk mot opprettelsen av tiltaket og det forventes at Kirkens Bymisjon skal være lojal mot det Solberg hevder er rett fra myndighetenes side.

Per Sandberg og Siv Jensen fra Fremskrittspartiet støtter Erna Solbergs utspill og bygger videre på denne argumentasjonen inn i 2010 hvor debatten fremdeles pågår. Sandberg og Jensen taler for å pålegge Kirkens Bymisjon og Røde Kors meldeplikt for papirløse migranter. Ifølge Sandberg bør også Kirkens Bymisjon få represalier for dette tiltaket gjennom å miste statsstøtten, slik det ifølge Sandberg er gjort i Danmark¹⁴².

Fra disse stemmene synliggjøres det at opprettelsen av Helsesenteret var upopulær og ikke ønskelig. Det begrunnes med at ikke papirløse har lovlig opphold, og skal dermed ikke få helsehjelp. Det vises til både straffetiltak og restriksjon gjennom meldeplikt for å hindre Kirkens Bymisjon og Røde Kors å fortsette tiltaket. Stålsett responderer slik angående meldeplikten:

De ønsker altså å forby medmenneskelighet og påby oss å angi syke mennesker. Det strider totalt med grunnleggende etiske prinsipper som gir helsearbeidere taushetsplikt om pasientinformasjon¹⁴³

Kirkens Bymisjon retter i forrige sitat kritikk tilbake. Dette ved å begrunne at det å angi papirløse står i strid med etisk praksis og medmenneskelighet. Det responderes støttende fra to stemmer i partiet Venstre:

Frivillige organisasjoner som Kirkens Bymisjon og Røde Kors skal drive humanitært arbeid og hjelpe mennesker, ikke drive angivervirksomhet¹⁴⁴.

¹⁴² Johannes Morken, uttalelse fra Per Sandberg, Vårt Land 07.02.2010

¹⁴³ Johannes Morken, sitat Sturla Stålsett, Vårt Land 07.02.2010

¹⁴⁴ Johannes Morken, sitat Trine Skei Grande, Vårt Land 07.02.2010

Det er viktig å skille mellom politiets og helsevesenets virkemidler. Disse menneskene bør ha rett på hjelp i forbindelse med sykdom som alle andre, uten å frykte for å bli kastet ut av landet¹⁴⁵.

Uttalelsene fra Venstre synliggjør hva de forventer av Kirkens Bymisjon som frivillig organisasjon, som er annerledes enn det som ble fremmet av Jensen, Solberg og Sandberg. Kirkens Bymisjons rolle blir av Venstres representant satt i sammenheng med å yte hjelp på Helsesenteret til papirløse migranter fordi de trenger helsehjelp, ikke å håndheve loven.

Videre synliggjøres innspill i debatten som tematiserer Kirkens Bymisjons rolle i forhold til politikk. I sammenheng med ønsket om å pålegge Kirkens Bymisjon meldeplikt og represalier, kritiserer Siv Jensen selve opprettelsen av tiltaket med denne begrunnelsen:

(...)Kirkens Bymisjon og andre undergraver Stortingets vedtatte politikk og det vil vi ha slutt på¹⁴⁶.

Uttalelsen viser at opprettelsen av tiltaket oppleves som et politisk innspill. Stålsett avviser dette:

Det må være mulig å ha to tanker i hodet samtidig: En ting er asylpolitikk, en annen ting er de helt grunnleggende rettighetene til helse for et menneske som trenger det¹⁴⁷.

Abid Raja fra Venstre kritiserer i likhet med Stålsett her sammenblanding av innvandringspolitikk og helsehjelp i forhold til Fremskrittspartiets foreslåtte meldeplikt:

Legenes oppgave er å redde liv, ikke å drive innvandringspolitikk¹⁴⁸.

¹⁴⁵ Øyvind Bye Skille, sitat Gunn Vivian Eide, NRK Nyheter 28.01.2009

¹⁴⁶ Johannes Morken, Sitat Siv Jensen, Vårt Land 07.02.2010

¹⁴⁷ Ruth Lothe, Sitat Sturla Stålsett, NRK Østlandsendingen 15.01.2010.

¹⁴⁸ Mona W. Claussen, Sitat Abid Raja, Aftenposten 22.03.2010

Her vises en forventning om at Kirkens Bymisjons rolle er å yte helsehjelp, og at meldeplikten anses som å forvalte innvandringspolitikken. Stålsett responderer også på andres responser om tiltakets sammenheng med innvandringspolitikken:

Dette er ikke et spørsmål om innvandringspolitikk. Dette er et spørsmål om helse og omsorg. Om menneskeverd og menneskerett¹⁴⁹.

Noe tilsvarende uttaler informasjonssjef Per Frogner fra Kirkens Bymisjon. Han viser til at Kirkens Bymisjon svarer på en humanitær utfordring på bakgrunn av papirløses helsesituasjon i Norge. I likhet med Stålsett viser han til at dette ikke er et politisk utspill, men at de er forberedt på politiske reaksjoner¹⁵⁰. Både Stålsett og Frogner avviser at opprettelsen av Helsesenter for papirløse er et innslag i innvandringspolitikken, men at de var forberedt på reaksjoner før opprettelsen.

4.4.3 Oppsummering av funn fra mediadebatten

Kirkens Bymisjon og de andre reaksjonsstemmene viser ulik tolkning av at papirløse befinner seg i Norge, og hvordan en skal reagere på situasjonen de er i. Det springende punktet er hvorvidt papirløse skal få helsehjelp når de ikke har gyldig status på oppholdet i Norge. Kirkens Bymisjon har fokus på at papirløse migranter er i en vanskelig helsesituasjon og formidler og beskriver dette på ulike måter. De retter kritikk til noen stemmers fokus i debatten. De tar og til orde for at det er en menneskerettighet å få helsehjelp når en trenger dette, og at dette handler om menneskeverd framfor status på opphold. Responsene på dette er ulike. Det fremkommer misnøye, støtte og kritikk fra responsstemmene over tiltaket. Kritikken og misnøyen dreier seg om at tiltaket forlenger ulovlig opphold og også forverrer situasjonen for papirløse. Noen tar til orde for å innføre forbud mot helsehjelp utover det akutte for papirløse migranter på bakgrunn av manglende gyldig opphold. De støttende responsstemmene har fokus på at nødvendig helsehjelp og helsehjelp som en menneskerettighet, må komme foran status på opphold.

¹⁴⁹ Stålsett, Sturla, 30.01.2009, <http://www.kirkensbymisjon.no/>. Søk 27.11.2011.

¹⁵⁰ Kristina T. Storeng, uttalelse fra Per Frogner (Kirkens Bymisjon), Dagsavisen 28.01.2008

Statusen på oppholdet for papirløse migranter er også et underliggende element under tematiseringen rolleforvirring. Responsen på Kirkens Bymisjons stemme og opprettelsen av tiltaket vitner om ulike forventninger til Kirkens Bymisjons rolle som organisasjon. Det rettes for det første en forventning om at Kirkens Bymisjon skal spille på lag med myndigheter og politi og angi papirløse fordi de skal sendes ut av landet. Det foreslås og å pålegge Kirkens Bymisjon meldeplikt. Dette etter beskyldning om at tiltaket legger til rette for ulovlig praksis. Det trues og med at Kirkens Bymisjon bør miste statsstøtte for opprettelsen av tiltaket. Støttende stemmer viser til at de opplever at meldeplikt ikke er Kirkens Bymisjons oppgave, og støtter at helsesituasjonen og retten til helsehjelp skal komme først. Kirkens Bymisjon kritiseres og for å blande seg i asylpolitikken ved opprettelsen av helsesenteret, og ulike responser viser og at Kirkens Bymisjons stemme oppleves som en politisk stemme inn i asylpolitikken. Kirkens Bymisjon viser til at de ikke representerer et politisk utspill mot asylpolitikken.

4.5 Oppsummering og fortolkning av funn fra materialedelen

Jeg presenterer en oppsummering av funn som er felles for både materiale fra intervju og fra analysen av mediadebatten. Jeg tar også med fortolkninger av materialet. Oppsummeringen er også en spissing inn mot drøftingen som kommer i neste kapittel.

4.5.1 Forståelsen av det diakonale oppdraget

Det fremkommer en sammenheng i hvordan Kirkens Bymisjon jobber og ser sitt oppdrag som en diakonal organisasjon, og deres oppdagelse og fremgangsmåte ovenfor papirløse migranter. Papirløse ble oppdaget som en skjult gruppe, og Kirkens Bymisjon formidler det å se etter og synliggjøre skjulte grupper i samfunnet som noe av deres oppdrag¹⁵¹. I tillegg avdekte Kirkens Bymisjon gjennom undersøkelser at papirløse befant seg i en situasjon hvor de trengte hjelp. Synliggjøringen og avdekkingen av papirløse migranter, for så å avhjelpe behovene, beskrives som

¹⁵¹ Sitater fra Stålsett og Heggland oppsummert i sammendrag side 45.

to av tre nivå måter Kirkens Bymisjon å jobber på. Det tredje nivået handler om å jobbe, påvirke og endre årsakene til at mennesker havner i vanskelige situasjoner, samt forhindre at det oppstår¹⁵².

4.5.2 Rollene som politisk aktør, påvirkerrolle og profetisk rolle

Dette beveger meg over på det funn at Kirkens Bymisjon opplever at noe av organisasjonens diakonale oppdrag og forpliktelse dreier seg om å ha en rolle som blir beskrevet som politisk aktør, påvirkerrolle og profetisk rolle¹⁵³. Påvirkningsrollen og rollen som politisk aktør blir etter min fortolkning i størst grad knyttet til det tredje nivået av hvordan Kirkens Bymisjon arbeider; å jobbe for å endre årsaker til at mennesker er i en vanskelig situasjon. Innholdet i disse rollene knyttes til ulike områder. Rollene som politisk aktør og påvirkerrollen knyttes for det første til; å si noe, ytre noe og være en del av det offentlige ordskiftet. Funksjonene knyttes også til å være en av flere roller de har som diakonal organisasjon i samfunnet¹⁵⁴. Slik jeg opplever informantenes beskrivelser av rollene, tar de utgangspunkt i både deres opplevelse av arbeidet med papirløse og generelt som diakonal organisasjon.

Stemmen som ytres i den offentlige, knytter informantene blant annet til å være verdivokter og kritisk vokter av verdiene velferdsstaten Norge hviler på. Dette skal politikken, samfunnet og egen organisasjon prøves på¹⁵⁵. Det påpekes som en diakonal oppgave og oppdrag å kritisere og delta i ordskiftet i de situasjoner hvor de opplever at de grunnleggende verdier i samfunnet er truet eller blir brutt. Det vises til eksempel på at oppgaven trer i kraft når for eksempel verdier står i et spenningsfelt til politikkområder som norsk asylpolitikk og norsk utlendingsrådgiving, eller Norges bistandsarbeid og fredsarbeid. Når verdiene trues, vises det til en plikt og rett som diakonal aktør å si ifra og være en del av ordskiftet rundt dette. Det fremkommer her funn på både hvordan rollen som politisk aktør og påvirker utløses, og hvordan den konkret utføres. Rollen som politisk aktør beskrives også som det å påvirke politikere og politikk med utgangspunkt i erfaringer Kirkens Bymisjon gjør seg med mennesker som de er i kontakt med.

¹⁵² Sitat Stålsett side 46.

¹⁵³ Dette fremkommer ganske likt fra to av informantene, Stålsett og Heggland, Holmedal Ottesen sier ikke noe om dette.

¹⁵⁴ Sitater fra Stålsett og Heggland side 46-49.

¹⁵⁵ Spesielt se sitat fra Stålsett side 47.

Den profetiske rollen beskrives til å omhandle synliggjøringen av systemer som trækker på folk samt på ulikheter i et samfunnsperspektiv. Rollen blir knyttet til å ha et bibelsk utgangspunkt¹⁵⁶. Det profetiske eksemplifiseres generelt med at når Kirkens Bymisjon har utviklet helt nye ting for en ny gruppe i samfunnet, kan det være de har stått i den profetiske rollen. Det vises til at dette kan gjelde papirløse migranter i Norge på bakgrunn av at de var de første til å synliggjøre dem som gruppe i samfunnet, og samfunnet måtte dermed bli oppmerksom på dem.

Rollene som politisk aktør og påvirker kan sies og til en viss grad skjernes fra den profetiske rollen i materialet, men ikke så tydelig. Det profetiske blir beskrevet til å ha sammenheng med de to andre rollene, men at den profetiske rollen befinner seg på noe annet nivå. Det vises ikke konkret til hvordan den profetiske rollen kan komme til uttrykk og det er noe utydelig i materialet hvilken sammenheng rollene har. Det er uklart hvilke av rollene informantene tar utgangspunkt i når de beskriver Kirkens Bymisjons stemme i mediadebatten. Det kan fortolkes at det blir belyst mer beskrivende om rollene som politisk aktør og påvirker enn den profetiske dimensjonen, fra intervjuene. Rollene som påvirker og politisk aktør knyttes i materiale mer til å uttale seg, si noe, delta i ordskiftet i en sak og til å påvirke politikken. På bakgrunn av dette virker rollene som og påvirker og politisk aktør til å være nærmere knyttet til politikk enn den profetiske rollen.

4.5.3 Innholdet i Kirkens Bymisjons offentlige stemme

Disse funnene kommer først og fremst fra analysen og fortolkning av mediadebatten. Først og fremst er Kirkens Bymisjons stemme knyttet til å begrunne opprettelsen av Helsesenter for papirløse, ved å synliggjøre at papirløse migranter er i behov av helsehjelp fordi de er i en vanskelig situasjon. De formidler også et menneskesyn som skiller seg noe ut i debatten. Papirløse migranter blir mest beskrevet som medmennesker og mennesker av Kirkens Bymisjon i materialet¹⁵⁷. Jeg

¹⁵⁶ To sitat fra Heggland fra side 48 og 49.

¹⁵⁷ Se sitater fra side 46, ellers sitatet fra mediadebatten.

viser spesielt til sitat av Stålsett: «For oss er dette først og fremst medmennesker. Med eller uten papirer så er et sykt medmenneske et menneske som har krav på hjelp og omsorg»¹⁵⁸ Denne språkbruken og retorikken skiller seg fra de fleste andre stemmene i debatten, i både betegnelsen av papirløse og hva som er i fokus når papirløse migranter omtales. Endel av stemmene¹⁵⁹ har fokus på papirløses manglende opphold og at de er kriminelle. Disse stemmene mener da at papirløse ikke skal få helserettigheter, samt at å tilby noe som helst form for helsehjelp i Norge. Noen frykter økt innvandringsstrøm på bakgrunn av opprettelsen av tiltaket og de må dermed sendes ut av landet¹⁶⁰. Kirkens Bymisjon stemme synliggjør papirløse migranternes situasjon, og har ikke fokus på deres status på opphold. Jeg kobler dette til menneskesyn.

Kirkens Bymisjons stemme formidler også verdier. Informantene mener viser selv til dette, og samme ses i funn fra mediadebatten. Dette er nært knyttet til funnet om formidling av et menneskesyn. I mediadebatten synliggjøres menneskesyn for det første gjennom et ønske om å se papirløse migranter. Dette kan knyttes til en verdi om å se de som er usynlige i samfunnet. Det fremheves fra Kirkens Bymisjon at papirløse migranter er en skjult gruppe i Norge som trenger hjelp, og at situasjonen de er i utløser et ansvar for å hjelpe. Dette kan knyttes til en verdi som omsorg for mennesker som trenger grunnleggende hjelp. Det vises til at alle har menneskerettigheter, og at nød ikke skal overses. Uansett omstendigheter skal det handles i forhold til nød. Det formidles også en verdi gjennom ansvaret en har for å hjelpe, når en bevitner at noen mennesker er i en vanskelig situasjon. Informantene viser til at verdiene Kirkens Bymisjon bygger på preget deres stemme i debatten rundt opprettelsen av helsesenteret. Det blir her spesielt vist til verdiene respekt, omsorg og retten til grunnleggende helsehjelp. Dette gjennom å beskrive papirløse som noe mer enn «ulovlige», som viktige å se som mennesker og at de har rett på omsorg uansett hvem en er¹⁶¹.

¹⁵⁸ Sitat Stålsett side 57.

¹⁵⁹ Dette ses spesielt fra noen partipolitiske hold i mediadebatten.

¹⁶⁰ Sitater fra side 57- 61 fra ulike partipolitiske stemmer og en offentlig ansatt. Noen andre stemmer fra partier og offentlig ansatte utgjør en annen stemme. Noen stemmer som støtter en opprettelse av helsehjelp for papirløse begrunner dette med menneskerettigheter, situasjonen papirløse er i og den humanitære situasjonen. Jeg har ikke materialegrunnlag for å vurdere disse stemmene opp mot hva som er Kirkens Bymisjon sin stemme, men fra noen av stemmene er retorikken noe lik.

¹⁶¹ I hele dette avsnittet tar jeg utgangspunkt i sitat fra Stålsett side 50, Holmedal Ottesen side 53 Heggland 54 og 55.

4. 5.4 Forvaltning og utfordringer ved Kirkens Bymisjons roller i offentligheten

I funnene innen utøvelsen av både den profetiske rollen, rollene som og påvirker og politisk aktør, knyttes det viktige kriterier og bevissthet rundt forvaltningen av rollene. For det første skal det å uttale seg for å påvirke politikken eller for å tale på vegne av noen, alltid ha sitt utgangspunkt i erfaringer fra de det gjelder. Det vil si at nærheten til de en taler på vegne av, er viktig. Dette fremheves for både den politiske og profetiske funksjonen. Det fremheves at de ikke skal uttale seg for å synse eller bare mene noe generelt, men det skal ha utgangspunkt i tilegnet kunnskap og kjennskap. Refleksjonen rundt hvordan en som organisasjon kritiserer og uttaler seg fremkommer også som viktig, at den er redelig og godt begrunnet og at det er refleksjon rundt dette. Det fremheves og at Kirkens Bymisjon skal være partinøytrale¹⁶². I de situasjoner hvor Kirkens Bymisjon ser sitt oppdrag i å vokte verdier, så påpekes det som viktig at egen organisasjon også prøves på de samme verdier, og at de ikke er alene i samfunnet om å forvalte verdier.

I materialet illustreres noe av dette ved at Kirkens Bymisjon var forberedt på at opprettelsen av hjelp til papirløse migranter ville skape debatt og motvilje. Det var dermed stor bevissthet rundt å skaffe så mye fakta og dokumentasjon så mulig før noe ble opprettet noe hjelpetiltak.

Det å ha en offentlig rolle og kritiker belyses fra informantene som en utfordrende posisjon å være i. Dette begrunnes i at Kirkens Bymisjon ofte har en dobbeltrolle hvor en samarbeider med, og ser sitt oppdrag i å kritisere eksempelvis samme instans og myndighet. Mediadebatten synliggjør at Kirkens Bymisjon blir kritisert og blir upopulære i ordskiftet. De mottar trussel om å miste statsstøtte som organisasjon på grunn av opprettelsen av Helsesenter for papirløse. De kritiseres også for å blande seg i asylpolitikken. De virker og til å forstått på en annen måte enn de ønsker, gjennom argumentasjon fra asylpolitikken, når de ønsket debatt om papirløses helse. Informantene mener de selv ikke kom med innspill rundt norsk asylpolitikk.

Informantene påpeker at det tross utfordringer er det mulig å stå i denne balansegangen i en norsk sammenheng. Dette gjennom å ha en identitet som diakonal organisasjon, hvor en både er i samarbeidsposisjon med myndigheter og samtidig en kritiker av ulike sammenhenger. Det synliggjøres en bevissthet rundt at det å stå i disse kontrastene, er noe av oppdraget de har som diakonal organisasjon. Det synliggjøres at det likevel er et område med mange dilemmaer og

¹⁶² I avsnittet, sitater fra Heggland side 55-57 og Stålsett side 56

utfordringer¹⁶³. Et funn er at det også formidles som en nødvendighet for organisasjonens identitet å fylle denne rollen ved å tørre å si ifra og påpeke urett. Dette begrunnes i verdigrunnlaget organisasjonen hviler på, og presenteres organisasjonens egenart og troverdighet. Det vises til at det må være sammenheng mellom verdi og handling, og at Kirkens Bymisjon har tillit hos folk til at de gjør det de står for.

5 DRØFTING

5.1 Problemstilling og drøftingstema

I drøftingen skal jeg besvare hovedproblemstillingen: *Hva kan det innebære å være en kritisk diakonal stemme i samfunnet, sett i lys av Kirkens Bymisjons arbeid for papirløse migranter?*

Drøftingen vil utgjøre en sum av tre stemmer, empiriske funn fra undersøkelsen, det teoretiske fundamentet i oppgaven og min stemme. Funnene fra undersøkelsen vil jeg her prøve opp mot teorien og se om det kan belyse hva det kan innebære å være en kritisk diakonal stemme i samfunnet. Slik jeg ser det, kan funn plasseres under to hovedområder av hva det *innebærer* å være en kritisk diakonal stemme. På den ene siden foreligger det funn på hva *det kan dreie seg om*. Det vil si forståelsen, innholdet og beskrivelsen av å være en kritisk diakonal stemme. På den andre siden synliggjør funnene hva det innebærer gjennom *utfordringer* å være en kritisk diakonal stemme. Jeg vil besvare problemstillingen gjennom tre drøftingsspørsmål. Jeg setter dem opp punktvis og presenterer hovedinnholdet i dem.

1. Hva dreier det seg om å være en kritisk diakonal stemme i samfunnet?

Her vil jeg jeg drøfte forståelsen, innholdet og beskrivelsene informantene benytter av å være en kritisk diakonal stemme, opp mot den diakonale teorien. Jeg gjør dette gjennom undertemaer.

¹⁶³ Sitater fra Stålsett og Heggland side 54- 56

Temaene dreier seg om tre perspektiv: forståelsen av det diakonale oppdraget, en sammenligning av rollene informantene presenterer og teori rundt politisk og profetisk diakoni, og hva som er innholdet og uttrykket for stemmen.

2. Hva innebærer det av utfordringer å være en kritisk diakonal stemme?

Under dette drøftingsspørsmålet vil jeg drøfte hva det innebærer av utfordringer både ved den konkrete utøvelsen og utfordringer det kan innebære som utøver av stemmen.

3. Hva er grenseoppgangene for hva som kan innebære å være en diakonal kritisk stemme i samfunnet?

I dette siste drøftingsspørsmålet vil jeg drøfte grenseoppgangene og skjelningen for hva som utgjør om en kritisk stemme i samfunnet er diakonal eller ikke. Dette vil jeg gjøre gjennom å se på funn og teori på kjennetegn ved å være en kritisk diakonal stemme.

Det første drøftingsspørsmålet blir drøftet mer omfattende enn de to neste spørsmålene.

Begrunnelsen for dette er at det er mer funn under dette spørsmålet og mange sider ved temaet å belyse.

5.2 Hva dreier det seg om å være en kritisk diakonal stemme i samfunnet?

5.2.1 Forståelsen av det diakonale oppdraget

I materialet synliggjøres det jeg har valgt å kalle en tredelt forståelse av både Kirkens Bymisjons diakonale oppdrag, og av fremgangsmåten for å hjelpe mennesker de ser trenger bistand. Dette dreier seg om for det første om; å se og avdekke nød, for det andre; opprette og gi hjelp inn i den konkrete situasjonen, og for det tredje; påvirke og endre årsaker til nød, urett og krenkelse. Nivåene beskrives som avhengige av hverandre, i den forstand at hjelp på alle tre nivå dreier seg om å hjelpe. Det er det siste, eller tredje nivået av å hjelpe jeg setter spesielt i sammenheng med å være en kritisk diakonal stemme. Denne forståelsen har mange fellestrekk med Blennberger og

Hanssons¹⁶⁴ sin forståelse av diakoni. De fremhever at diakoniens særtrekk er den ønsket om å både forebygge og avhjelpe inn en nødsituasjon, og å hjelpe dem som er i faresonen for å komme i en utsatt posisjon. I materialet blir det vist til tre nivå, mens Blennberger og Hansson viser til to. Kirkens Bymisjons tredelte forståelse innebærer også avdekkingen av en vanskelig situasjon, som Blennberger og Hansson ikke tar inn i sin definisjon. Denne ulikheten kan dreie seg om at Blennberger og Hanssen presenterer en definisjon av diakoni, mens informantene forståelse beskriver fremgangsmåten i tillegg til oppdraget. Grunnforståelsen har likevel store likhetstrekk. Begge forståelsene påpeker at det å hjelpe ikke bare handler om å hjelpe i en vanskelig situasjon som allerede har oppstått, men at hjelpen også består i å forebygge og forhindre at det oppstår. Johannes Nissen deler også denne tilnærmingen til diakoni, gjennom sin forståelse av proaktiv diakoni¹⁶⁵.

Med disse grunnforståelsene som bakteppe, tenker jeg det er mulig å trekke ut noen elementer som omhandler å være en kritisk diakonal stemme i samfunnet. Jeg tenker at dette kan knyttes spesielt til det informantene beskriver som det tredje nivået av å hjelpe. Det kan dreie seg om å jobbe for å påvirke, samt endre årsaker til nød urett og krenkelse. Jeg mener at dette kan skje på to måter. At det både dreier seg om å jobbe for å forebygge at problemer i det hele tatt oppstår, samt jobbe for at problemer skal endre seg eller forbedres når en situasjon allerede har oppstått. Jeg mener at denne grunnforståelsen danner utgangspunktet for rollene Kirkens Bymisjon beskriver, og som jeg knytter til å dreie seg om den kritiske diakonale stemmen i samfunnet. Rollene betegner informantene som rolle som påvirker, politisk aktør og profetisk rolle. Slik jeg forstår funnene og informantenes forståelse av rollene, er det rollene som påvirker og politisk aktør som i størst grad blir knyttet til å være en offentlig stemme i form av å ytre noe og delta i ordskiftet, samt påvirke politikk. Siden jeg belyser hva det kan innebære å være en kritisk diakonal *stemme*, er det ved første øyekast mest logisk å velge en hovedfokus på disse to rollene. Samtidig er uttrykket for den profetiske rollen og dens sammenheng med de to andre rollene noe uklar i materialet, og dermed interessant å belyse. Jeg skal videre sette de tre rollene i sammenheng med teori fra LVF, Nordstokke og Nissen sine

¹⁶⁴ Blennberger og Hansson 2009

¹⁶⁵ Nissen 2008

forståelser av politisk og profetisk diakoni, men først noen avklaringer på tre områder som innebærer noen utfordringer i sammenligningen.

For det første er det en utfordring ved å sette teori rundt politisk og profetisk diakoni i sammenheng med rollene Kirkens Bymisjon beskriver, på grunn av at de er på ulike nivå. Profetisk og politisk diakoni utgjør dimensjoner av den generelle diakonien, mens rollene er informantenes beskrivelser av roller de opplever de har som diakonal organisasjon. Dette betyr at jeg ikke direkte kan oversette forståelsene i sammenligningen. Samtidig beskriver teorien oppgavene og rollene under profetisk og politisk diakoni, i tillegg til å beskrive mer overordnede mål og innhold. Informantene beskriver også etter min vurdering noe om rollenes overordnede mål og innhold. Jeg tenker at det dermed er relevant å gjøre sammenligningen, med samtidig visshet om ulikheten. En neste utfordring ved sammenligningen, er at teoretikerne har noe ulik forståelse og betegnelsene av dimensjonene. De uklare momentene jeg nevnte fra materialet angående den profetiske rollens uttrykksform, sammenhengen mellom politisk og profetisk diakoni er også til en viss grad gjenkjennelig i teorien. Da gjennom at sammenhengen mellom rollen som påvirker og som politisk aktør har noen uklar sammenheng med den profetiske rollen. I tillegg er de uenige i hvorvidt alt ved den profetiske og politiske diakonien dreier seg om politisk arbeid, eller har en politisk dimensjon. Når disse grunnavklaringer er nevnt, mener jeg at teorien kan gi en utvidet forståelse for hva den kritiske diakonale rollen kan dreie seg om, i sammenheng med informantenes beskrivelse av rollene. Jeg starter med forståelsen av den profetiske rollen fra alle perspektivene.

5. 2. 2 Forståelsen av rollene i lys av politisk og profetisk diakoni

5.2.2.1 Profetisk rolle og profetisk diakoni

LVF og Nordstokke presenterer den profetiske diakonien til å befinne seg på et annet nivå enn den politiske diakonien. Informantene skiller den profetiske rollen fra rollene som politisk aktør og påvirkerrollen på samme måte. LVF og Nordstokke skiller det profetiske fra det politiske, ved at den profetiske er et mandat og myndighet Gud har gitt kirken og diakonien. Målet med det profetiske skal være å belyse Gud som verner av skaperverket, som dommer og storhet i verden.

Informantene knytter også den profetiske rollen til bibelen. Et av målene ved det profetiske, fremstilles likt fra informanter og LVF og Nordstokke: at målet er å påpeke og avsløre maktstrukturer og systemer som er undertrykkende og urettferdige. LVF og Nordstokke viser begge til at det profetiske er et oppdrag i å være en profet som forsvarer for rettferdigheten. Selve uttrykket for profetisk diakoni er i likhet med funn fra materialet noe uklart fra LVF og Nordstokke. Nordstokke viser til at det kan dreie seg om å være en agent, men beskriver ikke konkret hvordan. LVF påpeker at stemmen for profetisk diakoni er en stemme som lyder gjennom kirken, ikke fra kirken. Her hentydes det til at det er en slags stemme som skal utøves. Med utgangspunkt i både informantenes, LVF og Nordstokkes beskrivelser av det profetiske, virker grunntanken ved det profetiske til å være mer grunnfestet i diakonien enn hvordan det uttrykkes konkret. Dette kan i tilfelle gi noe informasjon om at den profetiske rollen og dimensjonen er noe utydelig i uttrykket, både i materialet og fra LVF og Nordstokke. Samtidig fremstår dette noe forvirrende, når målet med den profetiske diakonien er å påpeke og avsløre urettferdige og undertrykkende systemer. For å oppfylle disse målene mener jeg det kreves en eller flere aktive handlinger. Så sant ikke disse målene er tenkt som mer grunnleggende, eller med større dimensjonen enn hver enkelt handling. Dette er uansett noe uklart å få taket på.

Når det gjelder LVF og Nordstokkes forståelse av politisk og profetisk diakoni sin sammenheng med politikk, utgjør dette hovedskillet mellom dimensjonene. De knytter kun den politiske diakonien til å ha en politisk dimensjon, og at den profetiske ikke har dette. De mener det er viktig å skille på bakgrunn av at profetisk diakoni skal settes i sammenheng med diakoniens grunnvoll og dets tilknytning til Det gamle testamentet.

Jeg går nå over til Johannes Nissen sin forståelse av profetisk diakoni, som skiller seg en del fra LVF og Nordstokke. Han knytter profetisk diakoni til hele den samfunnspolitiske dimensjonen av diakoni, og mener at alle uttrykk for dette har en politisk dimensjon. Han setter dermed politisk og profetisk diakoni under samme betegnelse. Nissen mener dette til sammen utgjør det å utøve politisk arbeid. Beskrivelsen Nissen legger til grunn for den profetiske diakonien har store likhetstrekk med informantenes, LVF og Nordstokke sin forståelse av politisk og profetisk diakoni til sammen. Dette spesielt i forhold til forståelsen av målet og den bibelske begrunnelsen. Det som skiller Nissens fremstilling fra de andre, er at han i fremstillingen nevner ulike måter det profetiske kan komme til uttrykk. Den kan uttrykkes gjennom politisk arbeid, advokatvirksomhet, miljøarbeid og kulturelt arbeid. Dette viser større bredde i hvordan funksjonene kan fylles, og det å ytre seg i det

offentlige utgjør bare en av dem. Nissen påpeker at den profetiske diakoniens hovedoppgave er å forsvare rettferdigheten.

5.2.2.2 Politisk diakoni og rollene som påvirker og politisk aktør.

Både LVF og Nordstokke knytter den politiske diakonien til å finne sted i offentligheten, og til å dreie seg om politisk påvirkningsarbeid, og å stå opp for en sak i samfunnet. Dette har mange likhetstrekk til hvordan informantene fremstiller rollene som politisk aktør og påvirker. Politisk aktør og påvirkerrollen knyttes til å ytre noe og være en del av det offentlige ordskiftet og påvirke politikk. Det fremheves tre kriterier fra både materialet og de to teoretiske perspektivene rundt hvordan funksjonen utøves. For det første at nærheten til de en taler på vegne av skal være tilstede, at en ikke mener noe kun for å mene noe, og kunnskap om situasjonen de står i. LVF og Nordstokke viser til at den politiske diakonien vedkjenner seg at den har en politisk dimensjon, men at den profetiske ikke har det.

På et vis forenkler Johannes Nissen bildet ved å sammenfalle både det politiske og profetiske i samme dimensjon. På et annet vis kompliserer han det ytterligere. utfordringen med å ensidig støtte seg til dette perspektivet, er at Nissen mener at alle uttrykkene for profetisk diakoni har en politisk dimensjon. Når det gjelder informantenes beskrivelser av rollenes kobling til politikk, er funnene noe tvetydige. På den ene siden beskrives målene for påvirkerrollen og politisk aktør til å påvirke politikk og politikere. Dette impliserer jo at deres stemme har en politisk dimensjon ved at de ønsker å påvirke politikk. Målet kan også være politisk i den forstand at det er ønskelig å påvirke politikk på vegne at de menneskene de har kontakt med, men ikke ha et politisk utgangspunkt. Betegnelse av disse rollene som politisk aktør og påvirkerrollen, impliserer at informantene er klar over rollenes politiske dimensjon

To funn kan muligens likevel gi noe informasjon i forhold til dette. Informantene presiserer for det første at de skal være partinøytrale når de uttaler seg på vegne av noen, og at de ikke ønsker å mene noe om generell politikk. Det de uttaler seg om, skal være forankret i erfaringene fra menneskene de møter. På den andre siden viser funn fra analysen av mediadebatten, at Kirkens Bymisjon ble

kritisert for å blande seg i asylpolitikken, og å motarbeide stortingets vedtatte asylpolitikk. Dette indikerer at Kirkens Bymisjon ble opplevd som en politisk stemme. Kirkens Bymisjon respons på dette i debatten og i intervju, er at verken opprettelsen av Helsesenter for papirløse eller deres stemme i ordsiftet representerte noe politisk innspill til asylpolitikken. En tolkning av tvetydigheten i funnene kan være at rollene Kirkens Bymisjons beskriver, av og til innebærer å påvirke politikk, men ikke i alle situasjoner rollene utøves. Jeg vil komme mer inn på dette drøftingstemaet under punkt 5.2.3.3 som omhandler hvordan stemmen uttrykkes.

5.2.2.1 En oppsummering

Som vist til har rollene informantene beskriver, mye til felles med beskrivelsene Nissen, LVF og Nordstokke fremstilling av profetisk og politisk diakoni. I lys av Nissen sin teori, vil rollen Kirkens Bymisjon har hatt i forhold til papirløse både med opprettelsen av helsesenteret, og deres stemme i det offentlige, kunne være eksempel på det stå i den profetiske rollen. Ifølge Nissen vil da en måte å uttrykke det profetiske på kunne stå alene, og innebære mange ulike uttrykksformer. Nissen tillegger dette å ha et politisk innhold ved seg. I lys av Nordstokke og LVF vil Kirkens Bymisjon muligens ha utøvd politisk diakoni gjennom påvirkerrollen og politisk aktør rollen, uttrykt gjennom den offentlige stemmen for papirløse migranter. Om de med utgangspunkt i LVF og Nordstokke har utøvd profetisk diakoni, er litt mer uklart for meg. Mandatet og grunnforståelsen av profetisk diakoni og dens ønsker om å fremme rettferdighet, uttrykt gjennom å være agent, kan jo forstås som at Kirkens Bymisjon har utøvd et mandat de har som diakonal organisasjon ved å stå opp for papirløse migranter. Men slik Kirkens Bymisjons gir uttrykk for dette, er jeg usikker på om Nordstokke og LVF ville plassert dette under profetisk diakoni. Selv om jeg gjennom teorien har fått utvidet forståelse av rollene og uttrykkene informantene beskriver, er noe fremdeles uklart. Dette handler om uttrykket og forståelsen av profetisk diakoni.

Nordstokke og LVF fremstiller den profetiske diakonien på en side som en grunnforståelse av diakonien som bare er der og gir et mandat. Samtidig impliserer målene konkrete uttrykk. Et relevant spørsmål å stille er hvorvidt den profetiske diakonien skal uttrykkes eller ytres, eller om den bare *er*. Og hvis den bare er, hvorvidt kan det inngå i hva det dreier seg om å være en kritisk diakonal *stemme*? Kan den profetiske rollen og diakoni utgjøre en stemme selv om den ikke uttrykkes verbalt? For å få mer klarhet i dette, trekker jeg inn noen perspektiv fra Olav Helge Angell. Angell mener at diakonale organisasjoner kan ha en funksjon som kritisk røst i samfunnet.

Han viser til at den kritiske røsten kan uttrykkes gjennom både å utføre praktisk hjelp, samt å ytre seg og delta i det offentlige ordskiftet. Angell mener at gjennom handlingene, kan det uttrykkes et underliggende budskap både gjennom å opprette hjelp, og gjennom hvem hjelpen opprettes for. Han knytter dette til at handlingen har et underliggende budskap, en «politisk-ideologisk» røst funksjon som formidler for eksempel en verdi. Jeg tenker at dette perspektivet er relevant for å drøfte hvorvidt LVF og Nordstokke av profetisk diakoni også kan sies å dreie seg om å utøve en stemme, og vil følgende argumentere for dette. Informantene knytter profetisk rolle til synliggjøringen av papirløse migranter i samfunnet, og opprettelsen av Helsesenter for papirløse. Nissen mener også at det profetiske kan knyttes til handling gjennom ulike uttrykk. LVF knytter den profetiske diakonien til en stemme som lyder gjennom kirken, ikke fra. Gjennom fokus på handlingene, kan dette i lys av Angell representere en stemme. Begrunnelsen og forankringen til den profetiske rollen og profetiske diakonien knyttes av både Nissen, LVF, Nordstokke og informantene til det profetiske i bibelen. Jeg tenker at også denne koblingen kan knyttes til å være en slags stemme. Med utgangspunkt i Angells betegnelse «politisk-ideologisk», kan dette implisere at alt som uttrykkes via stemmen alltid kan tillegges en politisk eller ideologisk dimensjon. Slik jeg forstår Angell, bruker han denne betegnelsen mer til å forklare at en handling kan ha et underliggende budskap, ikke at alle handlinger trenger å ha en politisk valør. Jeg tenker at dette perspektivet er med på å åpne forståelsen av hva det kan dreie seg om å være en kritisk diakonal stemme, uavhengig om en skal se rollene informantene beskriver, i lys av LVF, Nordstokke eller Nissen sin forståelse av profetisk og politisk diakoni.

Jeg skal nå gå over til å drøfte selve innholdet i stemmen som formidles i funnene, dette med utgangspunkt i funn fra både mediadebatten og intervjuene. Her benytter jeg igjen teori fra LVF, Nordstokke og Nissen. Jeg tilføyer også noe teori fra Angell. Funnene rundt innholdet som kommer fra intervjuene er ikke etter min fortolkning skjelnet etter den profetiske rollen eller rollene som påvirker eller politisk aktør i materialet fra intervjuene. Informantene forteller mer om hva de har formidlet i forhold til papirløse migranter i det offentlige og på ulike måter og i ulike kanaler. De forteller også generelt om innholdet. Teorien jeg benytter forteller både om hva innholdet i stemmen kan være både med utgangspunkt i både utøvelsen av den politiske og den profetiske diakonien.

5.2.3 Hva formidler den diakonale stemmen til Kirkens Bymisjon og hvordan kommer den til uttrykk?

5.2.3.1 Verdivokter og formidling av menneskesyn og verdier

Stemmen Kirkens Bymisjon har i samfunnet kan knyttes til å være en formidler av menneskesyn både direkte og indirekte. Menneskesyn formidles direkte gjennom å formidle papirløse migranternes situasjon, og indirekte gjennom måten de gjør dette på. Dette dreier seg om å se på papirløse migranter som medmennesker, ikke som «lovlig» eller «ulovlig» og hvorvidt papirløse er berettiget til hjelp eller ikke. Det formidles også at tross hva man mener om papirløse migranter, så befinner de seg i Norge og står i en vanskelig situasjon. Kirkens Bymisjon formidler at dette utløser en forpliktelse til å hjelpe. De har også fokus på menneskeverd. Johannes Nissen knytter det kristne menneskesynet til tre perspektiv. For det første det iboende menneskeverdet alle har gjennom bare å være menneske. Han påpeker at menneskeverdet også synliggjøres gjennom hvilke mennesker som blir gjort synlige i vårt samfunn. For det andre knytter han det kristne menneskesynet til å akseptere mennesket som det er, og se bak roller og kategorisering av mennesker. Det tredje perspektivet Nissen trekker frem er at det kristne menneskesynet identifiserer seg med dem som lider, med utgangspunkt i Jesu medmenneskelighet. Han kaller det en diakonal holdning å se mennesket som en helhet med ånd, sjel og kropp. I lys av dette tenker jeg at menneskesynet Kirkens Bymisjon har formidlet i mediadebatten kan knyttes til det kristne menneskesynet. Dette skjer både ved synliggjøringen av papirløse som gruppe i samfunnet, ved å være opptatt av mennesket bak betegnelsen papirløse migranter og ved å trekke frem på hvilke måter de mener at papirløse lider på i vårt samfunn.

Formidling av verdier skjer både direkte og indirekte. Kirkens Bymisjon har også en selvforståelse av at de formidler og forsvarer verdier. Informantene forteller at de opplever Kirkens Bymisjon som en verdiformidler knyttet til deres oppdrag, og at de formidlet verdier som respekt og omsorg gjennom deres rolle for papirløse. Dette stemmer langt på vei med min fortolkning av materialet fra mediadebatten, men jeg mener her at verdiformidlingen der skjer mer indirekte. Den indirekte formidlingen mener jeg skjer ved å tillegge en gruppe mennesker verdi gjennom å synliggjøre dem og vie dem oppmerksomhet. Dette resonnementet trekker jeg med utgangspunkt i Olav Helge Angell sin teori både rundt dette, og til å være verdivokter i velferdsstaten som organisasjon.

Kirkens Bymisjon viser til en selvforståelse av å være kritisk vokter av verdiene opp mot egen organisasjon, samfunnet og politikken. En av informantene eksemplifiserer dette ved at verdivokterfunksjonen kan tre i kraft om de som organisasjon ser at praksis i samfunnet strider med eller truer verdiene som Norge hviler på. Da opplever de det som sin plikt og rett som diakonal aktør å si ifra om dette. Informantene viser til at denne kritikken ikke rettes ukritisk og uten selvrefleksjon. Den skal være redelig, konstruktiv og rettes på en ansvarlig måte. Det blir vist til at det ikke alltid dreier seg om å rette kritikken i media, men å rette dette i dialog. Målet er alltid å få til endring, og rettes kun der det oppleves som nødvendig.

Selvforståelsen av å være verdivokter som organisasjon har paralleller til Angells beskrivelse av frivillige organisasjoners funksjon som verdivokter og interesseforsvarer inn mot velferdsstaten. I lys av dette kan en si at i tillegg til at Kirkens Bymisjon vokter verdier i samfunnet og er et talerør for dette, formidler de og verdier ved å opprette hjelp som opprettelsen av Helsesenter papirløse migranter er eksempel på.

5.2.3.2 Stemme og vokter for manglende menneskerettigheter

Kirkens Bymisjon er også en stemme for å fremme papirløse migranternes menneskerettigheter, og påpeker deres manglende menneskerettigheter. Dette kan ses i sammenheng med Nissen som knytter den profetiske diakonien til først å stille spørsmål ved menneskers situasjon, for så å påpeke hvordan ting kan gjøres annerledes. Han kaller dette å være advokat for svake og lavmælte. Kirkens Bymisjon stiller i debatten spørsmål ved papirløse migranternes menneskerettigheter i forhold til deres rett til helsehjelp. De påpeker at dette må endres. Nordstokke knytter hans tanker om det profetiske direkte til å forsvare og beskytte menneskerettigheter i samfunnet. Han viser til at rollen kan være å være en slags vokter for at disse overholdes i landet. I forhold til hvordan informantene fremstår i mediadebatten og deres selvforståelse som verdivokter, mener jeg at dette har likhetstrekk ved Nordstokke sine tanker rundt det å forsvare menneskerettigheter. Kirkens Bymisjon har i lys av disse teoretiske vinklingene hatt en offentlig stemme for papirløse migranternes menneskerettigheter og rettferdighet.

5.2.3.3 Hvordan uttrykkes stemmen?

Gjennom språket som tydelig formidler av et menneskesyn og verdier, viser funnene at stemmen til Kirkens Bymisjon uttrykkes som kritikk på den ene side, og informasjonsformidler på den andre siden. Først om informasjonsformidler. Stemmen som informasjonsformidler dreier seg om å beskrive situasjonen til papirløse og hvem de er. Det fremkommer både direkte kritikk og indirekte kritikk. Kritikk rettes direkte mot norske myndigheters brudd på menneskerettigheter gjennom manglende hjelpetiltak for papirløse migranter. Det rettes også kritikk mot andre stemmers fokus i debatten, gjennom svar på andres innspill i mediadebatten. Dette rettes spesielt ved at det ikke skilles mellom fokus på statusen på opphold, og en vanskelig helse og livssituasjon for mennesker som befinner seg i Norge. Gjennom å formidle dette mener jeg at Kirkens Bymisjons stemme har rettet kritikk mot hva som skal komme først; innvandringspolitiske hensyn eller enkeltpersoners livs og helsesituasjon. Kirkens Bymisjon er da en stemme for enkeltpersoner livs og helsesituasjon. Ved å skille seg språkmessig ut i debatten, mener jeg at dette kan representere en indirekte kritikk, med et tydelig fokus på verdier og menneskesyn som vist til tidligere. Jeg mener det foreligger en underliggende kritikk fra Kirkens Bymisjon i hele debatten, en kritikk av debattens grunnverdier og menneskesyn. Da i forhold til noen responsstemmers beskrivelse av papirløse migranter, ved å ha fokus på status på oppholdet, ikke helsesituasjonen for papirløse. I sammenheng med dette, er det igjen relevant å belyse hvorvidt Kirkens Bymisjons stemme representerer et politisk innspill. Spørsmålet er; hvis det foreligger en kritikk av underliggende verdier i debatten fra Kirkens Bymisjon, samt hvorvidt menneskelige hensyn skal komme foran innvandringspolitiske hensyn, kan det da i denne mediadebatten unngås å kalle Kirkens Bymisjon stemme et politisk innspill? Hvis jeg skal ta utgangspunkt i at stemmen var et politisk innspill, kan ikke dette forstås som å påvirke politikk som har innvirkning for papirløse migrantere situasjon? Det å påvirke og endre årsaker til at mennesker er i en vanskelig situasjon beskrives som del av Kirkens Bymisjons oppdrag.

5.2.3.4 Stemmens språk

En av informantene opplever Kirkens Bymisjon som en viktig stemme i det offentlige ordskiftet på bakgrunn av at de kan bidra med et språk som er annerledes. Informanten begrunner dette med at språket til Kirkens Bymisjon er annerledes enn det politiske og det byråkratiske språket, og at organisasjonen dermed har noe viktig å bidra med i det offentlige ordskiftet. Det er begrenset med

funn på hva som ligger i hva informanten mener konkret er annerledes i språket, men min fortolkning er at dette handler om formidlingen av menneskesynet og verdiene. Dette funnet viser at Kirkens Bymisjon anser seg selv som en annerledes stemme i debatten.

Jeg mener at språket Kirkens Bymisjon formidler i debatten representerer noe jeg vil betegne som et nært språk, og det skiller seg fra de fleste stemmene i debatten. Det nære språket knytter jeg til at en viss kjennskap til papirløse migranter uttrykkes gjennom språket, gjennom hvordan papirløses situasjon blir beskrevet. Eksempler på dette er beskrivelser av ulike sykdommer papirløse migranter sliter med, og at det bak betegnelsen skjuler seg mennesker i flere aldersgrupper som befinner seg i ulike situasjoner. Beskrivelsene viser en viss kjennskap til papirløse migranter. Språket skiller seg også ut ved å benytte et språk jeg vil betegne som en blanding av «bibelske betegnelser», og retorikk som er lik andre stemmer i debatten. Jeg tenker at uttrykk som «kristen plikt til å hjelpe» og også til dels «mennesker i nød» kan knyttes til det jeg kaller bibelske betegnelser og språk.

5. 3 Hva innebærer det av utfordringer å være en kritisk diakonal stemme?

Funnene rundt utfordringer rundt hva det innebærer å være en diakonal stemme dreier seg både om utfordringer ved å direkte å delta i et ordskiftet som synliggjøres i mediadebatten, og om utfordringer generelt som diakonal organisasjon. Først om utfordringene ved den konkrete deltakelsen. Reaksjonsstemmene i mediadebatten synliggjør at Kirkens Bymisjon ble upopulære, truet, og forstått på en annen måte enn ønsket. Noen av responsstemmene tyder på at opprettelsen av tiltaket ble opplevd som upopulært både på grunn av opprettelsen av hjelpen, men også fordi en del forsto stemmen til Kirkens Bymisjon som et politisk innspill i asyldebatten. Dette ble av noen opplevd som en innblanding, og det ble truet med å miste statsstøtte og at Kirkens Bymisjon burde angi papirløse migranter. Dette synliggjør at Kirkens Bymisjon langt på vei ble forstått på en annen måte enn de hadde ønsket. I intervju forteller informantene at de opplevde det som svært vanskelig å få til en dialog og debatt rundt papirløses helsesrettigheter, de ble stort sett møtt med asylopolitiske motargumenter. Jeg mener at dette kan handle om en forbisnakking og en forvirring om hvilke roller en har. Forventningen om at Kirkens Bymisjon burde angi papirløse migranter til politiet vitner kanskje om en annen forventning til Kirkens Bymisjon enn at de skulle opprette hjelp for papirløse migranter, og være en stemme for dem. Hvilke andre forventinger kommer ikke frem.

Muligens kan og kritikken i debatten skyldes usikkerhet hvorvidt Kirkens Bymisjons stemme representerte politiske innspill.

Informantene viser til at utfordringene som organisasjon består blant annet i at en kan stå i en dobbeltrolle hvor det kan vurderes som nødvendig å kritisere samme instans som en samarbeider med. De viser også til at det er knyttet dilemmaer til dette, og krever stor bevissthet rundt hvordan det gjøres. Angell viser i likhet med informantene til at det er en krevende oppgave å være en kritisk diakonal stemme som diakonal organisasjon. Han begrunner dette med at det knyttes mange forventninger til organisasjoner med kirkelig forankring. Det kan vekke sterke reaksjoner når da organisasjonen engasjerer seg i saker en del mennesker ikke er enig i.

Kan det være slik at utfordringene som her er belyst faktisk er en del av det som det innebærer å være en kritisk diakonal stemme i samfunnet? Angell knytter opprettelsen av Helsesenter for papirløse til å være det han kaller en kritisk røst, dette i sammenheng med at tiltaket møtte motstand. Han setter likhetstegn mellom å utøve rollen til at den vekker reaksjoner. Nordstokke knytter utfordringene som kreves for å være advokat for andre mennesker, til etterfølgelsens praksis. Dette kan indikere at han mener at utfordringene er en del av oppgaven. I prosessen som skjedde i Kirkens Bymisjon før opprettelsen av Helsesenter for papirløse, fremkommer det at Kirkens Bymisjon var forberedt på motstand og motvilje ved å opprette et helsesenter. De var også klar over at hjelp til papirløse migranter var et kontroversielt tema. En av informantene viser til at hun tror mange opplevde opprettelsen som provoserende fordi det gjaldt hjelp for en gruppe som ikke har lovlig opphold i Norge. Nissen viser til at å stå i rollen som det han kaller profet innen profetisk diakoni kan være en veldig utfordrende posisjon, og krever mot. Dette har sammenheng med at det kan vekke reaksjoner at en står opp for akkurat de menneskene en gjør. Informantene forklarer at de på bakgrunn av denne vissheten forberedte seg godt gjennom å få best mulig kjennskap til papirløses situasjon. Dette kan også tolkes som en forberedelse til å gå i en debatt rundt papirløses situasjon, hvor en vil stille med god argumentasjon.

En av informantene forteller at det er mange dilemmaer og utfordringer ved å fylle hele det diakonale oppdraget, som også innebærer å være en kritisk diakonal stemme. Likevel vises det til at det er mulig å inneha en dobbeltrolle i norsk sammenheng. Da gjennom å både samarbeide med, og kritisere samme instans eller myndigheter. Å fylle hele deres oppdrag som diakonal organisasjon

påpekes som helt grunnleggende for deres troverdighet og oppdrag. Det fremkommer en forståelse av at de som organisasjon er utlevert til det som beskrives som «kontrastforholdene», hvor det dreier seg om å balansere sine roller og oppdrag best mulig. Dette viser en bevissthet om utfordringer ved å være en kritisk diakonal stemme. Det virker også til å være en forståelse av at utfordringene i seg selv, og å klare å tåle disse, er endel av det det innebærer å fylle deres oppdraget.

5.4 Hva er grenseoppgangene for hva som kan innebære å være en *diakonal* kritisk stemme i samfunnet?

5.4.1 *Nærheten til de berørte*

Nærheten til mennesker en ved ulike uttrykksformer er en stemme for, utmerker seg som et gjentakende tema. Dette både fra informantene og i teorien jeg benytter i denne avhandlingen. På bakgrunn av dette tolker jeg dette som et svært viktig kjennetegn for å være en diakonal kritisk stemme. Informantene forklarer nærheten på ulike måter. De viser til at fellestrekk og kriterier for å etablere hjelp til mennesker dreier seg om å opptre som en politisk aktør gjennom å påvirke politikk, å påpeke maktstrukturer og skjevheter i samfunnet. Fellestrekket dreier seg om erfaringen fra mennesker de møter. Det er alltid erfaringene og menneskene det gjelder sine behov som danner utgangspunktet for engasjementet. Etter min mening beskriver de også nærheten gjennom å legge vekt på kjennskapet til menneskene. Det første nivået av å hjelpe, knytter informantene til å avdekke en situasjon. Dette kan knyttes til at de skaffer seg nærhet og kjennskap til personer de tror behøver hjelp. Forskningsprosjektet som ble opprettet for å avdekke papirløse migranternes situasjon kan være eksempel på dette, og at de i tillegg skaffet seg kunnskap om situasjonen for papirløse og rammene de lever i. Nærheten er også et fellestrekk i teorien jeg har belyst. Nissen viser til at for eksempel det profetiske uttrykket alltid har sitt utgangspunkt i nærheten, virkeligheten og konteksten til de en vil tale på vegne av. Jeg mener at nærhet også kan knyttes til hvordan en omtaler mennesker en uttaler seg på vegne av. Da tenker jeg helst på det å være en kritisk diakonal stemme i offentlig debatt. Det å benytte et språk som viser at en har erfaring og kjennskap til de en taler på vegne av.

Med utgangspunkt i de ovennevnte perspektivene, tenker jeg at når en begynner å forlate nærheten gjennom kjennskap og erfaring med dem eller det som det gjelder, så beveger en seg bort fra hva det innebærer å være en diakonal kritisk stemme. Dette kan for eksempel dreie seg om å uttale seg og synse om saker og situasjoner generelt og for mennesker en ikke har erfaringer fra, eller nærhet til. Jeg tenker at dette har sammenheng med agendaen en har for å engasjere seg. Om agendaen er for å gagne de en handler på vegne av, eller en annen agenda. Agendaen for å være en kritisk diakonal stemme bør være å endre og forbedre situasjonen for menneskene som en tar utgangspunkt i. Dette tenker jeg krever en bevissthet og refleksjon rundt hva en som en diakonal aktør skal engasjere seg i eller ikke. Nordstokke eksemplifiserer dette med politisk påvirkningsarbeid innen det han definerer som politisk diakoni. Han viser at lobbyvirksomhet her kan brukes som metode, men at dette kun dreier seg om politisk diakoni så lenge målet er å fremme de en taler på vegne av sine interesser og ikke egne.

5.4.2 Makten til å tjene

Johannes Nissen og Tormod Kleiven setter perspektiver på makt i sammenheng med menneskesyn og diakoni. Nissen knytter menneskesyn til maktstrukturer i samfunnet, og hvordan systemene påvirker hvem som er synlige og usynlige i vårt samfunn. Når noen som har makt synligjør mennesker som kanskje i utgangspunktet er usynlige, tillegges disse menneskeverd. Kleiven setter diakoniens essens i sammenheng med at de som står i en maktposisjon, skal bruke sin makt til å betjene mennesker. Dette med utgangspunkt i hvordan Jesus møtte og brukte sin makt til å tjene mennesker. Kleiven knytter konkret dette til ha en myndighetsposisjon. Med utgangspunkt i dette vil det å være en kritisk diakonal stemme innebære å bruke sin makt i samfunnet til å tjene andre mennesker. Som diakonal organisasjon har Kirkens Bymisjon en myndighetsposisjon, og har makt og mulighet til å igangsette tiltak og engasjere seg for mennesker.

I lys av makt perspektivene vil en kanskje være på vei ut av å være en kritisk diakonal stemme om en begynner å bruke sin myndighet med noe annet mål og interesse enn å fremme interessene til menneskene en er talerør for. Jeg tenker at dette har stor sammenheng med å stå i nærhet til menneskene. Har en nærhet og kjennskap til de en skal være talerør for, vil det være lettere å fremme det som faktisk er behovene til dem det gjelder, og det som gagnar dem best. Nærheten vil etter min mening synke sannsynligheten for å utøve og misbruke makt.

5.4.3 Hva er det diakonale oppdraget i tiden?

Informantene omtaler noe av deres oppdrag til alltid å være på utkikk etter grupper i samfunnet som er usynlige, eller ikke har det de trenger rundt seg. Dette viser at målgruppen for oppdraget er i stadig endring. Både Nordstokke og LVF peker på at det profetiske alltid skal være uttrykk for det som er oppdraget i dets tid, og de viktigste temaene å kjempe for i vår tid. De knytter dette til å være åpen for Den hellige ånds åpenbaring på dette. Han viser til at det er viktig at dette arbeidet ikke blir statisk, men at det må være dynamisk og tilpasset menneskene en ønsker å engasjere seg for. Nissen deler dette perspektivet rundt hans forståelse av profetisk diakoni. For eksempel så viser han til at det å stå opp for menneskerettighetene kan være en viktig profetisk oppgave i vår tid.

I lys av dette kan hva som er oppdraget for å være en kritisk diakonal stemme stadig være i endring. Grenseoppgangene for hvorvidt det er diakonalt eller ikke kan knyttes til to elementer. For det første, prosessen i å både være lyttende og åpen for hvem i samfunnet som trengs å synliggjøres. For det andre, å være åpen for at dette kan være i endring. Jeg tenker at Kirkens Bymisjons kritisk diakonale stemme for papirløse migranter ble vurdert som nødvendig ettersom de opplevde papirløse som en gruppe som det var viktig å løfte frem på det tidspunktet engasjementet startet. Informantene viser til at papirløse migranter var viktige å synliggjøre både på bakgrunn av at de var usynlige i samfunnet, og at de var i en vanskelig situasjon.

5.5 Oppsummerende refleksjoner

Denne oppgavens hovedtema har vært å belyse den kritisk diakonale stemmen i samfunnet, og undersøke hva den kan innebære. Jeg opplever å ha belyst dette og besvart problemstillingen for oppgaven.

Jeg mener å ha belyst problemstillingen gjennom tre perspektiv, og vil videre oppsummere hvordan, og samtidig trekke ut noen oppsummerende konklusjoner rundt hva det kan innebære å være en kritisk diakonal stemme i samfunnet. De tre perspektivene er: Hva det kan dreie seg om av beskrivelser av rollen og innhold å være en kritisk diakonal stemme, hva kan være utfordringene ved å være en kritisk diakonal stemme, og hva som gjennom særtrekk kan utgjøre at stemmen kan skjelnes som diakonal.

For det første, et hovedfunn er at Kirkens Bymisjon har en selvforståelse av å være en diakonal organisasjon med et oppdrag, som jeg i drøftingen har argumentert for kan dreie seg om å være en kritisk diakonal stemme. Dette handler om at de i tillegg til å være en organisasjon som hjelper mennesker inn i situasjonen, ser de sitt oppdrag i å påvirke, samt jobbe for å endre årsaker til at mennesker er i en vanskelig situasjon, samt forebygge at mennesker havner i vanskelige situasjoner. Dette forstås ved at de opplever å ha et diakonalt oppdrag i å rette kritikk og påpeke urett der de ser at dette skjer. Dette mener jeg kan illustrere hva det kan dreie seg om å være en kritisk diakonal stemme. Det fremkommer en sterkt bevissthet rundt at begge perspektivene til sammen danner deres diakonale oppdrag, den kritiske stemmen i samfunnet er en viktig del av dette.

Det fremkommer og funn på hvordan den diakonale stemmen kan uttrykkes. Funnene beskriver tre roller. Rollene som påvirker og politisk aktør blir knyttet til å uttale seg i saker, delta i det offentlige ordskiftet og til å påvirke politikk. Den profetiske rollen blir knyttet til å være bibelsk. Målet med denne rollen handler om å synliggjøre og peke på systemer som trækker på folk, samt å opprette nytt arbeid for grupper. Rollene beskrives til å befinne seg på ulike nivå, men til å ha stor sammenheng. Med utgangspunkt i funnenes møte med den diakonifaglige teorien, mener jeg at den kritiske diakonale stemmen kan utgjøre en stemme på to måter. Den kan dreie seg om å være en stemme som ytrer seg verbalt, og stemmen kan uttrykkes uten ord, men gjennom handlinger som kan formidle et underliggende budskap. Jeg tenker at Kirkens Bymisjons synliggjøring av papirløse migranter og opprettelsen av helsesenteret, er et eksempel på å være den ordløse kritiske diakonale stemmen, som også formidler et budskap. Dette kan også etter min mening ha sammenheng med hvordan den profetiske diakonien kan komme til uttrykk, gjennom at den både er der som et diakonalt mandat og utgangspunkt, men at den og kan uttrykkes som en verdi, mening eller innhold.

I forhold til hva det verbale uttrykket kan innebære, ser jeg dette noe likt med det funn og den diakonale teorien. Den verbale stemmen kan ha et uttrykk som en kritisk stemme, være en verdiformidler, men kan også være en stemme som formidler noe om andres menneskers situasjon.

Jeg tenker stemmen har nær sammenheng med det direkte og indirekte formidling av kristne menneskesynet.

Stemmen kan også være en påvirker av politikk og politikere. Jeg mener at den kritisk diakonale stemmen kan ha både et politisk mål gjennom å påvirke politikk, men at stemmen ikke trenger å ha en politisk dimensjon ved seg generelt, selv om den skjer i offentligheten. Jeg mener at hvordan en utøver rollen hvorvidt den er politisk eller ikke, styres etter hva som er målet i situasjonen. Dette bør i større grad defineres av hvem og hva stemmen har utgangspunkt i, og behovet for hjelp og endring.

Jeg tenker at det er klare funn på at den kritisk diakonale stemmen i sin natur innebærer et sett med utfordringer. Dette gjennom utøvelsen og som utøver. Det er fremkommer funn på utfordringer knyttet til å utøve rollene Kirkens Bymisjon beskriver, samt balansekunsten som utøver. Dette illustrerer funnene rundt å være en organisasjon som både utfører hjelp og samtidig ønsker å være en kritisk stemme. Når det gjelder selve utøvelsen, viser funn utfordringer gjennom: å bli forstått på en annen måte enn ønsket, bli upopulære, kritisert og truet. Dette tenker jeg og kan inngå som en utfordring det faktisk kan innebære, men som det kan kreve mot å stå i.

Det fremkommer også kriterier og etter min mening en stor bevissthet rundt hvordan rollene Kirkens Bymisjon skal forvaltes og utøve. Dette bringer meg også over på det siste temaet, Hva det kan innebære å være en *diakonal* kritisk stemme. Med tydelige funn og forbindelse til den diakonifaglige teorien tenker jeg det viktigste som en diakonal stemme er nærheten til menneskene en skal være en stemme for. Dette kan dreie seg om informasjon, men også at en sikrer seg at det en gjør er til det beste for, og behovene til de det gjelder. Dette tenker jeg er felles for den kritisk diakonale stemmen, hvorvidt den kommer til uttrykk gjennom å påvirke politikk, uttale seg i media, opprette hjelp eller å påpeke systemer som er undertrykkende. Nærheten til de det gjelder, mener jeg også forbygger en negativ maktutøvelse fra de som skal være en diakonal stemme. Det å være en kritisk diakonal stemme mener jeg kan knyttes til å være seg bevisst makten og myndigheten til å tjene mennesker på en oppreisende måte.

5.5.1 Utblikk

Jeg vil avslutningsvis prøve å antyde noen refleksjoner over min avhandlings styrker og svakheter, samt tematikk som hadde vært relevant utforske ytterligere. Jeg mener at den doble metodiske

tilnærmingen jeg har gjennomført til oppgaven utgjør en styrke. Dette ved at jeg har kunnet både analysere den kritisk diakonale stemmen i aksjon, og samtidig fått tilgang på informantenes refleksjoner. En svakhet er at jeg ikke i så sterk grad har klart å få til en dialog mellom funnene i de to metodiske innfallsvinklene. En svakhet kan også utgjøre et smalt utvalg av informanter til kvalitativt intervju. Samtidig opplever jeg å ha fått god tilgang på informantenes refleksjoner gjennom dette.

Som en tilleggs studie kunne det vært nyttig å utføre en undersøkelse med samme tema, men med flere informanter med ytterligere grad av nærhet til papirløse migranter i praktisk arbeid. Det ville da vært spennende å sammenligne funn rundt den kritisk diakonale stemmen. Et forskningstema jeg også tenker det ville vært relevant og nyttig å få opplyst, er den profetiske diakonien. Jeg tenker da spesielt dimensjonens uttrykk, innhold og hvordan den praktisk kan utføres. På bakgrunn av at denne dimensjonen fremstår som noe uklar i den diakonifaglige teorien, tenker at dette tema med fordel kunne vært forsket mer på, for eksempel i samarbeid med praksisfeltet.

LITTERATUR OG NETTKILDER

Angell, O.H, (2008): «Diakoni som røyst? Diakonien i velferdsstaten». *I Diakoni en kritisk lesebok*, K.I. Johannesen et.al(red)2009 s. 215- 229. Trondheim: Tapir akademisk Forlag.

Bibelen (1998): Det norske bibelselskap.

Blennberger, E (red), og Hansson M.J. (2008): *Diakoni. Tolkning, Historik, Praktik*. Stockholm: Verbum Forlag.

Brekke, J.P. *Tidsskrift for velferdsforskning. Vol.9, nr4, 2006, side 223- 237*. «Utestengt fra velferdsstaten». Oslo: Fagbokforlaget.

Brekke, J.P., Søholt, S. (2005): *I velferdsstatens grenseland. En evaluering av ordningen med bortfall av botilbud i mottak for personer med endelig avslag på asylsøknaden*. Rapport 2005:5. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.

Brinkmann, S., Kvale, S. (2009): *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Collins, J.N. (1990) *Diakonia. Re-interpreting the Ancient Sources*. New York: Oxford University Press.

Harsløf, Hjelde, K. (2010): «Jeg er alltid bekymret». *Om udokumenterte migranter og deres forhold til helsetjenestene i Oslo*. Oslo NAKMIs skriftserie om minoriteter og helse, 1/2010.

Holmedal, Ottesen. S. (2008): *Papirløse migranter. En undersøkelse av situasjonen for mennesker uten lovlig opphold i Norge, og humanitære tiltak for denne gruppen i andre europeiske land*. Oslo: Stiftelsen Kirkens Bymisjon Oslo, Mangfold og Oppvekst.

Kleiven, T. (2006) *Halvtårsskrift for praktisk teologi. Tilleggshefte til Luthersk kirketiende*. Nr2, 2006, side 3.13 «I maktens tjeneste eller makt til å tjene». Luther Forlag.

Kramer, R.M (1981): *Voluntary agencies in the welfare state*. Berkeley, California: University of California Press.

Kvale, S.(1996): *Interviews. An Introduction to Qualitative Research Interviewing*. London: Sage Publications.

Nissen. J. (2008): *Diakoni og menneskesyn*. Fredriksberg: Aros Forlag.

Nordstokke, K. (2011): *Liberating Diakonia*. Trondheim: Tapir Akademiske forlag.

The Lutheran World Federation, (red.Nordstokke, K) (2010): *Diakoni i kontekst. Forvandling- Forsoning- Myndiggjøring*. Grøset trykk AS.

Silverman, D. (2006): *Interpreting qualitative data*. London: Sage Publications Ltd.

The Lutheran World Federation. (2009): "Diakonia Meeting Florianopolis, Brasil, October 2002". In *Serving the Whole Person, The Practice and Understanding of Diakonia within the Lutheran Communion. Documentation 54/2009*. Minneapolis, Minnesota: Lutheran University Press.

Nettkilder og andre kilder

Bentzrød, Berg. Sveinung. Aftenposten 07.05.2008. «Prisbelønnet for god journalistikk»
.http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article2412434.ece. Hentet 05.11.2013.

FNs Verdenserklæring om menneskerettigheter. <http://www.fn.no/FN-informasjon/Konvensjoner-og-erklæringer/Menneskerettigheter/FNs-verdenserklæring-om-menneskerettigheter>. Hentet: 17.01.2012

Helse og omsorgsdepartementet, 01.12.2011. Forskrift om tjenester til personer uten fast opphold.
[http://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2011-12-16-1255?q=Forskrift om tjenester til personer*](http://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2011-12-16-1255?q=Forskrift%20om%20tjenester%20til%20personer*).
Hentet: 27.05.2012

Kirken.no. Mellomkirkelig råds oppgaver. <http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=238>
Hentet: 27.11.2011

Lov om pasient og brukerrettigheter, [http://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-07-02-63?q=lov om pasient og bruker*](http://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-07-02-63?q=lov%20om%20pasient%20og%20bruker*) Hentet: 27.05.2012

Nordstøkke, K.(2012): Telefondrøfting med professor og dr. theol Kjell Nordstøkke ved Diakonhjemmet høyskole, Oslo den 26.04.2012.

Plan for diakoni i Den norske kirke. <http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=247>. Hentet: 18.01.2012

Utlendingsdirektoratet (UDI) UDIs samfunnsoppdrag. <http://www.udi.no/Om-UDI/>. Hentet: 02.01.2012

Zhang, L (2008): «Determining methods for determining the numbers of unauthorized foreigners in Norway». Dokument 11/2008. Oslo: Statistics Norway/Division for statistical Methods and Standards. PDF-fil: http://www.ssb.no/a/english/publikasjoner/pdf/doc_200811_en/doc_200811_en.pdf Hentet: 02.01.2012.

Aarseth, S, Kongshavn, T, Kristiansen, O. «Går papirløse innvandrere til fastlege?» *Utposten nr4, 2009*. Nettadresse: <http://www.utposten.no/LinkClick.aspx?fileticket=1jgs58wvgho%3d&tabid=480&mid=1117> Hentet: 20.12.2013.

Undersider fra Kirkens bymisjon.no

Kirkens Bymisjon. «Amnestyprisen til Helsesenter for papirløse».
<http://www.bymisjon.no/Nyheter3/2011/Amnestyprisen-til-Helsesenteret-for-papirlose-migranter/>.
Publisert: 20.12.2011

Kirkens bymisjon. *Helsesenter for papirløse emigranter*.
<http://www.bymisjon.no/Virksomheter/Helsesenteret-for-papirlose-migranter/> Hentet: 20.10.2010.

Kirkens Bymisjon. *Historie*. <http://www.kirkensbymisjon.no/>. Hentet: 21.04.2012.

Kirkens Bymisjon (2009): *Kompasset. Strategidokument for Kirkens Bymisjon 2010-2012*.

Strategidokumentet Kompasset 2010-2012: Oslo:

<http://www.bymisjon.no/PageFiles/3323/Kompasset%202010%2028-sider-low.pdf> Hentet: 14.09.2013

Kirkens Bymisjon. *Om Kirkens Bymisjon*. <http://www.bymisjon.no/Om-oss/> Hentet: 21.04.2012.

Stålsett, S. (30.01.2009): «*Rett til helse-med eller uten papirer*» <http://www.kirkensbymisjon.no/> . Hentet under «kronikk og innlegg»: 27.11.2011

Kirkens Bymisjon. *Verdidokument. Visjon-Oppdrag-Verdier*. Oslo: Prininfo Unique

Verdidokumentet: [http://www.bymisjon.no/PageFiles/3323/Verdidokument%202009-low%20%201%20korr%20\(2\).pdf](http://www.bymisjon.no/PageFiles/3323/Verdidokument%202009-low%20%201%20korr%20(2).pdf) Hentet: 14. 09.2013.

Årsmeldinger for Helsesenter for papirløse 2009-2012.

<http://www.bymisjon.no/Virksomheter/Helsesenteret-for-papirlose-migranter/Arsmelding/> Hentet: 06.12.2013

Nettadresser fra mediadebatten

Bye, Skille. Øyvind. [NRK Nyheter 28.01.2009. «Politiet må ta dem» http://www.nrk.no/norge/--politiet-ma-ta-dem-1.6454439](http://www.nrk.no/norge/--politiet-ma-ta-dem-1.6454439). Hentet: 07.06.2011.

Claussen Mona W. Aftenposten 22.03.2010 «Frykter abortflyktninger til Norge».

<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/politikk/Frykter-strom-av-abortflyktninger-til-Norge-5322316.html#.UqsjyGyA1Ow>. Hentet: 27.01.11

Dalsegg, Aud, Dagbladet 12.02.2008. «Vil hjelpe papirløse i Oslo».

[Http://www.dagbladet.no/dinside/2008/02/12/526700.html](http://www.dagbladet.no/dinside/2008/02/12/526700.html). Hentet: 07.06.2011

Haugan, Bjørn. Verdens Gang 07.02.2010. «Vil gi ulovlige innvandrere legenekt».

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/norsk-politikk/artikkel.php?artid=589068> Hentet: 05.05.2012.

Kalstad, Lise Marit Vårt Land 28.01.2009. «Gir helsehjelp til illegale innvandrere».

<http://www.vl.no/samfunn/article4648.zrm>. Hentet: 07.06.2011.

Kalstad, Lise Marit. Vårt Land 30.01.2009. «Støtter Bymisjonens helsesenter»

<http://www.vl.no/samfunn/article15342.zrm>. 30.01.2009. Hentet: 05.05.2012.

Lothe Ruth. NRK Østlandssendingen 15.01. 2010. «Stort behov -vil utvide».

<http://nrk.no/nyheter/distrikt/ostlandssendingen/1.6948002> Hentet: 21.10.2010

Morken, Johannes. Vårt Land 07.02.2010. «Frp vil forby Bymisjonens hjelp til ulovlige innvandrere». <http://www.vl.no/samfunn/article6617.zrm>. Hentet: 10.06.2011

Storeng, Kritina T. Dagsavisen 28.01.2009. «Vil gi illegale innvandrere helsetilbud».

<http://www.dagsavisen.no/samfunn/vil-gi-illegale-innvandrere-helsetilbud/>. Hentet: 20.05.2011.

(Mangler forfatternavn i artikkel) «På rett vei». Dagbladet 11.06.2009.

<http://www.dagbladet.no/tekstarkiv/artikkel.php?id=5001090060164&tag=item&words=helsehjelp%3Billegale%3Binnvandrere>. Hentet: 15.06.2011.

VEDLEGG: Samtykker og intervjuguider

Avtale angående offentliggjøring av navn i masteravhandling

Jeg, STURLA J. STÅLSETT.....bekrefter herved at master student Elisabeth Johnsen ved Menighetsfakultetet kan offentliggjøre mitt navn ved bruk av informasjon fra forskningsintervju i masteravhandling. Dette etter gjennomlesing av materiale som benyttes. Masteravhandling kan bli offentliggjort både ved Menighetsfakultetets bibliotekbase i både innbundet og i elektronisk utgave. Avtalen blir liggende som vedlegg til avhandlingen ved innlevering.

Dato: Oslo 18. juni 2011

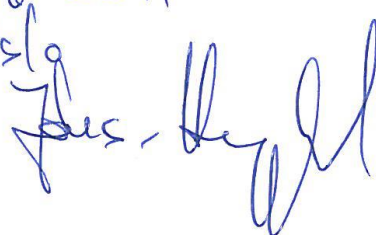
Sted: Oslo

Underskrift:

Kopi: I utfylt versjon til informanter.

Avtale angående offentliggjøring av navn i masteravhandling

Jeg, Johanne Fedard bekrefter herved at master student Elisabeth Johnsen ved Menighetsfakultetet kan offentliggjøre mitt navn ved bruk av informasjon fra forskningsintervju i masteravhandling. Dette etter gjennomlesing av materiale som benyttes. Masteravhandling kan bli offentliggjort både ved Menighetsfakultetets bibliotekbase i både innbundet og i elektronisk utgave. Avtalen blir liggende som vedlegg til avhandlingen ved innlevering.

Dato: 16/6, 2011
Sted: Oslo
Underskrift:

Kopi: I utfylt versjon til informanter.

Avtale angående offentliggjøring av navn i masteravhandling

Jeg, SOLVEIG HOLMEDAL OTTESEN bekrefter herved at master student Elisabeth Johnsen ved Menighetsfakultetet kan offentliggjøre mitt navn ved bruk av informasjon fra forskningsintervju i masteravhandling. Dette etter gjennomlesing av materiale som benyttes. Masteravhandling kan bli offentliggjort både ved Menighetsfakultetets bibliotekbase i både innbundet og i elektronisk utgave. Avtalen blir liggende som vedlegg til avhandlingen ved innlevering.

Dato:

28/4-11

Sted:

Oslo

Underskrift:

Kopi: I utfylt versjon til informanter.

Vedlegg 4.

Intervjuguide

Intervju med Johannes Heggland, seniorrådgiver i Kirkens Bymisjon 08.02.2011

Problemstilling: Å være en kritisk røst i samfunnet, et diakonalt oppdrag i det norske samfunnet idag?

En analyse av Kirkens Bymisjons profil som diakonal samfunnsaktør gjennom deres arbeid og engasjement for papirløse migranter.

Innledningsvis: Avklare Johannes Heggland sin rolle/ jobb/arbeidsoppgaver i Kirkens Bymisjon, samt presentere kort mitt formål med intervjuet, hva jeg er ute etter å belyse i min avhandling.

Tema 1: Kirkens Bymisjons tanker/verdier/ideologi som ligger til grunn for arbeidet og engasjementet for papirløse migranter.

Spørsmål:

1. Kan du beskrive prosessen som skjedde innad i Kirkens Bymisjon i forhold til å engasjere dere for papirløse migranter, og etterhvert bygge opp et helsetilbud for dem?
2. Hvordan vil du beskrive begrunnelsen for at papirløse migranter var den målgruppen Kirkens Bymisjon (i samarbeid med Røde Kors) ville nå på daværende tidspunkt? Eventuelt verdimesig, ideologisk, teologisk begrunnelse.

3. Hvordan opplevde du mediadebatten rundt oppstarten av Helsesenter for papirløse migranter, og hvilke ulike stemmer opplever du var tilstede i denne debatten?

4. Har du noen tanker om hvorfor engasjementet/ arbeidet for akkurat papirløse har skapt slik debatt?

5. Hvilken stemme/profil mener du Kirkens Bymisjon har hatt i mediadebatten?

6. Hvilke verdier formidler etter din mening Kirkens Bymisjon gjennom å arbeide for, og engasjere seg for papirløse migranter?

7. Hva var begrunnelsen for Kirkens Bymisjon engasjement i Maria Amelie saken, og andre enkeltsaker for papirløse?

Tema 2: Eventuell egen oppfattelse av Kirkens Bymisjon som en diakonal samfunnsaktør, og hva den i tilfelle innebærer.

Spørsmål:

8. Opplever du Kirkens Bymisjon som en diakonal samfunnsaktør? Hvordan vil du i tilfelle beskrive Kirkens Bymisjon som samfunnsaktør?

9. Hvordan vil du beskrive profilen/rollen Kirkens Bymisjon har hatt inn mot norske myndigheter og velferdsstaten i debatten rundt papirløse? (både i mediadebatten, og i myndighetspåvirkning i enkeltsaker).

10. Opplever du at engasjementet for papirløse migranter, fra Kirkens Bymisjons side, har skilt seg fra engasjementet stiftelsen har for andre målgrupper i samfunnet?

11. Har du noen tanker om eventuelle konsekvenser det har skapt for Kirkens Bymisjons rolle/rykte/troverdighet i forhold til norske myndigheter, med den tydelige profilen Bymisjonen har inntatt i arbeidet og engasjementet for papirløse?

12. Hva tenker du om «toregimentlæren» i forhold til profilen Kirkens Bymisjon som diakonal stiftelse har hatt /har i forhold til asylpolitikken og myndigheter? I strid med Luthers teologi?

Vedlegg 5.

Intervjuguide

Intervju med Generalsekretær i Kirkens Bymisjon, Sturla Stålsett den 08.02.2011

Problemstilling: Å være en kritisk røst i samfunnet, et diakonalt oppdrag i det norske samfunnet idag?

En analyse av Kirkens Bymisjons profil som diakonal samfunnsaktør gjennom deres arbeid og engasjement for papirløse migranter.

Innledningsvis: Avklare Sturla Stålsett sin rolle/ jobb/arbeidsoppgaver i Kirkens Bymisjon, samt presentere kort mitt formål med intervjuet, hva jeg er ute etter å belyse i min avhandling.

Tema 1: Kirkens Bymisjons tanker/verdier/ideologi som ligger til grunn for arbeidet og engasjementet for papirløse migranter.

Spørsmål:

1. Kan du beskrive prosessen som skjedde innad i Kirkens Bymisjon i forhold til å engasjere dere for papirløse migranter, og etterhvert bygge opp et helsetilbud for dem?

2. Hvordan vil du beskrive begrunnelsen for at papirløse migranter var den målgruppen Kirkens Bymisjon (i samarbeid med Røde Kors) ville nå på daværende tidspunkt? Eventuelt verdimessig, ideologisk, teologisk begrunnelse.

3. Hvordan opplevde du mediadebatten rundt oppstarten av Helsesenter for papirløse migranter, og hvilke ulike stemmer opplever du var tilstede i denne debatten?

4. Har du noen tanker om hvorfor engasjementet/ arbeidet for akkurat papirløse har skapt slik debatt?

5. Hvilken stemme/profil mener du Kirkens Bymisjon har hatt i mediadebatten?

6. Hvilke verdier formidler etter din mening Kirkens Bymisjon gjennom å arbeide for, og engasjere seg for papirløse migranter?

7. Hva var begrunnelsen for Kirkens Bymisjon engasjement i Maria Amelie saken, og andre enkeltsaker for papirløse?

Tema 2: Eventuell egen oppfattelse av Kirkens Bymisjon som en diakonal samfunnsaktør, og hva den i tilfelle innebærer.

Spørsmål:

8. Opplever du Kirkens Bymisjon som en diakonal samfunnsaktør? Hvordan vil du i tilfelle beskrive Kirkens Bymisjon som samfunnsaktør?

9. Hvordan vil du beskrive profilen/rollen Kirkens Bymisjon har hatt inn mot norske myndigheter og velferdsstaten i debatten rundt papirløse? (både i mediadebatten, og i myndighetspåvirkning i enkeltsaker).

10. Opplever du at engasjementet for papirløse migranter, fra Kirkens Bymisjons side, har skilt seg fra engasjementet stiftelsen har for andre målgrupper i samfunnet?

11. Har du noen tanker om eventuelle konsekvenser det har skapt for Kirkens Bymisjons rolle/rykte/troverdighet i forhold til norske myndigheter, med den tydelige profilen Bymisjonen har inntatt i arbeidet og engasjementet for papirløse?

12. Hva tenker du om «toregimentlæren» i forhold til profilen Kirkens Bymisjon som diakonal stiftelse har hatt /har i forhold til asylpolitikken og myndigheter? I strid med Luthers teologi?

Vedlegg 6.

Intervjuguide

Intervju med Solveig Holmedal Ottesen 28.04.20

Innledningsvis: Avklare Solveig Holmedal Ottesen sin rolle/ jobb/arbeidsoppgaver i Kirkens Bymisjon og på helsesenteret, (eventuelt erfaringsbakgrunn) samt presentere kort mitt formål med intervjuet, hva jeg er ute etter å belyse i min avhandling. Formidle at jeg ønsker at hun svarer med utgangspunkt å både forskningskompetanse og erfaringskompetanse som leder.

Problemstilling: Hva kan det innebære å være en kritisk diakonal røst i samfunnet, i lys av Kirkens Bymisjons arbeid med papirløse migranter?

En analyse av Kirkens Bymisjons profil som diakonal samfunnsaktør gjennom deres arbeid og engasjement for papirløse migranter.

Tema 1: Kirkens Bymisjons tanker/verdier/ideologi som ligger til grunn for arbeidet og engasjementet for papirløse migranter.

Spørsmål:

1. Kan du beskrive prosessen som skjedde innad i Kirkens Bymisjon i forhold til å engasjere dere for papirløse migranter, og etterhvert bygge opp et helsetilbud for dem?

2. Hvordan vil du beskrive begrunnelsen for at papirløse migranter var den målgruppen Kirkens Bymisjon (i samarbeid med Røde Kors) ville nå på daværende tidspunkt? Eventuelt verdimessig,

ideologisk, teologisk begrunnelse.

3. Hvordan opplevde du mediadebatten rundt oppstarten av Helsesenter for papirløse migranter, og hvilke ulike stemmer opplever du var tilstede i denne debatten?

4. Har du noen tanker om hvorfor engasjementet/ arbeidet for akkurat papirløse har skapt slik debatt?

5. Hvilken stemme/profil mener du Kirkens Bymisjon har hatt i mediadebatten?

6. Hvilke verdier formidler etter din mening Kirkens Bymisjon gjennom å arbeide for, og engasjere seg for papirløse migranter?

Tema 2: Eventuell egen oppfattelse av Kirkens Bymisjon som en diakonal samfunnsaktør, og hva den i tilfelle innebærer.

Spørsmål:

8. Opplever du Kirkens Bymisjon som en diakonal samfunnsaktør? Hvordan vil du i tilfelle beskrive Kirkens Bymisjon som samfunnsaktør?

9. Hvordan vil du beskrive profilen/rollen Kirkens Bymisjon har hatt inn mot norske myndigheter og velferdsstaten i debatten rundt papirløse?
(både i mediadebatten, og i myndighetspåvirkning i enkeltsaker).

10. Opplever du at engasjementet for papirløse migranter, fra Kirkens Bymisjons side, har skilt seg fra engasjementet stiftelsen har for andre målgrupper i samfunnet?

11. Har du noen tanker om eventuelle konsekvenser det har skapt for Kirkens Bymisjons rolle/rykte/troverdighet i forhold til norske myndigheter, med den tydelige profilen Bymisjonen har inntatt i arbeidet og engasjementet for papirløse?

12. Hva tenker du om «toregimentlæren» i forhold til profilen Kirkens Bymisjon som diakonal stiftelse har hatt /har i forhold til asylpolitikken og myndigheter? I strid med Luthers teologi?

Tilleggstema 3: Erfaringer fra praksisfeltet med papirløse migranter på Helsesenter.

Spørsmål:

13. Kan du beskrive en dag på helsesenteret, hva som er dine oppgaver, hva som skjer ved senteret?
14. Etter halvannen års erfaring med drift av helsesenteret, hva opplever du at helsesenteret bidrar med for papirløse?
15. I hvilken grad opplever du at papirløse får dekt sine helsebehov gjennom helsesenteret?
16. Hvordan opplever du at situasjonen er for papirløse i Norge nå?
17. Hvordan opplever du papirløses situasjon i Norge nå i forhold til slik det er i sammenligningslandene du belyste i forskningsprosjektet?
18. Opplever du at helsesenteret har bidratt til noen endring for papirløses generelle livssituasjon i Norge? I tilfelle endring, hvordan tenker du at situasjonen er endret?

